

განათლება ბროკერული მოქალაქეობისთვის

მასწავლებელთა
პროფესიული
განვითარების
ერთგვარი
ცენტრის გამომცემა

№1, 2022



საპარტევლოს
განათლებისა და
მეცნიერების
სამინისტრო



მასწავლებელთა
პროფესიული
განვითარების
ერთგვარი
ცენტრი

განათლება მოსახლეობის მოქალაქეობისთვის

მასწავლებელთა
პროფესიული
განვითარების
ერთგვარი ცენტრის
გამომცემი

№1, 2022

სარედაქციო კოლეგია:

ნათია გორგაძე
ბექა მინდიაშვილი
დავით წულაძე
სოფიკო ლობჯანიძე
ვლადიმერ სვანაძე
მაია ბლიაძე
თამარ ჭიჭინაძე
ლევან სამხარაძე
ქეთევან ქობალია

მთავარი რედაქტორი
ნინო გვარამაძე

კორექტორი
მაია წიკლაური

დიზაინერი
ბესიკ დანელია

საკონტაქტო ინფორმაცია:

მასწავლებელთა
პროფესიული
განვითარების
ერთგვარი ცენტრი

მისამართი:

თბილისი,
სანდრო ეულის ქ. 5,
ელფოსტა:
skolismartva@tpdc.ge

ჟურნალში გამოქვეყნებულ
პუბლიკაციებში გამოთქმული
ზოგიერთი მოსაზრება, შესაძლოა,
არ ემთხვეოდეს მასწავლებელთა
პროფესიული განვითარების
ერთგვარი ცენტრისა და
ჟურნალის რედაქციის
შეხედულებებს. გალკეულ
სტატიებში დასახელებული
ფაქტების უტყუარობაზე
პასუხისმგებელია სტატიის ავტორი

ISSN 2720-8605

WWW.TPDC.GE

ჩემთვის დიდი პატივია, მკითხველს წარვუდგინო
თქვა ახალი ჟურნალი.

მასში თავს მოიყრის როგორც საზოგადო-
ებისთვის კარგად ცნობილი სპეციალისტების, ისე
ახალგაზრდა ავტორების მოსაზრებები იმ მრავალ-
ფეროვანი საკითხების ირგვლივ, რომელსაც
გლობალური მოქალაქეობა მოიცავს.

საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლო-
გიების მიღწევებმა საშუალება მისცა ადამიანებს,
ურთიერთობა ჰქონდეთ ერთმანეთთან ყველგან,
ნებისმიერ დროს. ამან ხელი შეუწყო მსოფლიოში
არსებული რეალობის გაძლიერებულ აღქმას.
გაზრდილი ტრანსნაციონალური მიგრაციის
პირობებში, იზრდება ერთად ცხოვრების სწავლის
საჭიროება. მოსახლეობაში არსებული დაძაბუ-
ლობა და კონფლიქტები, რომელსაც მიზეზები
და შემოქმედება ეროვნულ საზღვრებს მიღმა აქვს,
მდგრადი განვითარების გამოწვევები, მათ შორის
კლიმატის ცვლილება, ასევე მოითხოვს თანამშ-
რომლობას და კოლექტიურ ქმედებებს როგორც
გლობალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე.

გლობალური მოქალაქის აღზრდა წარმოად-
გენს ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტს (განათლე-
ბის ხარისხის გაუმჯობესებასა და განათლების
ხელმისაწვდომობის ზრდასთან ერთად), ხაზ-
გასმულს გაეროს გენერალური მდივნის მიერ
„გლობალური განათლების პირველი ინიციატი-
ვაში“ (Global Education First Initiative - GEFI, 2012).
GEFI-სთან ერთად მსოფლიო საგანმანათლებლო
საზოგადოება შევიდა ახალ ეპოქაში, რომელშიც
მოსალოდნელია, რომ განათლება ხელს შეუწყობს
არა მხოლოდ ინდივიდუალური და ეროვნული
მისწრაფებების შესრულებას, არამედ მთელი
კაცობრიობისა და გლობალური საზოგადოების
კეთილდღეობის უზრუნველყოფას.

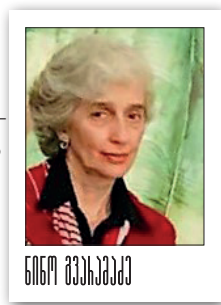
2015 წელს, გლობალური მოქალაქეობის
განათლება შევიდა განათლების მდგრადი განვი-
თარების მიზნების 4.7 მიზნის ერთ-ერთ საკითხად,
რომელსაც ქვეყნებმა უნდა შეუწყონ ხელი. ამ
ორმა ფაქტმა სტიმული მისცა მსოფლიო საზოგა-
დოებას, რომ ყურადღება მიაქციონ ამ კონკრეტულ
თემას პოლიტიკის დონეზე.

საქართველო

არ არსებობს გლობალურ-
რი მოქალაქეობის ფართოდ
შეთანხმებული განმარტება.
ყოველ შემთხვევაში, გლო-
ბალური მოქალაქეობა არ
არის იურიდიული სტატუსი.
ეს უფრო გლობალური
საზოგადოებისადმი მიკუთვნებულობის გრძნობა
და კაცობრიობის ერთიანობის აღქმაა, რომლის
სავარაუდო წევრები განიცდიან სოლიდარობას,
კოლექტიურ იდენტობას და კოლექტიურ პასუხისმ-
გებლობას გლობალურ დონეზე. ეს არის კოლექტი-
ური მოქმედების ჩარჩო, სადაც შესაძლებელია და
მოსალოდნელიც მოქმედება უკეთესი სამყაროსა
და უკეთესი მომავლისათვის.

ჟურნალის პირველ ნომერში მკითხველი შეხვ-
დება მოსაზრებებს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებ-
ზე, როგორიცაა: სიტყვის თავისუფლება, სახელმ-
ძღვანელოები გენდერული პერსპექტივიდან, რე-
ლიგიური შემწყნარებლობა, ინტერკულტურული
განათლება; გაეცნობა ციფრულ წიგნიერებასთან
დაკავშირებული კვლევის შედეგებს, განათლების
მნიშვნელობას კიბერუსაფრთხოების საკით-
ხებში. ჟურნალის ამ ნომერში, ასევე, საუბარია
მდგრად განვითარებაზე, როგორც ჩვენი საუკუნის
ერთ-ერთ პრიორიტეტზე და მის გარემოსდაცვით
ასპექტზე. მკითხველი გაეცნობა გეოპარკის არსსა
და მისი შექმნის პერსპექტივას, მხატვრული ნაწარ-
მოების გამოყენების შესაძლებლობებს გარე-
მოსდაცვითი განათლებისთვის. ურთიერთგაგება,
დემოკრატიულობა და თანასწორუფლებიანობა
წარმოადგენს თანამედროვე ოლიმპიური თამაშე-
ბის ძირითად ღირებულებებს. ამიტომ ჟურნალში
შევიდა სტატია ოლიმპიურ თამაშებზე.

ჟურნალი მიზნად ისახავს მასწავლებლის
დახმარებას გლობალური მოქალაქის აღზრდაში.
გამომდინარე მისი მრავალფეროვანი შინაარსი-
დან, იმედი გვაქვს, რომ ის ფართო მკითხველსაც
დააინტერესებს.



ნინო გვარამაძე

შინაარსი

ავტორის პუბლიკაციები

ნათია გორგაძე

განდერული პერსპექტივების მიმოხილვა
სასკოლო სახელმძღვანელოებში

2

ბექა მინდიაშვილი

რელიგიის თავისუფლება და ტოლერანტობა

14

მაკა ნადარეიშვილი

ტოლერანტი მასწავლებელი –
ტოლერანტი მოსწავლე

28

დავით წულაძე

სიტყვის თავისუფლება თანამედროვე
სამყაროში

26

თემატიკური პუბლიკაციები

სოფიკო ლობჯანიძე, გიორგი ურჩხიშვილი
ციფრული მოქალაქის აღზრდა –

38

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის
მნიშვნელოვანი გამოწვევა

ვლადიმერ სვანაძე

განათლების მნიშვნელობა
კიბერუსაფრთხოების განვითარებაში

39

პეტრე მანუჩიშვილი

მაია ბლიაძე

მდგრადი განვითარება –
XXI საუკუნის პრიორიტეტი

44

თამარ ჭიჭინაძე

გეოპარკი, დაცული ტერიტორიების
კათმპორია, პერსპექტივები
საქართველოში, რატის რეგიონის
მაგალითზე

48

ლევან სებისკვერაძე

იპოლოვას მხატვრულ ლიტერატურაში

54

ქეთევან ქობალია

ოლიმპიური თამაშები აპოთიკანებს
მსოფლიოს

60



ნათია შვჩავაძე

განათლების საკითხების
მკვლევარი

გენდური პერსპექტივის პირობები სასკოლო სახელმძღვანელოებში

**სახელმძღვანელო,
რომ და დაეხმოს
იძლევა უჩვეულო,
საგანმანათლებლო
სისტემებსა და
საქონლო მოთხოვნის
მასწავლებლის
მასწავლებელს, თუმცა
მათი გენდერული
ყველა პერსონაჟი და
პერსონაჟი გენდერული.**

1. სახელმძღვანელოს როლი სასკოლო განათლებაში

„სახელმძღვანელოები არტეფაქტებს აერთიანებს. შესაბამისად, მათი ადგილი სასკოლო განათლებაში შეუცვლელია. სახელმძღვანელოების საკლასო მუშაობის ყველაზე გამოყენებადი ფიზიკური ინსტრუმენტებია, რომლებიც სწავლა-სწავლებასთან უშუალოდ, ორგანულად არის დაკავშირებული. სახელმძღვანელოები სასწავლო გეგმის პოლიტიკის აბსტრაქციების იმ ოპერაციებად გადაქცევისათვის არსებობს, რომელშიც მასწავლებლები და მოსწავლეები არიან ჩართულები. სხვა სიტყვებით, სახელმძღვანელოები სასწავლო გეგმის პოლიტიკის შემქმნელებსა და საკლასო სწავლების განმახორციელებელ მასწავლებელს ერთმანეთთან აკავშირებს. სახელმძღვანელოს როლი და დატვირთვა იცვლება ერების, საგანმანათლებლო სისტემებისა და საკლასო ოთახების მახასიათებლების შესაბამისად, თუმცა მათი მნიშვნელობა ყველა შემთხვევაში და მუდმივად განუზომელია“ (Valverde et al., 2002: 2).

რავიჩი (2003), ვალვერდე (2002) და სხვები თვლიან, რომ სახელმძღვანელოების როლი განუზომელია მასწავლებლების, მოსწავლეებისა და მათი ოჯახების სასკოლო საგნების ხედვის ჩამოყალიბებაში. ამასთან, ვენეზუელის (1992: 437) მიხედვით, „სასწავლო გეგმის სახელმძღვანელო პრინციპების ერთი და იგივე ნაკრებიდან უსასრულო რაოდენობის სახელმძღვანელოების შემუშავება შესაძლებელია, რომელთაგან თითოეული ამ სასწავლო გეგმის სრულიად განსხვავებულ ინტერპრეტაციაზე იქნება მორგებული“. შესაბამისად, სახელმძღვანე-

ლოების შემუშავება ითვალისწინებს არა მხოლოდ კონკრეტული საგნობრივი მიმართულებების სწორ და სიღრმისეულ გადმოცემას, არამედ აერთიანებს ხედვებს, ღირებულებებსა და წარმოდგენებს, რომლებიც მოცემული ქვეყნის საციალურ-პოლიტიკური და კულტურული მარკერებით არის გაჯერებული (UNESCO, 2015). სახელმძღვანელოების ძირითადი ფუნქციების განხილვისას, გელფმანი, პოდსტრიგიხი და ლოსინსაია (2004), აქცენტს შემდეგ დეტალებზე აკეთებენ:

- მოსწავლეების სწავლის უზრუნველყოფა და წახალისება ახალი ცოდნის კონსტრუირებისათვის
- ინფორმაციის დაბალანსება და დაზუსტება
- სწავლის ლოგიკური და თანმიმდევრული სისტემების შეთავაზება
- სივრცის გაჩენა ახალი კითხვებისათვის, განხილულ საკითხებთან მიმართებით
- მოსწავლეებისათვის აქტიური, კრეატიული და მრავალპერსპექტიული ინფორმაციის მიწოდება

მიუხედავად სახელმძღვანელოების უპირობო როლისა სასკოლოს განათლების სისტემებში, სახელმძღვანელოების, როგორც სასწავლო რესურსის გამოყენების ინტენსივობა რამდენიმე ფაქტორზეა დამოკიდებული, რომელთა შორის მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკური სტაბილურობა, განათლების სისტემის სიმწიფე და მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების პოლიტიკა. ამასთანავე, სახელმძღვანელოს გამოყენების ინტენსივობას საკლასო ოთახში და მის მნიშვნელობას კურიკულუმთან მიმართებით, შეიძლება პოზიტიური და ნეგატიური დატვირთვა გააჩნდეს (Johnsen, 1993).

კვლევები აჩვენებს, რომ ნაკლებად გამოცდილი და არასაკმარისი კვალიფიკაციის მქონე მასწავლებლები სრულად სახელმძღვანელოებზე არიან დამოკიდებული სწავლებისას. მათთვის სახელმძღვანელო „სწორ“ ინფორმაციას ატარებს, რომელიც ხშირად ცოდნის ერთადერთ წყაროს წარმოადგენს და რომელსაც მკაცრად მიჰყვებიან (Ogan-Bekiroglu, 2007). მეორე მხრივ, მასწავლებლების დიდი ნაწილი სახელმძღვანელოს საგნობრივი სასწავლო გეგმის გამკვლევად აღიქვამს და ხშირად, საგაკვეთილო გეგმას სწორედ სახელმძღვანელოზე დაფუძნებით ადგენს და არა სტანდარტზე.

რაც შეეხება სახელმძღვანელოს ინტენსიურად მოხმარების პოზიტიურ მხარეებს, პირველ რიგში, ესეც მასწავლებლის კვალიფიკაციას უკავშირდება, რადგან ბევრად ნაკლებია იმის რისკი, რომ ნაკლებკვალიფიციურმა მასწავლებელმა მოსწავლეებს „ავნოს“ კარგი სახელმძღვანელოს ზედმიწევნით გამოყენების პირობებში.

თუ სახელმძღვანელოების ფუნქციას გელფმანის, პოდსტრიგიხისა და ლოსინსაიას (2004) მიერ შემოთავაზებულ ჭრილებში განვიხილავთ, შეგვიძლია ვისაუბროთ იმ გავლენებზე, რომელიც სახელმძღვანელოებს გააჩნია მოსწავლეების სოციალიზაციისა და ღირებულებათა ერთობლიობის ჩამოყალიბებაზე. UNESCO სახელმძღვანელოებს მიკერძოების დასაძლევად, პლურალიზმის, როგორც სერიოზული აქტივის წარმოსადგენად და ადამიანების უფლებებისა და ინდივიდების რწმენის თავისუფლების შესახებ საერთო შეხედულებების ჩამოყალიბების რელევანტურ ინსტრუმენტად განიხილავს. შესაბამისად, სახელმძღვანელოს როლი ტოლერანტობის, კრიტიკული აზროვნების წახალისებაშია, სტერეოტიპების კვლავწარმოების, დისკრიმინაციისა და ინდივიდუალურ არჩევანზე დამოკიდებულების საპირწონედ (UNESCO, 2017).

2. მენჯი, რომელიც მანათლავს ნაწილს

ჯერ კიდევ 60-იან წლებში, განათლების ბიბლიოთეკაში ძიებისას, გენდერული თანასწორობის ან სექსიზმის შესახებ განათლებაში, ლიტერატურის მოძიება პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო და ეს საკითხები განათლების პერსპექტივიდან პრაქტიკულად არ შუქდებოდა (Sadker, Sadker and Klein, 1991). სიტუაციის ცვლილება 70-იან წლებში დაიწყო და გენდერული საკითხების განათლების ტრილში დანახვის ინტერესი სხვადასხვა მიმართულებით გაიშალა.

სასწავლო მასალების, მათ შორის, სახელმძღვანელოების ანალიზი ერთ-ერთი იმ მიმართულებათაგანია, რომელიც გენდერის საკითხების მკვლევართა განსაკუთრებულ ყურადღებას ადრეული პერიოდიდან იმსახურებს (Pingel, 2010). სასწავლო მასალები ძირითადი საკლასო აქტივობების წარმართვის საფუძველს წარმოადგენს და საკლასო სწავლების ძირითად სტიმულს ქმნის. შესაბამისად, სასწავლო მასალების საყოველთაო გამოყენებისა და მაღალი ხილვადობიდან გამომდინარე, გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ სქესის როლის სასწავლო ტექსტებში და საბავშვო წიგნებში, განათლების სექსიზმის შესწავლისათვის, ერთ-ერთმა პირველმა მიიპყრო მკვლევრების ყურადღება. ჯერ კიდევ 70-იანი წლების დასაწყისში, არაერთი კვლევის ფარგლებში, განხორციელდა დაწყებითი განათლების ბაზალის წიგნების ანალიზი. ანალიზმა აჩვენა, რომ ქალები და გოგონები წიგნებში არასაკმარისად იყვნენ წარმოდგენილები. იმ შემთხვევებში, როდესაც ქალები და გოგონები სახელმძღვანელოებში იყვნენ წარმოდგენილნი ტექსტური მასალისა თუ გამოსახულების სახით, შინაარსი და ილუსტრაციები სტერეოტიპებით იყო გაჟღენთილი ქალთა მახასიათებლებისა და კარიერული როლების შესახებ (Sadker, Sadker and Klein, 1991).

ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით რეზონანსული აღმოჩნდა 1975 წელს განხორციელებული ეროვნული კვლევა „ქალები სიტყვებსა და გამოსახულებებში“, რომლის ფარგლებში, 16 სხვადასხვა გამომცემლობის მიერ შემუშავებული 134 სახელმძღვანელო გაანალიზდა. ანალიზმა აჩვენა, რომ ბიჭებზე კონცენტრირებული ისტორიების შეფარდება გოგონებზე ორიენტირებულ ისტორიებთან მიმართებით 5:2-ზე იყო, ზრდასრული მამაკაცები კი, 3-ჯერ უფრო ხშირად იყვნენ წარმოდგენილნი მთავარ გმირებად, ვიდრე ქალები. მამაკაცების ბიოგრაფიები 6-ჯერ უფრო ხშირად იყო მოყვანილი, ხოლო, ზღაპრებსა და ფანტასტიკურ ისტორიებში, ქალების თანაფარდობა 1:4-თან იყო. მეტიც, ზღაპრებში, სადაც მოქმედი პირები ცხოველები იყვნენ, მამრი ცხოველების ისტორიები 2-ჯერ აჭარბებდა მდედრი ცხოველებისას.

საგულისხმოა, რომ ანალიზი არა მხოლოდ რაოდენობრივ ტრილში აჩვენებდა უთანასწორობას და სტერეოტიპებს ქალების მიმართ. დასკვნების მიხედვით, სახელმძღვანელოებში, ასევე უხვად იყო მოცემული სტერეოტიპული პორტრეტები. მამაკაცები 147 სხვადასხვა პროფესიაში, ხოლო ქალები მხოლოდ 25 პროფესიაში იყვნენ წარმოდგენილნი. ამასთან მამაკაცი გმირები იყვნენ შემოქმედებითი, მამაცი, დაუინებულები, მიზანდასახული ადამიანები, რომლებსაც პრობლემების გადაჭრის კარგად განვითარებული უნარები გააჩნდათ. ამის საპირისპიროდ, მდედრობითი სქესის გმირები მამაკაცებზე დამოკიდებული, პასიურები, არაკომპეტენტურები, შშიშარა და ფიზიკურ გარეგნობაზე კონცენტრირებული იყვნენ. კვლევამ „ქალები სიტყვებსა და გამოსახულებებში“ დაადგინა, რომ სახელმძღვანელოებში ქალების მიმართ დამამცირებელი კომენტარებიც გამოიყენებოდა. ასე მაგალითად:

„ქალის რჩევის ფასი ისედაც ორი კაპიკია, მაგრამ შენი რჩევა ერთი კაპიკიც კი არ ღირს“ (გვ. 53). „დედა, აბა შეხედე მას, კარგად შეხედე! ის ხომ გოგოსავით იქცევა. მან ასე უბრალოდ დათმო ყველაფერი“ (გვ. 51).

„ჩვენ მზად ვართ, გავუზიარო ჩვენი დიადი აზრები კაცობრიობას. თუმცა, შენ ხომ გოგო ხარ!“ (გვ. 55).

კიდევ ერთი რეზონანსული კვლევა ვაიცმანსა დარიზოს (1974) ეკუთვნით. მათ გააფართოვეს სასწავლო მასალების მიმართულება და ბაზალის საკითხავების გარდა, 1967-1972 წლებში გამოყენებული დაწყებითი განათლების ზუსტი და საზოგადოებრივი მიმართულების მეცნიერებებისა და მათემატიკის მასალების ტექსტებიც გააანალიზეს გენდერული თანასწორობის პერსპექტივიდან. ანალიზმა ცხადყო, რომ ქალები სასწავლო მასალების 31%-ში იყვნენ წარმოდგენილნი. საგულისხმოა, რომ კვლევის მიხედვით, ქალთა მონაწილეობა მასალებში კლასების ბრდასთან ერთად მცირდებოდა; მამაკაცები 150-ზე მეტ სხვადასხვა როლში იყვნენ წარმოდგენილნი, ქალები კი მეტწილად, დიასახლისების როლში.

არნოლდმა (1975) აღმოაჩინა, რომ ქალები სრულად იყვნენ გამოტოვებული დედამიწის მეცნიერების ტექსტებში და არსად იყვნენ ნახსენები მეცნიერის კარიერის განხილვისას. ტრეკერის ფართოდ განხილულმა კვლევამ (1971), რომელიც 12 ყველაზე ფართოდ გამოყენებულ ისტორიულ ტექსტს აანალიზებდა, აჩვენა ქალი პერსონაჟების უხილავობა და დაასკვნა, რომ მოსწავლეები, რომლებიც ამ ტექსტებს სწავლობდნენ, შეზღუდულ ცოდნას იღებდნენ ქალების გამოცდილებისა და წვლილის შესახებ შეერთებული შტატების ისტორიის განვითარებაში.

ამ, და სხვა კვლევების მიმართ საზოგადოების ინტერესმა და კრიტიკულმა დამოკიდებულებამ, გამოიმცემლები აიძულა ქმედითი საპასუხო ნაბიჯები გადაედგათ; Scott, Foresman (1972) გახდა პირველი კომპანია, რომელმაც შეიმუშავა გზამკვლევი სახელმძღვანელოებში ქალების მართებული გამოსახვისთვის. მომდევნო წლებში, არაერთი წამყვანი გამომცემლობა შეუერთდა ამ მოძრაობას, რომელთა შორის იყო: Ginn (1973), McGraw-Hill (1974), Macmillan (1975), Houghton Mifflin (1975), and Holt, Rinehart, and Winston (1975). როგორც წესი, გზამკვლევებში ხაზგასმული იყო, რომ სახელმძღვანელოში მოცემული ტექსტები აკადემიური შინაარსის გარდა, ქვეცნობიერ შეტყობინებებს მოიცავდა. მაგალითად, Macmillan გამომცემლობის გზამკვლევში ნათქვამია: „ეს ბავშვები არ სწავლობენ უბრალოდ მათემატიკას და კითხვას, ისინი ასევე სწავლობენ ქვეცნობიერად, თუ რა დამოკიდებულებებს ავლენს საზოგადოება ადამიანების კონკრეტული ჯგუფების მიმართ“. Ginn-ის გზამკვლევში კი შემდეგი ტიპის რეკომენდაცია იყო მოცემული: „საგანმანათლებლო მასალები ასწავლიან ბევრად უფრო მეტს, ვიდრე ინფორმაციას ან სწავლის მიმართულებებს. დახვეწილი, ხშირად არაცნობიერი გზებით, შინაარსისა და ილუსტრაციების ტონი და განვითარება ხელს უწყობს მოსწავლის პოზიტიური ან ნეგატიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას საკუთარი თავის, რასის, რელიგიის, რეგიონების, სქესის, ეთნიკური და სოციალური კლასის ჯგუფების, პროფესიების, ცხოვრების მოლოდინებისა და ცხოვრების შესაძლებლობების შესახებ. უნებლიე მიკერძოება, როგორც ხშირად

**ქვეყნის პრეზენტს,
რომ ნაქვედრ
გაუმჯობესო და
ახსენებდნენ
ქვეყნიურობის გეგმ
განსწავლავს სხვა
სახელმძღვანელოებს
აქიან დაუმჯობესო
სწავლებლის.**

მნიშვნელოვანი პირების თუ მოვლენების გამოტოვების შედეგად გხვდება, გავლენას ახდენს საგანმანათლებლო პროგრამების ხარისხზე“.

მომდევნო წლებში, გენდერული საკითხებით დაინტერესებული მეცნიერების ფოკუსი გახდა ამ გზამკვლევების შემუშავების გავლენის შესწავლა სასწავლო მასალების გენდერული მგრძნობელობაზე. ასე მაგალითად, ბრიტონმა და ლუმპკინმა (1977) ერთმანეთს შეადარეს 1958-1970 წლებსა და 1974-1976 წლებში გამოცემული კითხვის, ლიტერატურისა და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა მიმართულების ტექსტები პირველი-მეთორმეტე კლასებისათვის. მკვლევრებმა 1974-76 წლების გაუმჯობესებები უმნიშვნელოდ მიიჩნიეს. იმავე პერიოდში მარტენმა და მატლინმა (1976) შედარებითი ანალიზის საფუძველზე დაასკვნეს, რომ რეპრეზენტატულობა 1972 წლის გამოცემასთან შედარებით გაუმჯობესებული იყო, თუმცა, ტექსტობრივი მასალა კვლავ სტერეოტიპებით იყო გაჟღერებული.

1980-90-იან წლებში, შინაარსის ანალიზი ერთმანეთისგან განსხვავებულ შედეგებს აჩვენებდა. ჰიტჩკოკმა და ტოპკინსმა (1987) სახელმძღვანელოებში მამაკაცებისა და ქალების თანაბარი რაოდენობა დააფიქსირეს. პურცელმა და სტევარდმა კი, 1990 წელს, ოთხი მსხვილი გამომცემლის 62 დაწყებითი საფეხურის რიდერი გაანალიზეს და დაასკვნეს, რომ მამაკაცთა და ქალთა რაოდენობა პრაქტიკულად თანაბრად იყო მოცემული და გოგონები მრავალფეროვან აქტივობებში იყვნენ ჩართულები. თუმცა, მეცნიერთა დასკვნების მიხედვით, ქალი გმირები ნაკლებად ქმედითები იყვნენ, მამაკაც გმირებთან შედარებით. ამავე პერიოდის სხვა კვლევები აჩვენებდა, რომ რაოდენობრივი ბალანსის მიუხედავად, ბევრ შემთხვევაში ქალთა როლი და გავლენა შემცირებული იყო როგორც პროფესიული მიღწევებისა და გავლენების თვალსაზრისით, ასევე, ისტორიული მნიშვნელობის კონტექსტში (Davis, Ponder, Burlbaw, Garza-Lubeck, & Moss, 1986).

მიუხედავად იმისა, რომ დროთა განმავლობაში სახელმძღვანელოების ანალიზი სულ უფრო მეტად სისტემური და რეგულარული სამეცნიერო აქტივობა გახდა და ძირითად ამოცანებს შორისაა შინაარსის რევიზია სწავლის გაუმჯობესებისათვის, უნივერსალური ღირებულებების (როგორიცაა მაგალითად, მშვიდობა და თანასწორობა) წარმოჩენა იქნება ეს თუ ტექნიკური მხარდაჭერის მოთხოვნები, რომელიც სახელმძღვანელოების ხელმისაწვდომობას და დისტრიბუციას უკავშირდება, სახელმძღვანელოების გენდერული ტრილის შესწავლა და ანალიზი, ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს ისეთი გავლენიანი ინსტიტუციებისთვის, როგორიცაა გაერთიანებული ერების საგანმანათლებლო, სამეცნიერო და კულტურული ორგანიზაცია (UNESCO), რომლის საქმიანობა საშუალებას იძლევა, სახელმძღვანელოების გენდერული მიმართება სასწავლო მასალის ადეკვატურობის ერთ-ერთ ინდიკატორად იქნეს გამოყენებული. ამასთან, იდენტიფიცირებული მარკერები სხვადასხვა ქვეყნის სასწავლო მასალების შედარების, საუკეთესო პრაქტიკების გაზიარების და არსებული ხარვეზებისთვის თავის არიდების საუკეთესო საშუალებად შეიძლება მივიჩნიოთ. UNESCO-მ გეორგ ეკერტის ინსტიტუტის მიერ კვლევითი ინსტიტუტებისა და კურიკულუმის შემუშავების ცენტრების საერთაშორისო ქსელის განვითარებას შეუწყო ხელი იმისათვის, რომ ინფორმაციის გაცვლა გაუმჯობესებული სასწავლო გეგმის, სახელმძღვანელოების და მასწავლებელთა განვითარების, მშვიდობის, ადამიანის უფლებებისა და დემოკრატიის პროგრამების შესახებ, ეფექტურად მომხდარიყო სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობებს შორის. გეორგ ეკერტის ინსტიტუტის სახელმძღვანელოების კვლევისა და რევიზიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება გენდერული ტრილია, რომელიც დღემდე ინტენსიურად მიმდინარეობს. ამასთანავე, იუნესკო 2007 წლიდან სწორედ სახელმძღვანელოების საშუალებით ცდილობს გენდერული თანასწორობის წახალისებას და ამისათვის, სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობებს კონკრეტულ

ინსტრუმენტებსა და გზამკვლევებს სთავაზობს. ამ ინსტრუმენტების საშუალებით შესაძლებელია ერთი მხრივ, დაბალანსებული, მგრძნობელი რესურსების შემუშავება, ხოლო მეორე მხრივ, არსებული სახელმძღვანელოების კრიტიკული ანალიზი მათ გასაუმჯობესებლად.

3. სასოლო სახელმძღვანელოს მენეჯერი უნარების ჩამოყალიბება

წლების განმავლობაში, სახელმძღვანელოების ანალიზის შედეგად, შემუშავდა არაერთი საინტერესო თეორიული ჩარჩო, რომელიც საშუალებას იძლევა კრიტიკული ხედვები რაოდენობრივი და თვისებრივი პერსპექტივებიდან წარმოინდეს, სახელმძღვანელოს საგნობრივი მიმართულებისა და ქვეყნის კონტექსტიდან გამომდინარე. აქვე წარმოგიდგენთ იმ რამდენიმე თეორიულ ჩარჩოს, რომელიც განსაკუთრებით ხშირად გამოიყენება სახელმძღვანელოების ანალიზისათვის გენდერული პერსპექტივებიდან.

ბლუმბერგის ანალიტიკური ჩარჩო—2007 წელს იუნესკოს პროექტის ფარგლებში შემუშავდა და სასოლო სახელმძღვანელოების გენდერულ ანალიზს 7 ჭრილში ახორციელებს, კერძოდ:

1. **ხილვადობა/უჩინარობა** – სასწავლო მასალებში მიკერძოების ყველაზე ფუნდამენტური და უძველესი ფორმა არის ჯგუფის სრული ან შედარებითი გამორიცხვა. მაგალითად, ნმ-იან წლებამდე გამოცემულ სახელმძღვანელოებში ძირითადად გამოტოვებულია აფროამერიკელები, ლათინოამერიკელები და აზიელი ამერიკელები როგორც ნარატივიდან, ასევე ილუსტრაციებიდან. დღევანდელი სახელმძღვანელოები ამ მიმართულებით გაუმჯობესებულია, მაგრამ ხარვეზი მაინც ბევრია. სახელმძღვანელოში ქალები პრაქტიკულად გამქრალნი არიან.
2. **სტერეოტიპების წარმოება და კვლავწარმოება** – მიკერძოების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმაა სტერეოტიპი, რომელიც ჯგუფის ყველა წევრისათვის ერთი და იგივე მახასიათებლების მკაფიოდ განსაზღვრულ ჩამონათვალს ქმნის და უგულებელყოფს ინდივიდუალური განსხვავებების არსებობას. ტიპური სტერეოტიპების მაგალითებია:
 - მამაკაცები უფრო თავდაჯერებულები არიან და შესაბამისად, ყოველთვის გააჩნიათ სათანადო მონაცემები, მეტ წარმატებას მიაღწიონ საქმიანობაში.
 - ქალები უფრო მზრუნველები არიან და ამიტომ უკეთეს მომვლელად ყალიბდებიან.
 - ქალებისათვის საოჯახო საქმიანობა სიმშვიდესთან და კომფორტთან ასოცირდება.
3. **დაუბალანსებლობა და შერჩევითობა:** ისტორიის ნახევარი: სახელმძღვანელოებში მიკერძოებულობა შესაძლოა გაძლიერდეს საკითხის, სიტუაციის თუ ადამიანთა ჯგუფის ერთი ჭრილიდან განხილვის შემთხვევაში. ამ ტიპის მიდგომა მარტივად განიხილავს და აკნინებს კომპლექსურ საკითხებს სხვადასხვა პერსპექტივის უგულებელყოფის საშუალებით. მაგალითად:
 - ტექსტში საუბარია იმაზე, რომ ქალებს მიეცათ ხმის მიცემის უფლება, თუმცა არ არის აღწერილი ის ძალისხმევა, თავგანწირვა და ხანდახან ფიზიკური შეურაცხყოფაც კი, რაც იმ მოძრაობის ლიდერებმა გადაიტანეს, რომლებიც ქალთა ხმის მიცემის უფლებისათვის იბრძოდნენ.
 - ლიტერატურული მაგალითები მხოლოდ დასავლეთის მამაკაც ავტორებს აერთიანებს.
 - მეცნიერებასა და ტექნოლოგიებში მიღწევებზე საუბრისას, აპელირება მხოლოდ მამაკაცებზე ხდება.

სასწავლო პასაჟი,
მათ შორის,
სახელმძღვანელოების
ანალიზი ერთ-ერთი
იმ მიმართულებებშია,
როგორც მანერის
საქმიანობის გვერდით
მანქანათაგან
ყუჩაქვას არსაღი
პრობლემის იმსახურებს.

4. **არარეალისტურობა და ვარდისფერი სათვალთ დანახული ისტორიები:** კვლევები აჩვენებს, რომ ხშირად სახელმძღვანელოებში არასასიამოვნო ფაქტები და მოვლენები შელამაზებულია. მიკერძოებული დამოკიდებულებები, რასიზმი, ექსპლუატაცია, ჩაგვრა, სექსიზმი არ განიხილება და მოსწავლეებს არ ეძლევათ საშუალება, რომ შეიცნონ, იფიქრონ და ერთ მშვენიერ დღეს გაიმარჯვონ საზოგადოებაში არსებულ უთანასწორობაზე. მაგალითად,
 - საშეღავათო პოლიტიკის გატარების შედეგად, ქალებს შესაძლებლობა გაუჩნდათ, რომ სრულყოფილად ჩართულიყვნენ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში და მამაკაცებზე მეტი ძალაუფლებისათვის მიეღწიათ.
5. **ფრაგმენტაცია და იზოლაცია** – განხილული ნაწილები ნაკლებია, ვიდრე მთლიანობა. ყველა ჩვენგანს შეუნიშნავს „სპეციალური“ თავი ან ჩამატებული ტექსტი სახელმძღვანელოში. მაგალითად, ერთ-ერთ გვერდზე, ცალკე ჩარჩოში მოცემულია 10 ქალი მეცნიერის ყველაზე მნიშვნელოვანი მიღწევა. სხვა სიტყვებით, ფრაგმენტაციის ნიშნები მაშინ ვლინდება, როდესაც ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფი ფიზიკურად ან ვიზუალურად იზოლირებულია ტექსტში. მიუხედავად იმისა, რომ მიკერძოების ეს ფორმა შეიძლება ნაკლებად საზიანო იყოს, ვიდრე უჩინარობა ან სტერეოტიპები, ფრაგმენტაცია და იზოლაცია წარმოადგენს არადომინანტურ ჯგუფებს, როგორც საზოგადოების პერიფერიულ წევრებს.
6. **ლინგვისტური მიკერძოებულობა** – ენა სუბიექტივიზმისა და მიკერძოების ძლიერი ინსტრუმენტია. ენობრივი კონსტრუქციების საშუალებით, პირდაპირი, დახვეწილი მიდგომით, შესაძლოა გავლენის მოხდენა ინდივიდის მახასიათებლების წარმოჩენაზე. ისეთი სიტყვები, როგორიცაა „ფაქტური“, ბიზნესმენი, ქალის წვლილის (თუნდაც არსებობის) დაკნინება შეიძლება უწყობდეს ხელს.
7. **კოსმეტიკური მიკერძოება:** „ბრჭყვიალა“ ყდა – წარმოადგენს მცდელობას, რომ მიმზიდველი ფოტოებით, ყდით, პოსტერებით მიკერძოების ფაქტები გაუფერულდეს. კოსმეტიკური მიკერძოების დროს იქმნება თანასწორობის ილუზია, თუმცა, რეალურად ეს მარკეტინგული სვლაა, რომელიც მომხმარებლის ყურადღების მიქცევაზეა ორიენტირებული. ასე მაგალითად, თუ ბიოლოგიის სახელმძღვანელოს გარეკანზე ქალები წარმოდგენილნი არიან სპეციალურ აღჭურვილობასთან მუშაობის პროცესში, მაგრამ თავად სახელმძღვანელოში არსად არის ნახსენები ქალთა მნიშვნელოვანი მიღწევების შესახებ, კოსმეტიკურ მიკერძოებასთან გვაქვს საქმე. მიუხედავად იმისა, რომ ილუსტრაციებში მამაკაცთა და ქალთა თანაბარი რაოდენობაა წარმოდგენილი, არ არის მოცემული შესაბამისი მაგალითები სხვადასხვა სფეროში ქალთა მნიშვნელოვანი მიღწევების შესახებ.

საგულისხმოა, რომ ამ ჩარჩოს გამოყენება შესაძლებელია სხვადასხვა არადომინანტური ჯგუფის პერსპექტივების ანალიზისათვის.

4. პორეკა (1984) სახელმძღვანელოს ანალიზური ჩაჩი

პორეკამ 1984 წელს განახორციელა უცხო ენის სასკოლო სახელმძღვანელოების ანალიზი, რომელიც შემდეგი კომპონენტებისაგან შედგებოდა:

- გენდერული ხილვადობა ტექსტებსა და ილუსტრაციებში;
- გენდერული უპირატესობა/პირველობა;
- გენდერულად დაყოფილი საქმიანობები და სპეციალობები;
- გენდერულად ნეიტრალური არსებითი სახელები;
- გენდერულად სპეციფიკური არსებითი სახელები;
- მასკულინური კონსტრუქციები;
- ზედსართავი სახელები.

უფრო კონკრეტულად, სასკოლო სახელმძღვანელოების ანალიზისთვის პორეკამ შემდეგი მეთოდოლოგია გამოიყენა: 1) ქალისა და მამაკაცის წარმოჩენა წიგნში როგორც ტექსტში, ისე ილუსტრაციებში; 2) თითოეული სქესის პირველობის შემთხვევები: რამდენჯერ იქნა წარმოდგენილი ქალი და მამაკაცი უპირატესად სავარჯიშოებში, მაგალითებში ან წინადადებებში. მამაკაცებისა და ქალების წარმოდგენა სხვადასხვა პროფესიულ როლში როგორც ტექსტში, ისე ილუსტრაციებში; 3) თვისებრივი მახასიათებლების გარდა, პორეკამ ქალებისა და მამაკაცების წარმოდგენა სხვადასხვა საქმიანობაში რიცხობრივადაც გააანალიზა; 4) დამატებით, ჩანიშნულ იქნა ქალისა და მამაკაცის აღმნიშვნელი ყველა არსებითი სახელი. შემდეგ დაწვრილდა საწინააღმდეგო სქესის ორეულთან (მაგალითად, ქალი – კაცი); ამ გზით ქალებისა და მამაკაცების ყველაზე ხშირად აღმნიშვნელი არსებითი სახელები დადგინდა; 5) ასევე მოხდა მასკულინური ზოგადი კონსტრუქციების რაოდენობის იდენტიფიცირება; 6) საბოლოოდ, კონკრეტულ ტექსტში ქალისა და მამაკაცის სტერეოტიპული სურათ-ხატის დადგენის მიზნით, გააანალიზდა ქალისა და მამაკაცის პერსონალური თვისებები (მაგალითად: მეგობრული, ბუმბუნა); ასაკი (მაგალითად: ახალგაზრდა, მოხუცი); სოციალური მდგომარეობა (მაგალითად: მდიდარი, ღარიბი); ნდობა/რეპუტაცია (მაგალითად: ცნობილი, არაპოპულარული); ნორმა/გადახრა (მაგალითად: ნორმალური, უცნაური); შესაძლებლობა (მაგალითად: უნარიანი, უუნარო); გარემოსგან გამოწვეული (მაგალითად: ილბლიანი, უილბლო; იხ. პორეკა, 1984). პორეკას კვლევა და მის მიერ შემოთავაზებული მეთოდოლოგიური ჩარჩო საკმაოდ საინტერესო აღმოჩნდა მკვლევარებისთვის და არაერთმა მკვლევარმა გამოიყენა ეს ჩარჩო სასკოლო სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზისას. პორეკას ჩარჩო განსაკუთრებით პოპულარულია უცხო ენისა და მეორე ენის სასკოლო სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზისთვის.

5. ისტორიული დისკურსი

ეს ჩარჩო რუთ ვოდაკმა შეიმუშავა და ის კრიტიკული დისკურსის კვლევისა და დისკურსის ისტორიული მიდგომის სახელითაა ცნობილი. დისკურსულ-ისტორიული მიდგომა (DHA) განეკუთვნება კრიტიკულ დისკურს-კვლევის (CDS) ან ასევე კრიტიკული დისკურსის ანალიზის (CDA) სფეროს (Reisigl & Wodak, 2001, 2009;

Wodak, 2011, 2013). ზოგადად, კრიტიკული დისკურსული კვლევები ორიენტირებულია წინადადების დონის მიღმაენის გამოყენების, ისევე, როგორც მნიშვნელობის შექმნის სხვა ფორმების შესწავლაზე. რიზინგლმა და ვოდაკმა (2009) შექმნეს ჩარჩო, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია სახელმძღვანელოებში ისტორიული დისკურსული ანალიზის განხორციელება სხვადასხვა საკითხის, თემის, ფენომენის მიმართ. გამოყოფენ 5 მნიშვნელოვან დომენს/კატეგორიას, რომლის ფარგლებშიც შესაძლებელია დისკურსული ანალიზის ჩატარება:

- 1. სახელდება:** როგორ არიან დასახელებული ტექსტებში სხვადასხვა სქესის ადამიანები? (ლინგვისტური კატეგორიები: არსებითი სახელები, ზმნები, ზედსართავი სახელები);
- 2. წინასწარ განჭვრეტა/განსჯა:** რა მახასიათებლები, თვისებები, მაიდენტიფიცირებელი ნიშნები აქვთ მიწერილი ქალებს? კაცებს? (ლინგვისტური ინსტრუმენტები: სტერეოტიპული და შეფასებითი ინსტრუმენტები და ა.შ.);
- 3. არგუმენტაცია:** რა მტკიცებულებები და არგუმენტებია გამოყენებული კონკრეტულ ჯგუფებთან მიმართებით? ლინგვისტური ინსტრუმენტები: მტკიცება, ბრალდება, ლოგიკაზე დაფუძნებული დასაბუთება ფაქტების გარეშე;
- 4. ხედვების, პერსპექტივების წარმოდგენა:** რა ხედვების, პერსპექტივების ქვეშ არის წარმოდგენილი ამა თუ იმ ჯგუფის დასახელებები, წინასწარი განსჯები, არგუმენტაცია. ლინგვისტური ინსტრუმენტები: პირდაპირი და არაპირდაპირი საუბრები, ციტატები, მეტაფორები;
- 5. ინტენსიფიკაცია ან შერბილება:** რამდენად არის ტექსტები ორიენტირებული ამა თუ იმ ჯგუფის მახასიათებლების, ქცევის გაძლიერებულად პოზიტიურად ან ნეგატიურად წარმოჩენისკენ, ან პირიქით – შერბილებისკენ: (ლინგვისტური კატეგორიები: ჰიპერბოლა, გრძნობების ხაზგასმა, ჩაკითხვა მტკიცების ნაცვლად და ა.შ. (Reisigl & Wodak, 2009; Reisigl & Wodak, 2016).

6. მენაშლი თანასწორობის მოქმედება და ქვემოქმედება

ევროკავშირის ქვეყნების პოლიტიკის დოკუმენტების ანალიზისა და სხვადასხვა თეორიული ჩარჩოს ანალიზის შედეგად, პლანტენგამ და სხვებმა (2011) შეიმუშავეს გენდერული თანასწორობის კონცეპტუალური ჩარჩო, რომელიც რვა ძირითადი დომენისა და შესაბამისი ქვედომენებისგან შედგება და საშუალებას იძლევა, სწორედ ამჭრილიდან მოხდეს სახელმძღვანელოების გენდერული თანასწორობის ანალიზი. ეს დომენებია:

მოქმედება	ქვემოქმედება
სამსახური	მონაწილეობა, სეგრეგაცია, სამსახურის ხარისხი
ფული	ფინანსური რესურსები, ეკონომიკური სიტუაცია
ცოდნა	საგანმანათლებლო მიღწევები, სეგრეგაცია, მთელი ცხოვრების მანძილზე განათლება
დრო	ეკონომიკური, ზრუნვისა და საზოგადოებრივი აქტივობები
ძალაუფლება	პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, ეკონომიკური ძალაუფლება

თემების სწავლებისას, როგორცაა დემოკრატია, თანასწორობა, დისკრიმინაცია და ადამიანის უფლებები, გენდერულ თანასწორობაზე სრულიად არ კეთდებოდა ან არასაკმარისად კეთდებოდა აქცენტები. გარდა ამისა, საზოგადოებრივი მეცნიერებების სახელმძღვანელოები არ ისახავდა მიზნად მოსწავლეების გენდერული მგრძნობელობის ზრდასა და გენდერული ანალიტიკური უნარების განვითარებას.

სტატიის ავტორმა (2015) ჩაატარა დაწყებითი განათლების საფეხურის სასკოლო სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზი სადოქტორო დისერტაციის ფარგლებში, რომელიც თვისებრივ და რაოდენობრივ მეთოდებს აერთიანებდა. კვლევამ გამოავლინა შემდეგი მახასიათებლები: (1) დაწყებითი კლასების სახელმძღვანელოები ხელს უწყობს სტერეოტიპული გენდერული როლების კვლავწარმოებას; (2) სახელმძღვანელოების უმეტესობა არ ეხმიანება გენდერული თანასწორობის საკითხებს; (3) სასკოლო სახელმძღვანელოები არ ამყარებს პოზიტიურ დამოკიდებულებას მოსწავლეებში გენდერული თანასწორობის შესახებ; (4) გენდერულ როლებთან და ფუნქციებთან დაკავშირებული სტერეოტიპები უხვადაა სასწავლო მასალებში (5), წიგნები ხელს არ უწყობს დაწყებითი განათლების საფეხურზე გენდერულად მგრძნობიარე ხედვების ინტეგრაციას (2015, 2017).

სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეთნიკურ ურთიერთობათა ცენტრმა სასკოლო სახელმძღვანელოები მულტიკულტურული განათლების კონტექსტში გააანალიზა (ტაბატაძე, გორგაძე, 2013). მკვლევრებმა ჩაატარეს მეორე თაობის ეროვნული სასწავლო გეგმის დაწყებითი კლასის სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზი. კვლევამ გამოავლინა წიგნებში შემდეგი ტენდენციები: (1) წიგნები გენდერულად დაუბალანსებელია; (2) გენდერული როლები სხვადასხვა საქმიანობასა და პროფესიაში სტერეოტიპულად არის წარმოდგენილი; (3) წიგნები შეიცავს სხვადასხვა შინაარსის გენდერულ სტერეოტიპებს (4) სახელმძღვანელოები არ ქმნის სივრცეს საკლასო ოთახში მოსწავლეებისა და მოსწავლეების მიერ გენდერული თანასწორობის საკითხების განხილვისათვის.

ჭანტურიამ და ქადაგიძემ (2020) შეისწავლეს დისკრიმინაციის საკითხები სასკოლო სახელმძღვანელოების დამტკიცების წესებთან, მეორე თაობის ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან და თავად სახელმძღვანელოებთან მიმართებით. კვლევა შექმნილია სახელმძღვანელოების პოლიტიკის შესაფასებლად თანასწორობის უზრუნველყოფისა და დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონტექსტში. კვლევამ გამოავლინა გენდერულ თანასწორობასა და მგრძნობელობასთან დაკავშირებული არაერთი პრობლემა: „ქალისა და მამაკაცის როლების არაადეკვატური ასახვა, სქესზე დაფუძნებით, სხვადასხვა პერიოდის ისტორიული, სოციალური პროცესის ან ოჯახის მოდელირებისას/ილუსტრირებისას. ქალის ჯანმრთელობისა და საქმიანობების საკითხების გამოტოვება ან არასწორი ინტერპრეტაცია“ (გვ. 39).

გორგაძემ და ტაბატაძემ 2021 წელს განახორციელეს მესამე თაობის, მიმდინარე სასწავლო გეგმის ფარგლებში გრიფირებული სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზი, რომელიც პირველიდან მეცხრე კლასების ყველა საგნობრივი მიმართულების სახელმძღვანელოების ორდონიანი, შემთხვევითი სტრატეფიცირებული შერჩევის შედეგად იდენტიფიცირებულ 16 სახელმძღვანელოს მოიცავდა. კვლევამ აჩვენა, რომ 1) წინა პერიოდთან შედარებით, გაუმჯობესებულია ქალთა რაოდენობრივი რეპრეზენტაცია სახელმძღვანელოებში. თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში, ავტორები გენდერული თანასწორობის მიღწევას სწორედ რაოდენობრივი დაბალანსებით ცდილობენ და სრულიად არ ითვალისწინებენ თანასწორობის თვისებრივ მოცემულობებს. 2) სახელმძღვანელოების გენდერული მგრძნობელობა მეტწილად დამოკიდებულია ავტორისა და საგამომცემლო სახლის გენდერულ ცნობიერებაზე, რაც განაპირობებს სერიოზულ განსხვავებებს სახელმძღვანელოების გენდერულ ბალანსში. 3) მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება ვლინდება საზოგადოებრივი მეცნიერებების მიმართულების, კერძოდ კი, სამოქალაქო განათლებისა და ისტორიის სახელმძღვანელოების გენდერული თანასწორობის თვალსაზრისით, რაც ავტორებისა და გამომცემლების სერიოზული მუშაობის შედეგია.

შეჯამება

ამრიგად, სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზი საგანმანათლებლო კვლევის აქტუალური მიმართულებაა, რომლის მიმართ ინტერესი მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში არ ნელდება, მისი პრაქტიკული გავლენიდან და გაუმჯობესებისათვის არსებული დიდი სივრციდან გამომდინარე. სახელმძღვანელოების გავლენა მოსწავლეების სოციალურ ფორმირებაზე უდავოდ დიდია, შესაბამისად, კარგად დაბალანსებული, საყოველთაო ღირებულებების პრინციპებზე დაფუძნებული სასწავლო რესურსები თითოეული ქვეყნისათვის წარმატებული საგანმანათლებლო პოლიტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს კომპონენტად არის მიჩნეული. უდავოა, რომ მასწავლებელი, რომელსაც გააჩნია მაღალი გენდერული ცნობიერება და პროფესიული ინტერესი, რომ შეისწავლოს და გააანალიზოს სასწავლო მასალა, მათ შორის სახელმძღვანელო, საყოველთაო ღირებულებითი თვალსაზრისიდან, მზადაა, ის ხარვეზებიც კი, რომელთა იდენტიფიცირება შეძლო ფრთხილი ანალიზის შედეგად, კარგ სასწავლო პრაქტიკად გადააქციოს და მოსწავლეებს მრავალმხრივი, ურთიერთსაწინააღმდეგო პერსპექტივების განხილვის საშუალება მისცეს. სწორედ ამიტომ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მასწავლებლის მომზადება კრიტიკული ხედვების განვითარებისა და პრაქტიკული გამოყენებისათვის.

ლიტერატურა

- Blumberg, R. L. (2007). Gender bias in textbooks: A hidden obstacle on the road to gender equality in education. Paris: Unesco.
- Chanturia, G., & Kadagidze, M. (2020). Equality Policy in General Education System. Tbilisi. The Georgian Young Lawyers' Association /Foundation for the Support of Legal Education
- European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index Report, 2013
- Fuchs, E., Otto, M., and Yu, S., (2020), Textbooks and Inclusive Education, Background paper prepared for the 2020 Global Education Monitoring Report: Inclusion and education, UNESCO, ED/GEMR/MRT/2020/P1/22
- Gorgadze, N., (2016), Textbook Analysis of the Primary Education in Georgia from Gender Perspective. 7, 2016, DOI: 10.22333/ijme.2016.7001
- გორგაძე, ნ. და ტაბატაძე, შ., (2021) გენდერული თანასწორობის საკითხები სასკოლო სახელმძღვანელოებში: გრიფირების წესისა და პროცედურების, მესამე თაობის სასწავლო გეგმის ფარგლებში შემუშავებული სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზი, სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი, თბილისი
- Litosseliti, L. & Sunderland, J. (2002). Gender identity and discourse analysis: theoretical and empirical considerations. In Litosseliti, L. and Sunderland, J. (eds.), Gender Identity and Discourse Analysis, Amsterdam: John Benjamins, pp. 1-39
- March, C., Smyth, I. A., & Mukhopadhyay, M. (1999). A guide to gender-analysis frameworks. Oxfam
- Mirza, M., (2004), Gender Analysis of School Curriculum and Textbooks, UNESCO
- Porreca, K. L. (1984). Sexism in current ESL textbooks. TESOL quarterly, 18(4), 705-724.
- Okeeffe, L. (2012), A Framework for Textbook Analysis, International Review of Contemporary Learning Research, 2, No. 1, 1-13 (2013)
- Reisigl, M. and Wodak, R. (2001). Discourse and discrimination: Rhetorics of racism and antisemitism. London: Routledge.
- Reisigl, M. and Wodak, R. (2009). The discourse-historical approach. In R. Wodak and M. Meyer (eds.), Methods of critical discourse analysis, 2nd edn, 87-121. London, Thousand Oaks, CA, New Delhi: Sage.
- Ruddick, M., (2010), A Gender Analysis of an English Language Textbook Used in a Senior High School in Japan, Niigata University of International and Information Studies Journal of Research 13.2010
- Sadker, M., Sadker, D., and Klein, S. (1991) The Issue of Gender in Elementary and Secondary Education, Review of Research in Education, Vol. 17 (1991), pp. 269-334
- Swanepoel, S., (2010), The assessment of the quality of science education textbooks: Conceptual framework and instruments for analysis, UNIVERSITY OF SOUTH AFRICA
- Tabatadze, S., et.al. (2020), Intercultural content and perspectives in school textbooks in Georgia, Intercultural Education, 30(4), p 462-481, <https://doi.org/10.1080/14675986.2020.1747290>
- Tabatadze, S., Gorgadze, N., (2022), Development model of gender socialization: school textbooks gender analysis in Georgia, Journal for Multicultural Education, 2053-535X, DOI: 10.1108/JME-05-2022-0065
- Tegelström, L., (2009), An English Language Textbook Study from a Gender Perspective, Institutionen för humaniora och samhällskunskap
- Wodak, R. (2014). Critical discourse analysis (pp. 332-346). Routledge.
- ხომერიკი, ი., ჯავახიშვილი, მ., აბრამიშვილი, თ. (2012) გენდერული თანასწორობის საკითხი საზოგადოებრივი მეცნიერებების სწავლებისას. სახელმძღვანელოების გენდერული ანალიზი, სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი, თბილისი.



გიგა აბულაშვილი

სახალხო დამცველთან არსებული
ტოლერანტობის ცენტრის
ხელმძღვანელი

ხელიშეღების თავისუფლება და ტოლერანტობა

ბიბლიაში, შესაქმნის წიგნის მეოთხე თავში, ედემის ბაღს მიღმა დარჩენილი ადამიანის ისტორია კაენის მიერ აბელის სასტიკი მკვლელობის ამბით იწყება. შურიტ აღძრული კაენი განსხვავებული მსხვერპლშეწირვის, ღმერთის განსხვავებული მსახურების გამო სიცოცხლეს გამოასალმებს ძმას, უდანაშაულო აბელს. ესაა ერთ-ერთი პირველი აქტი, რომელსაც, ბიბლიის თანახმად, სამოთხიდან გამოძვებული ადამიანი სჩადის. ბიბლია მიგვანიშნებს, რომ ადამიანს ოდითგანვე დაღად ატყვია არათუ უცხო სადმი შეუწყნარებლობის, არამედ ძმაზე, მოყვასზე ძალადობის ბოროტება, რომელიც შესაძლოა განსხვავებული რწმენის მიუღებლობით იყოს განპირობებული. კაენისა და აბელის ისტორია ყურანშიცაა გადმოცემული, სადაც აბელი ამბობს, რომ ურჩევნია მოკვდეს, ვიდრე ძმაზე აღმართოს ხელი. სამი დიდი მონოთეისტური რელიგია, იუდაზმი, ქრისტიანობა და ისლამი, ერთი მხრივ, აღიარებს ღმერთისაგან ადამიანისთვის ბოძებულ ნების, არჩევანის თავისუფლებას, მეორე მხრივ კი, შეუწყნარებლობისა და ძალადობის ბოროტებისკენ მიდრეკილების შესახებ გვაფრთხილებს. სად შეიძლება მოვიძიოთ რელიგიური შეუწყნარებლობის დასაზღვრისა და ძალადობაზე, დევნაზე, ჩაგვრაზე უარის თქმის შესაძლებლობები?

ისტორიული პირობები

საუკუნეების განმავლობაში რელიგიურმა დაპირისპირებებმა რელიგიურ მოძღვრებათა წიაღში არსებული შემწყნარებლობისა და თავისუფალი არჩევანის აღიარებისკენ მიმართული პოტენციური ომებითა და ძალადობით გადა-

ფარა. განაკუთრებული მასშტაბი რელიგიურმა დევნამ და სისასტიკემ ევროპაში მე-16 საუკუნის პირველი ნახევრიდან რეფორმაციის დაიწყების შემდეგ შეიძინა. კათოლიკე ეკლესიის სივრცეში გაერთიანებული დასავლური საქრისტიანო მრავალ ურთიერთდაპირისპირებულ რელიგიურ მიმდინარეობად და ჯგუფად დაისახსრა. ამ პერიოდიდან მოკიდებული, ლიბერალურად განწყობილი სხვადასხვა ქრისტიანი მოაზროვნე იმ პრინციპების შემუშავებაზე იწყებს მსჯელობას, რომლებიც, საბოლოო ჯამში, შესაძლებელს გახდის დაპირისპირებათა მშვიდობიან და სამართლიან დასრულებას.

ამ პერიოდიდან ტოლერანტობა და რელიგიის თავისუფლება პოლიტიკურ-ფილოსოფიური დისკურსის ერთ-ერთ ცენტრალურ საკითხად იქცა. შემწყნარებლური სულისკვეთებით ცხოვრებასთან ერთად, ხსენებული პრინციპები, ერთი მხრივ, სახელმწიფოსა და რელიგიის გამიჯვნას, ან უფრო სწორად, სახელმწიფოს რელიგიურ მიუკერძოებლობასა და ნეიტრალიტეტს, ხოლო, მეორე მხრივ, რელიგიის თავისუფლების დაცვის აუცილებლობას გულისხმობს.

თუმცა, ტოლერანტობის ისტორია ქრისტიანობამდელ ხანაში იწყება და მხოლოდ დასავლური ცივილიზაციის მიღწევებთან არ არის დაკავშირებული. ძვ.წ. III საუკუნეში ინდოეთის იმპერატორმა აშოკამ, რომელმაც ბუდიზმი მიიღო და სისხლისმღვრელი ომებით ინდოეთი გააერთიანა, ქვეყნის გზები ლოდებზე ამოკვეთილი კანონებით მოფინა. ერთ-ერთ ასეთ სტელაზე შემდეგი წესი იკითხებოდა:

„ის, ვინც პატივს სცემს სხვის რელიგიას, განადიდებს საკუთარს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვნებს როგორც სხვის, ასევე საკუთარ რწმენას. ამგვარად, უმჯობესია, პატივი მივაგოთ სხვის რელიგიას. ის, ვინც საკუთარი რელიგიის გადაჭარბებული განდიდებისთვის გმობს სხვისას, მხოლოდ აზიანებს საკუთარ რწმენას. მოვუსმინოთ და პატივი ვცეთ სხვათა მიერ აღიარებულ სწავლებას. ღმერთების რჩეული მეფე ისურვებს, რომ ყოველი ადამიანი განსწავლული იყოს სხვათა მოძღვრებაში.“

ანტიკურ სამყაროში, განსაკუთრებით სტოიკოსებთან, ტოლერანტობა გამოიყენებოდა გამძლეობის სათნოების აღსაწერად, – ტანჯვის, უიღბლობის, ტკივილისა და სხვადასხვა სახის უსამართლობის გაძლევის გამოსახატავად. მაგრამ უკვე ადრეულ ქრისტიანობაში, ამ ტერმინით რელიგიური განსხვავებისა და კონფლიქტის მოგვარების შესაძლებლობა მოინიშნება. ლათინური ტერმინი Tolerantia სამ შინაარსს მოიცავს: 1. მდგრადობა, ამტანობა; 2. შემწყნარებლობა; 3. დასაშვები განსხვავება. დღესდღეობით, ტოლერანტობა გულისხმობს განსხვავებული რელიგიის, ნაციონალობის, ეთნიკურობის, კანის ფერის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, ენის, პოლიტიკური ან სხვაგვარი შეხედულების, კულტურის, სოციალური ჯგუფის და ნებისმიერი განსხვავებისადმი დამთმენ დამოკიდებულებას.

ტოლერანტობის ნორმას, ამ ტერმინის გამოუყენებლად, მრავალი კონსტიტუცია ეფუძნება. ტოლერანტობის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა ადამიანის უფლებების კონცეფციის, კონკრეტულად კი, რელიგიის თავისუფლების, თანასწორობის, გამოხატვის თავისუფლების პრინციპების ჩამოყალიბება, გაცნობიერება და დაცვა. ტოლერანტობა ამავედროულად, გულისხმობს ისეთი რამის დათმენასა და შეწყნარებას, პრინციპულად რომ მიუღებელი და შეუწყნარებელია, ამიტომ, მას პარადოქსულ ღირებულებას უწოდებენ. იგი შეუძლებელია, იყოს უპირობო, რადგან განსხვავებულის სიყვარულს, პატივისცემას, მიღებასა და გაზიარებას არ ნიშნავს ისევე, როგორც ტოლერანტობა არ არის გულგრილობა და დაუნტერესებლობა, ვთქვათ, სხვისი რწმენისა და რელიგიისადმი. ამიტომ ტოლერანტობას მუდმივად სჭირდება დასაბუთება: უნდა ამტკიცო,

მთიანოვანი, პაპ
საქუთაბო, ახალი
უიქსოვე, რომ
„თავისუფალი“
მსახურა მოახდარი
ყოფილიყო თითოვლი
ქრისტიანისა და
მსხრევე, და
ნაბიძგისა სხვა
ქრისტიანებისა
და ახალი
თავისუფალი.

რატომ უნდა იყო ტოლერანტული. ისტორიის განმვლობაში შემუშავებულია ტოლერანტობის არაერთი არგუმენტი.

ქრისტიანულ კონტექსტში, თავდაპირველად, შემწყნარებლობა განსხვავებული შეხედულებების ადამიანისადმი სიკეთისა და უნივერსალური სიყვარულის არგუმენტაციაზე იყო დაფუძნებული. ამ კუთხით, ასევე უმნიშვნელოვანესი იყო „ორი სამეფოს“: სასუფეველისა და საწუთროს ქრისტიანული იდეა. ამ იდეიდან ადამიანური ავტორიტეტის დასაზღვრულობის შესახებ სწავლება ამოიზარდა, რომელიც რელიგიური და მორალური განსჯის შეზღუდულობის წარმოდგენასაც გულისხმობდა და, შესაბამისად, ადამიანს აბსოლუტური, ობიექტური ჭეშმარიტების გონებით წვდომის შესაძლებლობას უდებდა საზღვარს.

„გონების მიერ შემუშავებული ყოველგვარი ცნება, რომლის მიზანი ღვთაებრივი ბუნების შემეცნებაა, საბოლოო ჯამში, შემეცნების მაგივრად ქმნის ღმერთის კერპს“.

ასე წერდა ეკლესიის დიდი მოძღვარი წმ. გრიგოლ ნოსელი. ზოგადად, ეკლესიის აღმოსავლური ნაწილის მოძღვრება ფსევდო დიონისე არეოპაგელის (V ს.) ნაშრომებს დაეყრდნო, რომელთა თანახმად, ადამიანის გონება უღონოა შეიცნოს ჭეშმარიტება, ღმერთის არსი; ყველაფერი, რაც ღმერთისა და სარწმუნოების შესახებ ითქმის, ფარდობითია, პირობითია, ადამიანური გონების საზღვრებშია მოქცეული. აქედან გამომდინარე, ეკლესია, როგორც დასავლეთში, ასევე აღმოსავლეთში, პრინციპში, ასწავლიდა, რომ ჭეშმარიტება სრულად არავინ შეიძლება უწყოდეს.

მოცემული „აგნოსტიკური“ პოზიცია, წესით, განსხვავებული რელიგიისა თუ თეოლოგიური შეხედულების ადამიანისა და ჯგუფის დევნისთვის ბარიერი უნდა გამხდარიყო, მაგრამ, მოხდა პირიქით: რომის იმპერიამ IV ს-ის დამდეგს ქრისტიანთა დევნა შეწყვიტა, რადგან ქრისტიანობით, როგორც იმპერიის შემკვრელი ძალით, დაინტერესდა. პოლიტიკურმა ინტერესმა ქრისტეს მოძღვრება იმპერიული ძალაუფლების ლეგიტიმაციის წყაროდ აქცია. 324 წელს კონსტანტინე დიდმა ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად გამოაცხადა. ეკლესია დროთა განმავლობაში ძალაუფლების, მათ შორის, რეპრესიული ძალაუფლების განხორციელების საშუალებად იქცა. ქრისტიანობის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი მასწავლებლის, ნეტარი ავგუსტენეს, ადრეულ ნაშრომებში, ტოლერანტობის იდეა თავდაპირველად სწორედ ორი სამეფოს, ორი ქალაქის შესახებ სწავლებას, სიყვარულის უპირატესობისა და არჩევანის თავისუფლების

იდევნებს ეფუძნებოდა, მაგრამ მოგვიანებით ნეტარი მამა უკვე „ერეტიკოსის“ ძალადობრივი გზით ეკლესიაში დაბრუნებას ემხრობოდა იმ შემთხვევაში, თუ ეკლესიამისი მოქცევის სხვაგვარად ამოწურავდა. ნეტარი ავგუსტინე ამ იძულებას სიყვარულისა და ზრუნვის გამოვლინებად მიიჩნევდა, მაგრამ შუა საუკუნეებში რწმენის საკითხში ძალდატანების დაშვება გაბატონებულ მიდგომად ჩამოყალიბდა, რამაც, საბოლოო ჯამში, რელიგიური დევნა და ძალადობა გაამართლა და ნორმად აქცია.

აქვე შეიძლება იმის თქმაც, რომ VII საუკუნის დამდეგს, არაბულ სამყაროში გავრცელებული ყურანის ტექსტი, რომელიც, მუსლიმთა რწმენით, თავდალაჰმა გარდმოუვლინა მის მორჩილთ, მუსლიმებს, რელიგიის თავისუფლების უმნიშვნელოვანეს აღიარებას შეიცავდა:

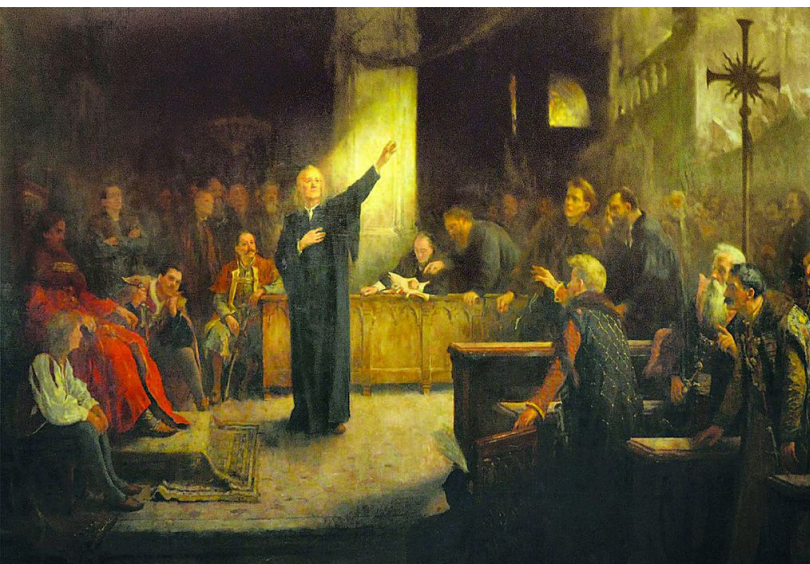
„სინაჰი იმუჯა სინაჰოუაჰი! (2. 256)“

ყურანი შეიცავს აზრს, რომ ძალით რელიგიის გავრცელება დაუშვებელია. მუსლიმი კომენტატორების განმარტებით (იუსუფ ალი, კუტბი და სხვები), რელიგია და იძულება შეუთავსებელი ცნებებია, რადგანაც რელიგია, პირველ რიგში, დაკავშირებულია რწმენასა და ნებასთან. რწმენა და კეთილი ნება კი აზრს დაკარგავდა, თუკი ადამიანს რელიგიას თავს მოახვედნენ (ყურანი. განმარტებანი: II. 270. გვ. 457. ლობჯანიძე. გ)

მაგრამ, მთლიანობაში, შუა საუკუნეებში, არავინ ფიქრობდა, რომ „თავისუფლებაში“ შესაძლოა მოაზრებული ყოფილიყო თითოეული ქრისტიანის ან მუსლიმის, ან ნებისმიერი სხვა აღმსარებლობის ადამიანის სინდისის და არჩევანის თავისუფლება. მოგვიანებით, კათოლიკე ოპონენტების მსგავსად, რეფორმაციის მამებიც, ლუთერი, კალვინი, ბულინგერი და მელანქტონი იზიარებდნენ შეხედულებას, რომ ერეტიკოსთა შევიწროვება და განადგურება დასაშვები იყო.

მხოლოდ XVI საუკუნის შუა ხანებიდან შეგვიძლია საუბარი რელიგიის თავისუფლების გააზრებული და არგუმენტირებული დაცვის შესახებ. პროტესტანტულ ჯგუფებს შორის რელიგიურ საკითხებში ძალდატანებას აქტიურად გმობდნენ ბაპტისტები. მაგალითად, სებასტიან კასტელიონი აქვეყნებს კალვინის რელიგიური რეპრესიების წინააღმდეგ მიმართულ ტრაქტატს სხელწოდებით: „უნდა იდევნებოდნენ თუ არა ერეტიკოსები“ („De haereticis, an sint persequendi“ 1554). შეიძლება ითქვას, ეს ტექსტი არის რელიგიის თავისუფლების პირველი ვრცელი მანიფესტიც, რაკი მასში ეს უფლება უნივერსალურ, საყოველთაო პრინციპადაა მოაზრებული.

**გეორგი XVI საუკუნის
შუა ხანებიდან
შეიძლება საუბარი
რელიგიის თავისუფლების
გააზრებული და
არგუმენტირებული
დაცვის შესახებ.**



სწორედ ამ პერიოდში ჩამოყალიბდა ორი მნიშვნელოვანი შეხედულება, რომლებმაც ტოლერანტობის კლასიკურ თეორიებსა და რელიგიის თავისუფლების შესახებ პოზიციას დაუდეს საფუძველი: 1) საეკლესიო ძალაუფლებისა და პირადი რწმენის გამიჯვნა და 2) სახელმწიფო და საეკლესიო ძალაუფლების განსხვავების გაგება.

XVII საუკუნე ევროპაში მწვავე რელიგიური კონფლიქტების დროა. ამ პერიოდში დიდი ინგლისელი ფილოსოფოსი ჯონ ლოკი პოპულარულ და გავლენიან თეორიას ქმნის ბუნებითი, ინდივიდუალური უფლებების შესახებ, რომელთა შორის, ცხადია, რე-

ლიგიის თავისუფლებაც და სახელმწიფოსა და ეკლესიის გამიჯვნის აუცილებლობაც იგულისხმება. ლოკის თანახმად, სახელმწიფოს მოვალეობაა უზრუნველყოს მოქალაქეების „სამოქალაქო ინტერესი“, მაგრამ „სულის ხსნა“ არ შეიძლება სახელმწიფოს საქმე იყოს, რადგან ეს ინდივიდისა და ღმერთის ურთიერთმიმართების, ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის საკითხია. აქედან გამომდინარე, არსებობს ღვთისგან ბოძებული, განუყრელი უფლება რელიგიის თავისუფლად, სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე აღიარებისა. ამ კონტექსტში, ეკლესიები მხოლოდ და მხოლოდ ნებაყოფლობითი გაერთიანებებია იმ ტიპის სახელმწიფოს ფარგლებში, რომელიც მოქალაქეთა თანხმობაზე, – სოციალურ კონტრაქტზეა დაფუძნებული.

მე-18 საუკუნის მიწურულს ამერიკისა და საფრანგეთის რევოლუციებმა რელიგიის თავისუფლების ძირითადი „ბუნებითი“ უფლების კონსტიტუციური აღიარება მოიტანა. ამ პერიოდიდან მოკიდებული დაიწყო ნაციონალური სახელმწიფოების ჩამოყალიბებაც. რელიგიის თავისუფლების მკვლევარი, ბრაიან ტიერნიწერს: ნაციონალურ სახელმწიფოებს „შეეძლოთ ლოიალობა მოეთხოვათ სხვადასხვა რელიგიური მრწამსის მიმდევარ საკუთარ ქვეშევრდომთაგან. მაგრამ ამ შედეგის მიღწევამდე რელიგიურ ჯგუფებს ხანგრძლივი დევნის ატანა მოუხდათ სხვადასხვა ქვეყანაში: ჰუგენოტებს – საფრანგეთში, კათოლიკეებსა და პურიტანელ სეპარატისტებს – ინგლისში, ლუთერებს – გერმანიის კათოლიკურ საგრაფოებში, ხოლო მათ, ვინც კათოლიკურ ორთოდოქსიას ეწინააღმდეგებოდნენ – ესპანეთში.

XIX საუკუნის ლიბერალური რევოლუციების შემდეგ რელიგიის თავისუფლების იდეამ თავისი ადგილი სხვა ევროპული სახელმწიფოების კონსტიტუციებშიც დაიმკვიდრა, ხოლო XX საუკუნეში მსოფლიო რელიგიებმა რელიგიის თავისუფლება რწმენისა და რელიგიის განუყოფელ ნაწილად გამოაცხადეს.

საერთო თავისუფლება პოლიტიკურ სფეროში და საზოგადოებაში

რელიგიის, რწმენისა და სინდისის თავისუფლება ადამიანის ძირითადი, საყოველთაოდ აღიარებული თავისუფლებებია. თავისუფლებებში მოიაზრება ის უფლებები, რომლებსაც ადამიანს სახელმწიფო კი არ ანიჭებს, არამედ თანდაყოლილი, შეიძლება ითქვას, ბუნებითი უფლებებია – ადამიანი იბადება ამ უფლებებით აღჭურვილი.

1948 წელს გაეროს მიერ შემუშავებული და აღიარებული ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია რწმენისა და აღმსარებლობის თავისუფლების ასეთ ფორმულირებას გვთავაზობს:

„ყველას აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს რელიგიის ან რწმენის შეცვლის თავისუფლებას და, აგრეთვე, თავისუფლებას, როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად, საქვეყნოდ ან განკერძოებით, გააცხადოს თავისი რელიგია თუ რწმენა სწავლებებით, წესების დაცვით, აღმსარებლობითა და რიტუალების აღსრულებით“. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (მუხლი 18).“

ხოლო ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციაში რელიგიის თავისუფლება ამგვრადაა ფორმულირებული:

ყველას აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს რელიგიის ან რწმენის შეცვლის თავისუფლებას და, აგრეთვე, თავისუფლებას, როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად, საქვეყნოდ ან განკერძოებით გააცხადოს თავისი რელიგია თუ რწმენა აღმსარებლობით, სწავლებით, წესების დაცვითა და რიტუალების აღსრულებით.

რელიგიის ან რწმენის გაცხადების თავისუფლება ექვემდებარება მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობის თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად (მუხლი 9 – აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლება).

ვრცლად განსაზღვრავს რწმენისა და აღმსარებლობის თავისუფლებას საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (1966 წ.):

თითოეული ადამიანი სარგებლობს აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებით. ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას, საკუთარი შეხედულებისამებრ ჰქონდეს ან მიიღოს რელიგია ან მრწამსი და თავისუფლად აღიარებდეს თავის რელიგიას და მრწამსს, როგორც ცალკე, ისე სხვებთან ერთად, საჯაროდ თუ კერძოდ, ასრულებდეს და გამოხატავდეს საკუთარ რელიგიას ღოცვით და მოძღვრებითა და სწავლებით.

არავინ უნდა დაექვემდებაროს იძულებას, რომელიც ღახავს მის თავისუფლებას, ჰქონდეს ან მიიღოს საკუთარი არჩევანის რელიგია და მრწამსი.

რელიგიისა და მრწამსის აღიარების თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ კანონით დადგენილ შემთხვევებში და საზოგადოების უშიშროების, წესრიგის, ჯანმრთელობისა და მორალის, ისევე, როგორც სხვა პირთა ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის მიზნით.

წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, პატივი სცენ მშობელთა და, შესაბამისად, კანონიერი მეურვეების თავისუფლებას, საკუთარი მრწამსის შესაბამისად უზრუნველყონ თავიანთი ბავშვების რელიგიური და მწიგნობრივი აღზრდა (მუხლი 18).

რელიგიის თავისუფლება თანამედროვე სამართლებრივი სისტემის ერთ-ერთი საფუძველია და მისი დაცვა ნებისმიერი დემოკრატიული საზოგადოების არსებობის აუცილებელი წინაპირობაა.

გაგრძელება იქნება



ეკატერინე ხაჩატურიანი

მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული ცენტრის
ფრანგული ენის ექსპერტ-კონსულტანტი

ტოლერანტი მასწავლებელი – ტოლერანტული მოსწავლე

ხშირია ლიბერალური
სწავლა; ღირს ღირსი
წინააღმდეგობა სკოლა
და მასწავლებელი,
ჩემთვის, სკოლას
და მასწავლებელთან
ერთად, უფროსი
პროგრესი, რადგან
და სპონსორების
კავშირებში.

სკოლის, როგორც ინსტიტუციის, როლი არ შემოიფარგლება მხოლოდ საგნის სწავლა-სწავლებით, ფაქტობრივი ცოდნის გადაცემითა და საბაზისო უნარების განვითარებით. სკოლის უპირველესი მოვალეობაა ჰუმანური მოქალაქის აღზრდა, რომელიც აღჭურვილი იქნება მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გრძნობით, სახელმწიფოებრივი ამროვნებითა და ზოგადკაცობრიული ღირებულებებით. სკოლაში მოზარდი ძალიან დიდ დროს ატარებს და ეს ის გარემოა, სადაც მოსწავლე ხვდება კულტურული მრავალფეროვნებისა და ტოლერანტობის მაგალითებს. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების ერთ-ერთ უმთავრეს მოთხოვნას სწორედ ტოლერანტი მოქალაქის აღზრდა წარმოადგენს; ჩვენი სკოლის აღზრდილი მოქალაქე უნდა იყოს დამოუკიდებელი ამროვნებისა და განსხვავებულობის მიმღები. ამ მოთხოვნის შესრულებას ხელს ინტერკულტურული/მულტიკულტურული განათლება უწყობს. ინტერკულტურულ/მულტიკულტურულ განათლებას მნიშვნელოვანი როლი და ადგილი უკავია არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მთელ მსოფლიოში. ამ კომპეტენციის ელემენტები გვხვდება სასკოლო კურიკულუმსა და საგნობრივ სტანდარტებშიც. უცხოური ენების ერთ-ერთი სამიზნეც კულტურათა დიალოგია, რითაც ხელს ვუწყობთ ტოლერანტი მოქალაქის აღზრდას.

ტერმინი ტოლერანტობა ძალიან ხშირად გვხვდება თანამედროვეობაში. უცხო სიტყვათა განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, ტერმინის მნიშვნელობაა „შემწყნარებლობა“. ტერმინის ეტიმოლოგიის შესწავლისას ვხვდებით, რომ „ტოლერანტიზმს“ თავდაპირველად რელიგიური დატვირთვა ჰქონდა და ჩამოყალიბდა ერთსა და იმავე ქვეყანაში სხვადასხვა კონფესიის მშვიდობიანი

თანაარსებობის პრინციპად, შემდგომში კი დემოკრატიული თეორიის ბაზისურ ღირებულებად იქცა. საბოლოო ჯამში, ტერმინის მესამე მნიშვნელობა გულისხმობს ადამიანის შესაძლებლობას, აღიაროს, პატივი სცეს ან გაითვალისწინოს სხვა ადამიანის რწმენა, ქცევა, ღირებულებები. სკოლაში ტოლერანტული ღირებულებების განვითარების მიზანია, რომ მოსწავლეებმა შეძლონ არაძალადობრივი გზით დაამყარონ ეფექტური ურთიერთობა განსხვავებული კულტურის, რასის, სქესისა და რელიგიის მქონე ადამიანებთან.

საქართველოში ტოლერანტობა და სტუმართმოყვარეობა ლეგენდებისა და თქმულებების მთავარი შინაარსი და საარაკო თემა იყო მუდამ. ტოლერანტობის თემას ეხება არაერთი გენიალური ქართული ნაწარმოები. მასწავლებელი თავის მოსწავლეს ყოველდღიურ სასკოლო ცხოვრებაში აზიარებს ამ შედეგებს. ჩვენ მუდამამაყვები ვიყავით და ვართ ჩვენი შემწყნარებლობით, თუმცა, პროცესები არც ისე მარტივად მიმდინარეობს და დღემდე ჩვენი საზოგადოება ადაპტაციის პროცესშია. ეს დაბნეულობა და გართულება, შესაძლებელია, ტერმინის მრავალგვარმა განსაზღვრებამაც გამოიწვია, რადგან თუ უცხო სიტყვათა განმარტებითი ლექსიკონი ტოლერანტობას, როგორც შემწყნარებლობას, ისე განმარტავს, ევროპარლამენტი მიიჩნევს, რომ „ტოლერანტობის კონცეფცია გულისხმობს განსხვავებულ ადამიანთან ერთად ცხოვრებას, კერძოდ, ხალხის „სხვა“-ობის მიმღებლობას (ევროპული ღირებულებების სწავლება საქართველოს სკოლებში). ტოლერანტობა მიმღებლობაა და გულისხმობს, რომ ადამიანი უნდა მივიღოთ ისეთი, როგორიც არის, მიუხედავად იმისა, მისი აზრი, იდეა, საქციელი მოგვწონს თუ არა.

დამეთანხმებით, რთულია ღირებულებების სწავლება; დიდი დილემის წინაშე დგას სკოლა და მასწავლებელი, რადგან, სკოლასა და მასწავლებელთან ერთად, უდიდესია მშობლების, ოჯახისა და საზოგადოების პასუხისმგებლობა. და მაინც, მოსწავლეები სკოლაში სწავლობენ და ეცნობიან სახელმწიფოებრივ, ადამიანურ და ცხოვრებისეულ ღირებულებებს, ვითარდებიან პიროვნულად და უყალიბდებიან მორალი. სიახლე არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ სკოლა არის კულტურული მრავალფეროვნების კერა, მისი კულტურული და მრავალფეროვანი იდენტობის მქონე მოსწავლეები და მასწავლებლები კი ამის მკაფიო მაგალითები არიან. ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის მრავალფეროვნება განაპირობებს საქართველოს სკოლებში არსებულ კულტურულ მრავალფეროვნებას.

საქართველოს მოსახლეობის დიდ ნაწილს ქართველები შეადგენენ, შემდეგ მოდიან აზერბაიჯანელები, სომხები, რუსები, ოსები, ქურთები, უკრაინელები, ქისტები და ბერძნები. მოსახლეობის უმრავლესობა მართლმადიდებელი ქრისტიანია, არიან ისლამის, სომხური სამოციქულო ეკლესიის მიმდევრები, კათოლიკეები და ათეისტები. ასეთი მრავალფეროვანი მოსახლეობის ფონზე, მოსწავლე სკოლაში ეზიარება კულტურული იდენტობისა და მრავალფეროვნების ცნებას, ტოლერანტობასა და კულტურათაშორის კომუნიკაციას. სკოლებში არსებული ეს მრავალფეროვნება მართო საქართველოსთვის არ არის დამახასიათებელი, ეს მოვლენა მთელ ევროპაში გვხვდება. კულტურული მრავალფეროვნების განვითარებას ხელი შეუწყობს მასობრივმა მიგრაციებმა ქვეყნებში.

ტოლერანტობის, როგორც ღირებულების ჩამოყალიბება გარდაუვალი აუცილებლობაა ჰუმანისტურ სამყაროში. ეს ერთ-ერთი გზაა, რომ სხვადასხვა შეხედულების მქონე ადამიანებს ერთად ცხოვრება არ გაუჭირდეთ.

დამაინც როგორ შეიძლება აღვზარდოთ ეს ჰუმანისტი, ტოლერანტი მოაქალაქე? ჰუმანისტური თეორიის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია – უპირობო პოზიტიური მიმღებლობა, როდესაც ჩვენ, მასწავლებლები, მოსწავლეს ვიღებთ ისეთს, როგორიც არის, სასწავლო პროცესის ცენტრში ვაყენებთ მას და ხელს ვუწყობთ

მის აქტუალიზაციას სხვადასხვა ფორმით. ერთ-ერთი ასეთი ფორმა ემპათია და გულწრფელი გაგებაა; უპირობო პოზიტიური დამოკიდებულება ემპათიურ გაგებასაც გულისხმობს, შევიგრძნოთ ჩვენი მოსწავლეების გრძნობები ისე, თითქოს საკუთარი იყოს. ვუჩვენოთ მაგალითი ჩვენს მოსწავლეებს, მოვუსმინოთ მათ, ერთად ვიმსჯელოთ და ისე მივიღოთ ერთობლივი გადაწყვეტილებები. ეს არის ის ზოგადი მიმართულება, რომელიც დაგვეხმარება სასურველი მიზნის მიღწევაში. სწორედ ამიტომ, ტოლერანტობა შესაძლებელია გამჭოლ მიზნადაც მივიჩნიოთ, რომელიც პირდაპირ თუ ირიბად ყველა საგნის ტრილში უნდა დავინახოთ. პირდაპირ მიზანს იმიტომ ვუწოდებთ, რომ არსებობს საგნები, რომელთა სწავლების დროსაც შინაარსი ეხმიანება ამ თემას, მაგალითად, სამოქალაქო განათლება, ისტორია, უცხოური ენები, რომლებიც კულტურათაშორისი დიალოგის ტრილში მოიაზრებს ტოლერანტობას.

გაცილებით იოლია მოსწავლის აღჭურვა საგნობრივი ცოდნითა და უნარებით, ვიდრე ღირებულებებით. საფრანგეთში და, ასევე, საქართველოში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ღირებულებების სწავლებისას დიდ სირთულეებს ვაწყდებით. ერთ-ერთი ასეთი სირთულე არის განსხვავებული ღირებულებები, როდესაც სკოლაში, საზოგადოებაში მიღებულია და ისწავლება, მაგალითად, გენდერული თანასწორობა, ხოლო მოსწავლის ოჯახში გენდერული თანასწორობის თემა არ არის მიღებული და წინასწარ განსაზღვრულია ქალის ან/და კაცის როლი ოჯახში.

გარდა ამისა, არსებობს თემები, რომელთა მიმართაც საზოგადოებანაკლებად ტოლერანტია, ერთ-ერთი არის რელიგია. როდესაც საქმე რელიგიას ეხება, მოსწავლეები ნაკლებად ტოლერანტები არიან, აღნიშნულს მოწმობს არაერთი კვლევა, რომელიც არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ ევროპის ქვეყნებშიც ჩატარდა. კვლევებში აღნიშნულია, რომ ადამიანები უფრო მეტად არიან გახსნილები სხვადასხვა კულტურის, ტრადიციების მიმართ, ვიდრე რელიგიის.

ტოლერანტ მოქალაქეს ტოლერანტი მასწავლებელი აყალიბებს. რა მდგომარეობაა ამ მხრივ ჩვენს სკოლებში?

ტოლერანტობა ინტერკულტურული/მულტიკულტურული კომპეტენციის ქვაკუთხედი. თავის მხრივ, ტოლერანტობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ინტერკულტურულ მგრძნობელობასთან. განათლების მეცნიერებებში ყველაზე მეტად მიღებული და გავრცელებულია ბენეტის „ინტერკულტურული მგრძნობელობის განვითარების მოდელი“. ბენეტი თავის მოდელში გამოყოფს ექვს საფეხურს, რომლებიც, თავის მხრივ, დაყოფილია ორ ფაზად: ეთნოცენტრული ფაზა (1. სხვაობათა უარყოფა. 2. სხვაობათაგან თავდაცვა. 3. სხვაობათა მინიმიზაცია) და ეთნორელატიური ფაზა (4. სხვაობათა მიმღებლობა; 5. სხვაობათა ადაპტაცია. 6. სხვაობათა ინტეგრაცია.) (ინტერკულტურული განათლების პრაქტიკული სახელმძღვანელო მასწავლებლებისთვის – შალვა ტაბატაძე, მაია ინასარიძე, ქეთევან ჩაჩხიანი, ჭაბუკი ქირია (2010 წელი).

საქართველოში ჩატარებულმა გამოკითხვამ აჩვენა, რომ მასწავლებელთა უმრავლესობა (68,2%), ბენეტის მოდელის მიხედვით, ეთნოცენტრულ ფაზაში იმყოფება, ხოლო 31,2% – ეთნორელატიურ ფაზაში. გამოკითხულთა უმეტესობა (67,3%) ეთნოცენტრული ფაზის ბოლო, სხვაობათა მინიმიზაციის, საფეხურზეა. სხვაობათა მინიმიზაციაზე მყოფი პიროვნება კულტურათა სხვაობას ზედაპირულად აღიარებს, თუმცა, ამავე დროს, აღიქვამს ყველა ინდივიდს, როგორც არსებითად მსგავსს. ეს ფაზა, როგორც ვნახეთ, ძალიან ხშირად ახასიათებს მასწავლებლებს. გამოკითხულ მასწავლებელთა 1,5% კი პირველი ფაზის მეორე, „სხვაობათაგან თავდაცვის“ საფეხურზე, იმყოფება. ამ საფეხურზე მყოფი ადამიანები ხედავენ კულტურულ სხვაობას, მრავალფეროვნებას და ნეგატიურ კონტექსტში აფასებენ ამ განსხვავებულობას. გამოკითხულ მასწავლებელთა ყველაზე მცირე ნაწილი (0,3–5%) აღმოჩნდა ბოლო, სხვაობათა ადაპტაცია/ინტეგრაციის

საფეხურზე (ინტერკულტურული განათლების ასპექტების კვლევა საქართველოს სკოლების დაწყებით საფეხურზე – შალვა ტაბატაძე; ნათია გორგაძე (2013 წელი)). ამ საფეხურზე მდგომ ადამიანს შეუძლია გაარღვიოს კულტურული ჩარჩოები და შეუძლია კულტურათშორისი კომუნიკაცია. მას შეუძლია ერთდროულად, თანაბრად ეფექტურად იმოქმედოს ორი სრულიად განსხვავებული კულტურის ფარგლებში. ეს ფაზა ამტკიცებს იმ ტიპეტური ანდაზის სიბრძნეს, რომელიც წინ უძღვის ინტერკულტურული კომპეტენციის გასავითარებელ სავარჯიშოთა კრებულს: „შორიდან შევნიშნე მოარული ცხოველი, მანძილის ნელ-ნელა შემცირებისას მივხვდი, რომ ადამიანი იყო, ხოლო როდესაც ახლოს მივედი, ჩემი ძმა აღმოჩნდა“.

როგორც ვხედავთ, ხშირად პრობლემა თავად ჩვენში, მასწავლებლებშია.

როგორ ვასწავლოთ ტოლერანტობა? დაისმის ფუნდამენტური შეკითხვა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე საზოგადოებაში არსებულ მნიშვნელოვან მოვლენებს ეხება.

როგორც ვიცით, ადამიანს ტოლერანტობა დაბადებიდან თან არ სდევს, ამგანცდისა თუ გრძნობის განვითარება ალბრდის პრეროგატივაა. შესაბამისად, აუცილებელია, ალბრდაში ჩავდეთ ის ელემენტები, რომლებიც ხელს უწყობს მის განვითარებას. მოდით, სანამ ამ ოქროს წესებს გავცნობით, ჩვენ, მასწავლებლებმა, საკუთარ თავს დავუსვათ კითხვები: როგორ ვეხმარებით მოსწავლეებს ტოლერანტობის განვითარებაში? ვიყენებთ კულტურულ მრავალფეროვნებას, როგორც რესურსს ან, პირიქით, რესურსების შერჩევისას ვფიქრობთ იმაზე, როგორ დავანახვოთ მოსწავლეებს კულტურული მრავალფეროვნების ხიბლი? და კიდევ მრავალი სხვა კითხვაა, რომლებზე პასუხიც დაგვეხმარება, უპირველესად საკუთარ საქმიანობაში აღმოვაჩინოთ ტოლერანტობა.

გთავაზობთ თვითშეფასების კითხვარის ნიმუშს, რომელშიც თავმოყრილია ამგვარი შეკითხვები და თქვენ თავად შეგიძლიათ იმის დადგენა, თუ სად ხართ და რა გჭირდებათ გაკვეთილებზე კულტურული მრავალფეროვნების რესურსად გამოყენებისათვის.

მასწავლებლის თვითშეფასების კითხვარი

განმარტველი ქვეყნა	საშინა	შინა	ქინა
მე ვიყენებ ილუსტრაციებს, პლაკატებს, რომლებიც გამოხატავს ბავშვების კულტურულ და ეთნიკურ კუთვნილებას.			
როცა მე ვგეგმავ როლურ თამაშს, ვიყენებ სხვადასხვა კულტურისათვის დამახასიათებელ რეკვიზიტებს			
როცა ვასწავლი წერასა და კითხვას, ვიყენებ წიგნებს სხვადასხვა კულტურის, რელიგიისა და ეთნიკური კუთვნილების ადამიანთა ცხოვრებიდან.			
ვიყენებ ვიდეომასალას, ფილმებს, მედიას, რომლებიც სხვადასხვა კულტურას ასახავს.			
მე ვგეგმავ ექსკურსიებს ისეთ ადგილებში, სადაც მოსწავლეებმა და მშობლებმა შეიძლება მეტი გაიგონ საკუთარი და სხვისი ისტორიისა და კულტურის შესახებ.			

მასწავლებლის პედაგოგი	სახელი	ზოგადი	პასუხი
მე ვიყენებ სხვადასხვა ქვეყნის მუსიკას და მუსიკალურ საკრავებს.			
მე ვზრუნავ იმისთვის, რომ სასკოლო კურიკულუმში ჩვენს საზოგადოებაში არსებულ ტრადიციულ დღესასწაულებთან ერთად, შეტანილი იყოს ინფორმაცია ეთნიკური უმცირესობების ტრადიციების შესახებ.			
მე ვცდილობ ვისწავლო მათ ენაზე ისეთი სიტყვები და ფრაზები, რომლებიც დამეხმარება კომუნიკაციაში.			
მე ვცდილობ, არ მოვახვიო მოსწავლეებს თავს ის ფასეულობები, რომლებიც ეწინააღმდეგება/ არ შეესაბამება სხვა ეთნიკური ჯგუფების ფასეულობებს.			
მე ვცდილობ მივაღწიო ისეთ მდგომარეობას, რომ მოსწავლეებმა არ გამოიყენონ რასისტული და ეთნიკურად შეურაცხყოფელი გამოთქმები.			
მანამდე, სანამ გამოვიყენებ თვალსაჩინოებას, მე ვნახულობ, ხომ არ არის მასში კულტურული, ეთნიკური და რასობრივი სტერეოტიპები.			
მე ვიყენებ ისეთ აქტივობებს, რომლებიც ეხმარება მოსწავლეებს, მიიღონ განსხვავებული.			

ახლა ერთობლივად ვნახოთ ის 13 ოქროს წესი, რომლებიც დაგვეხმარება ხელი შევუწყოთ მოსწავლეებში ტოლერანტობის ჩამოყალიბებას. ამ წესების განხილვისას აღმოვაჩინოთ, რომ, ხშირ შემთხვევაში, ეს ჩვენი ცხოვრების წესია, ჩვენ ასეც ვცხოვრობთ:

1. მიეცით მაგალითი თქვენს მოსწავლეებს – არავინ მოიხსენიოთ აუგად, არ გააქილიკოთ და არ დასცინოთ. ნებისმიერ დეტალს მიუდექით გულისყურით. დროთა განმავლობაში თქვენ ნახავთ, რომ თქვენი მოსწავლე ამას აუცილებლად გაიმეორებს – ჰუმანისტური მიდგომის ერთ-ერთი მთავარი პრინციპია უპირობო პოზიტიური მიღება.
2. ასწავლეთ მოსწავლეებს საუბარი და სხვების მოსმენა. საუბრისას გამოიყენეთ ეფექტური კომუნიკაცია და მისი სტრატეგიები.
3. იმოგზაურეთ (შესაძლებელია ვირტუალურადაც) სხვადასხვა, განსხვავებული კულტურის მქონე ქვეყნებში. მოგზაურობა ხელს უწყობს მოსწავლეებში სხვადასხვა კულტურის აღმოჩენას, რაც თავისთავად ტოლერანტობის განვითარების ერთ-ერთი საშუალებაა.
4. ერთად წაიკითხეთ ზღაპრები, ისტორიები, უყურეთ ფილმებს, რომლებშიც ტოლერანტობა მთავარი თემაა.
5. ხელი შეუწყვეთ მოსწავლეებს, იყვნენ დიდსულოვნები და აკეთონ სიკეთე, ამ მიმართულებით ნებისმიერი მათი მცდელობა წაახალისეთ.

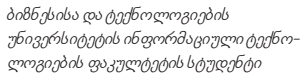
6. ასწავლეთ მოთმინება და პატივისცემა, ნაცვლად იმისა, რომ დაუფიქრებლად ჩაერთონ ხელჩართულ ბრძოლაში, ასწავლეთ მოთმინება, დაფიქრება და შემდეგ მოქმედება.
7. ამუშავეთ მოსწავლეები პატარა ჯგუფებში, ეს მათ სოციალურ უნარებს განუვითარებს და თან, ჯგუფური მუშაობისას, შეეჩვევიან განსხვავებული აზრის მოსმენას და შეთხმეობამდე მისვლას.
8. ითამაშეთ და ათამაშეთ ისეთი თამაშები, რომლებიც ხელს შეუწყობს განსხვავებული აზრების მიღებას.
9. დაეხმარეთ თვითშეფასების ამალგებაში, თავდაჯერებულობაში.
10. სასკოლო აქტივობების, ექსკურსიებისა და არაფორმალური გასვლების დაგეგმვისას, შეეცადეთ შეარჩიოთ ისეთი ადგილები, სადაც მოსწავლეებს შეეხება ექნებათ კულტურულ მრავალფეროვნებასთან.
11. ესაუბრეთ სხვადასხვა დღესასწაულზე, მაშინაც კი, თუ მათ ტრადიციებში ეს არ არის.
12. პასუხი გაეცით მოსწავლის ყველა შეკითხვას, რომლებიც განსხვავებულობას ეხება. პასუხი კი ნამდვილად ღირსეული, პატივისცემით გამსჭვალული უნდა იყოს.
13. უჩვენეთ ის განსხვავებულობა და განსაკუთრებულობა, რომლებიც თქვენ გახასიათებთ. იყავით გულწრფელები.

დაბოლოს, „საუბარი ხომ ხშირად გაუგებრობის წყაროა“ გვითხრა ანტუან დე სენტ ეგზუპერიმ; ხოდა, ეს გაუგებრობა რომ თავიდან ავიცილოთ, ვისწავლოთ ერთმანეთის მოსმენა, გაგება არა მხოლოდ სიტყვებით ნათქვამისა, არამედ საქციელით გამოხატულის; ვიყოთ გულწრფელები, ვუჩვენოთ მიმღებლობისა და ტოლერანტობის მაგალითი მოსწავლეებს და საზოგადოებას.

**ჰუმანისტური თეორიის
ერთ-ერთი ძირითადი
პრინციპი —
პროგრესული პოზიტიური
მიმართვა, რომელსაც
ჩვენ, პედაგოგები,
მოსწავლე ვიწახს
იწათ, რომელიც ახლ,
სასწავლო პროცესის
ხანძარი უწყვეტ
დაც და სწავლასთან
მის პედაგოგიკურ
სწავლასთან ურთიერ.**

ლიტერატურა

1. შალვა ტაბატაძე, ნათია გორგაძე; ინტერკულტურული განათლების ასპექტების კვლევა საქართველოს სკოლების დაწყებით საფეხურზე, (2013 წელი).
2. შალვა ტაბატაძე, მაია ინასარიძე, ქეთევან ჩაჩხიანი, ჭაბუკი ქირია; ინტერკულტურული განათლების პრაქტიკული სახელმძღვანელო მასწავლებლებისთვის (2010 წელი);
3. La tolérance à l'école du XXe siècle Mohamed Khelifi — <https://journals.openedition.org/ries/2952>
4. Éducation à la tolérance Ghida Hammoud — <https://www.cairn.info/revue-empan-2015-2-page-122.htm>
5. Une didactique humaniste des langues et des cultures pour une mondialisation humaine — <https://jeanmarcdefays.be/une-didactique-humaniste-des-langues-et-des-cultures-pour-une-mondialisation-humaine/> — <https://etreparents.com/comment-enseigner-la-tolerance-aux-enfants/>
6. <http://dictionary.css.ge/content/humanistic-perspective>
7. <http://dictionary.css.ge/content/client-centered-therapy>
8. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=39913>
9. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=7003>
10. <https://eu-gs.ge/> — ევროპული ღირებულებების სწავლება საქართველოს სკოლებში — პოლიტიკის დოკუმენტი;
11. <https://eu-gs.ge/> — ევროპული ღირებულებების სწავლება საქართველოს სკოლებში — მეთოდური სახელმძღვანელო
12. L'interculturel en classe — DE ROSE-MARIE CHAVES, LIONEL FAVIER, SOIZIC PELISSIER



გენიტალია, გემბიკალია, პოქალაქობილთაი.

საზოგადოების მაღალი ფენისა და არისტოკრატიისთვის იყო შესაძლებელი. ევოლუციის შემდეგ საფეხურს რადიო და სატელევიზიო მედია წარმოადგენდა; მიუხედავად მათი შესაძლებლობისა, გადაცემა ინფორმაცია მილიონობით ადამიანისთვის, თანაც პირდაპირ ეთერში, სიტყვის თავისუფლება კვლავაც არ იყო სრულყოფილი, რადგან განვითარების ამ საფეხურზე, მედია ცენტრალიზებულ „ორგანოს“ წარმოადგენდა, რომელიც ძირითადად ხელისუფლებასა და სახელმწიფოს ემსახურებოდა და სწორედ სახელმწიფო ცენზორის მიერ ხდებოდა ინფორმაციის შერჩევა და საზოგადოებისთვის მიწოდების ვალიდაცია. ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს საბჭოთა კავშირი და ფაშისტური გერმანია, სადაც ინფორმაციის გავრცელების ნებისმიერი გზა კონტროლირებადი იყო და მოქალაქეებისთვის „ტვინის გამორეცხვას“ ემსახურებოდა. ტელევიზიისა და რადიოს თანამედროვე მოდელშიც, სადაც სახელმწიფო ნაკლებ როლს თამაშობს და მათი კერძო პირების მფლობელობაში გადასვლა მოხდა, ადამიანთა მოსაზრებები მუდმივად განსხვავდება, ხოლო იმისათვის, რომ რადიოსა ან/და ტელევიზიის საშუალებით ინფორმაციის გაცემის შესაძლებლობა მიეცეს ადამიანს, პირველ რიგში, ტელევიზიისა და რადიოს სადგურების შეხედულებები უნდა ემთხვეოდეს ინდივიდისას და სწორედ მათი, ტელევიზიისა და რადიოს პროდიუსერის გადასაწყვეტია, რა ინფორმაცია და ვისი სიტყვა მიაღწევს საზოგადოებამდე. ამის ნათელ მაგალითს, თუნდაც ქართული მედია წარმოადგენს, როცა სხვადასხვა მაუწყებლობა ერთსა და იმავე მოვლენასა და ფაქტს სხვადასხვანაირად წარმოაჩენს და აწვდის საზოგადოებას, რაც ამ მაუწყებლობების პერსპექტივითა და შეხედულებებითაა განპირობებული.

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ პლატფორმას თავისი მინუსები ჰქონდა, თუმცა, მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანს ცენზურა წარმოადგენდა – ტრადიციული, როცა ცენზურას ხელისუფლება აწესებდა ან/და არატრადიციული, როცა ცენზურას კერძო პირთა შეხედულებები და მისწრაფებები ქმნიდა. თითოეული პლატფორმის გამოყენებისას, ინდივიდები დამოკიდებული იყვნენ სხვებზე, რათა თავიანთი სათქმელი და მოსაზრება მასებამდე მიეტანათ და თავიანთი, ბევრისთვის შესაძლოა უმნიშვნელო, მაგრამ ბევრისთვის უმნიშვნელოვანესი სიახლე და შეხედულება სამყაროსთვის გაეზიარებინათ.

მედიისა და სიტყვის თავისუფლების ევოლუციის ახალ საფეხურზე გადანაცვლებას საძირკველი 1960-იან წლებში ჩაეყარა, როცა ARPANET შექმნასთან ერთად ინტერნეტის პირველი მომუშავე პროტოტიპი შეიქმნა ამერიკის თავდაცვის დეპარტამენტის მიერ. რა თქმა უნდა, თავდაპირველად, ის არა საზოგადო მოხმარებისთვის, არამედ მრავალი კომპიუტერის ერთ ქსელში საკომუნიკაციოდ შეიქმნა, რომლის მთავარ დანიშნულებასაც სამხედრო კომუნიკაცია წარმოადგენდა, თუმცა, ინტერნეტის დაბადების თარიღად 1983 წლის 1 იანვარი მიიჩნევა, რადგან სწორედ ამ დროს დაიწყო „ქსელთა ქსელის“ აწყობაზე მუშაობა, რომელიც დღესდღეობით ინტერნეტის სახელითაა ცნობილი.

ინტერნეტის შექმნამ ინფორმაციის გავრცელების სრულიად ახალ და განუმომელ შესაძლებლობებს გაუხსნა გზა; თითქმის 2 ათწლეულის შემდეგ კი, მეოცე საუკუნის დასასრულს, გაჩნდა ახალი იდეა, რომლის პრაქტიკაში განხორციელების შედეგადაც შეიქმნა ახალი ვებგვერდი – SixDegrees.com (პირველი სოციალური ქსელი, შეიქმნა 1997 წელს) და მასთან ერთად გაჩნდა სოციალური ქსელის ცნებაც, რომელიც ნებისმიერ ადამიანს აძლევს საშუალებას, თავისი სათქმელი მილიონობით ადამიანამდე მიიტანოს, თანაც ყოველგვარი წინაღობისა და ცენზურის გარეშე. ცნება – სოციალური ქსელი წარმოადგენს მინიმალურად კონტროლირებადი პლატფორმების ერთობლიობას, რომელიც ჩვეულებრივი პირადი კომუნიკაციის გარდა, ადამიანებს საშუალებას აძლევს, თავიანთი სათქმელი საზოგადოებამდე საათებისა და, შესაძლოა, წუთების განმავლობაში მიიტანონ. სოციალური ქსელის მთავარ პლუსს კი ის ფაქტი წარმოადგენს, რომ ის შლის გეოგრაფიულ საზღვრებს და შესაძლებელს ხდის, ადამიანებმა თანამოაზრეები, თუნდაც სხვა ქვეყანაში იპოვონ, შექმნან თავიანთი თემი, მხარი დაუჭირონ ერთმანეთის იდეებსა და მოსაზრებებს და ერთობლივად აიმაღლონ ხმა უსამართლობის, კორუფციისა და სხვა უმნიშვნელოვანესი პრობლემების წინააღმდეგ.

სოციალურმა ქსელებმა საშუალება მისცა თითოეულ ადამიანს, ჰქონდეს გამოხატვის თავისუფლება და, ამავედროულად, თავისი სიტყვა ფართო მასებს მიაწვდინოს, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა, რომელიმე კონკრეტული ორგანიზაცია მისი იდეებითა და გამოცდილებით დაინტერესებული.

მუხლი 19

1. თითოეულ ადამიანს აქვს საკუთარი აზრის შეუფერხებლად გამოხატვის უფლება;
2. თითოეულ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად გამოთქვას თავისი აზრი; ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას, სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად მოიძიოს, მიიღოს და გაავრცელოს ყოველგვარი ინფორმაცია ზეპირად, წერილობით ან პრესის და გამოხატვის მხატვრული საშუალებებით ან საკუთარი არჩევანით სხვა საშუალებებით.
3. ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული უფლებებით სარგებლობა განსაკუთრებულ მოვალეობასა და განსაკუთრებულ პასუხისმგებლობას გულისხმობს. ამიტომ, იგი შეიძლება დაექვემდებაროს გარკვეულ შეზღუდვებს, რომლებიც დადგენილია კანონით და აუცილებელია:
 - a) სხვა პირთა უფლებებისა და რეპუტაციის დასაცავად;
 - b) სახელმწიფო უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის, მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და ზნეობის დასაცავად.

მუხლი 10, პ.2

„ამ თავისუფლებათა განხორციელება, რამდენადაც ისინი განუყოფელია შესაბამისი ვალდებულებებისა და პასუხისმგებლობისაგან, შეიძლება დაექვემდებაროს კანონით დადგენილ ისეთ წესებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი უწყისრიგობის თუ დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობის ან მორალის დაცვის მიზნით, სხვათა უფლებების ან ღირსების დასაცავად, საიდუმლოდ მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად, ანდა სასამართლოს ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად.“

თავისთავად, გამოხატვის თავისუფლებაც არ არის შეუზღუდავი, რაც აღნიშნულია საერთაშორისო პაქტში – სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ¹ და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციაში.² სოციალური ქსელები აწესებენ სტანდარტებს, რომლებიც ასახავს თუ რა არის დამშვებული ან დაუშვებელი მათ ქსელში. ეს სტანდარტები დამყარებულია ტექნოლოგიების, ადამიანის უფლებებისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების მიმართულებების ექსპერტთა რჩევებზე და არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა. მაგალითად, Twitter-ის დამაარსებლებს მიაჩნიათ, რომ მათი სივრცე ადამიანთა შორის საუბრისთვისაა და მათ ყოველგვარი პირობა უნდა შეუქმნან მომხმარებელს თავისუფალი აზრის გამოსახატად. ძალადობა, შევიწროება და სხვა მსგავსი ტიპის ქცევა ხელს უშლის ადამიანების თვითგამოხატვას და, საბოლოოდ, ამცირებს გლობალური საჯარო საუბრის ღირებულებას. ამიტომ Twitter-ის წესები უზრუნველყოფს მომხმარებელთა თავისუფალ და უსაფრთხო საუბარს.

უსაფრთხოების დაცვის მიზნით Twitter კრძალავს ისეთი მასალის განთავსებას, რომელიც მოიცავს ძალადობას ან ძალადობის მუქარას, ტერორიზმის/ძალადობრივი ექსტრემიზმის ხელშეწყობას, ბავშვთა სექსუალურ ექსპლუატაციას, შეურაცხყოფას/შევიწროებას, სიძულვილით აღსავსე ქცევას; შევიწროებას რასის, ეთნიკური წარმომადგენლობის, ეროვნული წარმომადგენლობის, სექსუალური ორიენტაციის, სქესის, გენდერული იდენტობის, რელიგიური კუთვნილების, ასაკის, შეზღუდული შესაძლებლობის ან სერიოზული დაავადების გამო; ტერორისტული, ძალადობრივი ექსტრემისტული ან მასობრივი ძალადობრივი თავდასხმების შემცველ ნებისმიერ კონტენტს, თვითმკვლელობის ან თვითდაზიანების ხელშეწყობას ან წახალისებას. ასევე, აკრძალულია ლაივ ვიდეოში გრაფიკული ძალადობის და ზრდასრულთა კონტენტის განთავსება და პლატფორმის გამოყენება უკანონო მიზნებისთვის.

Twitter, აგრეთვე, იცავს კონფიდენციალობას, ავთენტურობას და სხვა.

Facebook-ის მესვეურები აღნიშნავენ, რომ მათთვის უმნიშვნელოვანესია გამოხატვის თავისუფლება, მაგრამ, იმავდროულად, აცნობიერებენ მისი ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობებს. ამიტომ არსებობს სტანდარტები, რომლებიც გულისხმობს ავთენტურობას, უსაფრთხოებას, ღირსებას, კონფიდენციალობას. ავთენტურობა ქმნის უკეთეს გარემოს გაზიარებისთვის.

ადამიანების უსაფრთხოების მიზნით, ქსელიდან იშლება კონტენტი, რომელსაც შეუძლია ზიანი მოუტანოს ფიზიკურ უსაფრთხოებას, აქვს ადამიანის დაშინების ან გარიყვის პოტენციალი.

ადამიანების თანასწორობიდან გამომდინარე, მომხმარებლებმა პატივი უნდა სცენ სხვის ღირსებას, არ შეურაცხყონ სხვა ადამიანები.

პირადი კონფიდენციალობის დაცვა აძლევს მომხმარებელს იმის თავისუფლებას, რომ თვითონ აირჩიოს თუ როდის და როგორ გააზიაროს ინფორმაცია.

კონფიდენციალობა და პირადი ინფორმაციის დაცვა ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი ღირებულებებია Facebook-ისთვის. ადამიანის პერსონალური იდენტობისა და ინფორმაციის დასაცავად, მომხმარებლებს არ ეძლევათ უფლება გამოაქვეყნონ პერსონალური ან კონფიდენციალური ინფორმაცია. იშლება კონტენტი, რომელიც

აზიარებს, სთავაზობს ან ითხოვს პერსონალურ საიდენტიფიკაციო ინფორმაციას ან სხვა პირად ინფორმაციას, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ფიზიკური ან ფინანსური ზიანი, მათ შორის ფინანსური, საცხოვრებელი და სამედიცინო ინფორმაცია, ასევე უკანონო წყაროებიდან მიღებული პირადი ინფორმაცია.

ქსელი, ასევე, სთავაზობს ადამიანებს იმგამოსახულებებზე შეტყობინების გაკეთების გზებს, რომლებიც, მათი აზრით, არ ღვევს მათი კონფიდენციალობის უფლებებს.

ყველა ეს მოთხოვნა მართლზომიერია და არ ეწინააღმდეგება გამოხატვის თავისუფლებას. ზემოთ მოყვანილი სტანდარტების დაცვა ემსახურება ადამიანის უფლებების დაცვას.

მიუხედავად ამისა, ზოგ შემთხვევაში, პირადი მონაცემების დაცვა იწვევს აზრთა სხვაობას. 2018 წელს ძალაში შევიდა მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაციები, გამოცემული ევროპული პარლამენტის და ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების საბჭოს მიერ.

ეს რეგულაციები ადგენს ფიზიკური პირების პერსონალური მონაცემების დამუშავებისა და პერსონალური მონაცემების თავისუფალ გადაადგილებასთან დაკავშირებულ წესებს. ის იცავს ფიზიკური პირების ფუნდამენტურ უფლებებსა და თავისუფლებებს, კერძოდ, მათ უფლებას პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ.

- რეგულაციების დაცვა სავალდებულოა ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისთვის და ევროკავშირის არაწევრი ქვეყნების იმ ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც:
- ამუშავებენ ევროკავშირის ტერიტორიაზე მყოფი პირების მონაცემებს, მათთვის მომსახურების ან პროდუქციის შეთავაზების მიზნით, იმის მიუხედავად, ფასიანია თუ არა ეს მომსახურება ან პროდუქტი;
 - მონიტორინგს უწევენ პირთა ქცევას ევროკავშირის ტერიტორიაზე.

კავშირის ფარგლებში, პერსონალურ მონაცემთა თავისუფალი გადაადგილება არც იზღუდება და არც აკრძალულია პერსონალური მონაცემების დამუშავებისას, ფიზიკური პირების დაცვასთან დაკავშირებული მიზეზების გამო.

ამ დოკუმენტის ძალაში შესვლამდე, სადავო გახდა მოსაზრება, რომ ის შეზღუდავს გამოხატვის თავისუფლებას [9]. მაგალითად, აღნიშნული რეგულაციები გულისხმობს პირადი ინფორმაციის განთავსების უფლებას პირის თანხმობის საფუძველზე. შესაბამისად, ფოტო და ვიდეო მასალის, მასში გამოსახული თითოეული პირის ნებართვის გარეშე, ნებისმიერ პლატფორმაზე განთავსება უკანონოა, მაშინაც კი თუ ის მოხვდა ტურისტის ან/და ნებისმიერი სხვა ინდივიდის კამერის ობიექტივში, თუნდაც უკანა ფონზე.

საქმე იმაშია, რომ თუ საჯარო სივრცეში ხდება ფოტო ან ვიდეო გადაღება, თანხმობა აუცილებელი არაა, რადგან პიროვნებამ მისი პერსონალური მონაცემი – გარეგნობა საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახადა. ამავდროულად, არსებობს ვალდებულება, წაიშალოს პერსონალური მონაცემი, მათ შორის – ფოტო, როდესაც ამას თავად ფოტოში აღმოჩენილი პირი მოითხოვს, თუ არ არსებობს ამავე მონაცემების დამუშავების სხვა კანონიერი ინტერესი, მაგ. სხვა პირების ან, ზოგადად, საზოგადოების ჯანდაცვა, დანაშაულის პრევენცია, თავად დამუშავებლის ინტერესების დაცვა და ა.შ.

**ინფორმაციის შექმნა
ინფორმაციის
გამოხატვის სხვა
ნაირად და მონაცემთა
პროცესირებას
მონაცემთა; თითქმის
2 ათწლეულის განმავლობაში,
როდესაც სავალდებულო
დასაცემად, მონაცემთა
დაცვის სისტემები
მონაცემთა
გამოხატვის
სხვა ნაირად —
SIXDEGREES.COM
(პირადი მონაცემები
ქსელი, შეიქმნა 1997
წელს) და მასთან ერთად
მონაცემთა
ქსელის მფლობელი, რომელიც
ნაოსანი პირადი
პირადი სავალდებულო,
თითქმის სავალდებულო
პირადი მონაცემთა
პროცესირება ინფორმაციის
და მონაცემთა შექმნა.**

[illegible]

ბოლო პერიოდში დაიწყო საუბარი იმაზე, რომ სიტყვის თავისუფლება საჭიროებს რეკალიბრაციას, რათა მოხდეს ადამიანთა ონლაინ ძალადობისგან დაცვა და მათი პირადი ინფორმაციის უსაფრთხოება. როგორც ჯულია ინმან გრანტმა, ავსტრალიის eSafety-ს კომისარმა, World Economic Forum-ის პანელზე განაცხადა – „ჩვენ უნდა ვიფიქროთ ადამიანთა უფლებების ონლაინ პლატფორმებზე რეკალიბრაციაზე – სიტყვის თავისუფლებიდან, იქამდე, რომ ვიყოთ დაცულები ონლაინ ძალადობისგან; პირადი მონაცემების დაცულობიდან, ბავშვთა უფლებებამდე.“[4]

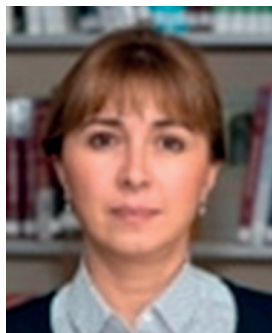
ერთი მხრივ, ადამიანთა უფლებების, თუნდაც სიტყვის თავისუფლების გადახედვა ცუდ იდეად არ ჟღერს, მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ ბოლო ათწლეულში ძალადობისა და ბუღინგის ონლაინ სივრცეში გადანაცვლებას, რის შემდგომაც, საკმაოდ ხშირად, სავალალო შედეგების წინაშე დავმდგარვართ. ამ პრობლემას განსაკუთრებით მოზარდებში ვხვდებით. სხვადასხვა კვლევის მიხედვით, 12-დან 17 წლამდე ახალგაზრდების დაახლოებით 37% გამხდარა კიბერბუღინგის მსხვერპლი, ხოლო მათი 30%—რამდენჯერმე [5]; სხვა კვლევების მიხედვით კი, ის ახალგაზრდები, რომლებიც კიბერბუღინგის მსხვერპლნი არიან, წარმოადგენენ რისკჯგუფს იმისა, რომ საკუთარ თავს ფიზიკური დაზიანებები მიაყენონ ან/და სუიციდის მსხვერპლნი გახდნენ. ასევე, ყოფილა შემთხვევები, როცა ზრდასრულ ადამიანებსაც მიუყენებიათ ზიანი საკუთარი თავისთვის მას შემდგომ, რაც ონლაინ სივრცეში მათდამი უარყოფითი დამოკიდებულების მსხვერპლებად იქნენ. ეს სოციალურ ქსელებს მიღმაც ხდება.

რა თქმა უნდა, ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენა სამწუხარო და დასაგმობია, თუმცა სიტყვის თავისუფლების გადახედვა და მისთვის ახალი შეზღუდვების დაწესება მათ აღმოსაფხვრელად და შესაჩერებლად საკმარისი არ არის, მეტიც არარელევანტურია, თუნდაც მხოლოდ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ამ ქმედებების უმრავლესობა, ისედაც ეწინააღმდეგება სხვადასხვა სოციალური ქსელების სტანდარტებს (Facebook, Twitter, Instagram და სხვ.); მეტიც ამ ქმედებების უმრავლესობა სხვადასხვა კანონმდებლობით დანაშაულის წარმოადგენს.

ბიზნეს-პლანები

1. რა უნდა ვიცოდეთ ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის რეგულაციის შესახებ <https://personaldata.ge/cdn/2018/11/GDPR.pdf>
1. Who Invented the Internet? <https://www.history.com/news/who-invented-the-internet>
1. The 29 most important moments in the history of social media [https://blog.hootsuite.com/history-social-media/#:~:text=1, and%20send%20messages%20within%20networks.](https://blog.hootsuite.com/history-social-media/#:~:text=1,and%20send%20messages%20within%20networks.)
1. “Australian eSafety commissioner Julie Inman Grant tells the World Economic Forum we need a “recalibration” of freedom of speech <https://www.youtube.com/watch?v=ydW6wDMQHX8>
1. John, FFPH, Ann. “Self-Harm, Suicidal Behaviours, and Cyberbullying in Children and Young People: Systematic Review.” Journal of Medical Internet Research. Accessed July 30, 2019. <https://cyberbullying.org/2019-cyberbullying-data>
1. Facebook Privacy Policy <https://transparency.fb.com/policies/community-standards/privacy-violations-image-privacy-rights/>
1. Facebook Community Standards <https://transparency.fb.com/policies/community-standards/>
1. Twitter-ის წესები <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-rules>
1. New EU Data Protection Law Could Affect People Who Take Pictures With Their Phones <https://www.npr.org/2018/05/24/614195844/new-eu-data-protection-law-could-affect-people-who-take-pictures-with-their-phon>
1. General Data Protection Regulation (GDPR) <https://gdpr-info.eu/chapter-2/>

სიუჟეტი მოქალაქის უფლება — გოგარსაგანგანათლებლო სკოლის მნიშვნელოვანი გამოწვევა



სოფიო ლაშაშვილი

მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული ცენტრის
ექსპერტ-კონსულტანტი;
ილიას სახელმწიფო უნივერსი-
ტეტის პროფესორი განათლების
მეცნიერებების მიმართულებით



გიორგი შახნაშვილი

მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული ცენტრის
მკვლევარი; ილიას სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

პრობლემატიკა

XXI საუკუნეში ციფრული ტექნოლოგიები სულ უფრო და უფრო ხდება ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი. ტექნოლოგიების ასე მძაფრად შემოჭრას თანამედროვე სამყაროში აქვს თავისი დადებითი მხარეები. კერძოდ: ინფორმაციაზე წვდომა; ინკლუზიურობა და ჩართულობა მსოფლიოს ნებისმიერი წერტილიდან; კულტურული, სოციალური და გენდერული ბარიერების მოშლა; თვითგამოხატვის საშუალება და შემოქმედებითი უნარების განვითარება; სოციალური კომუნიკაცია (ინფორმაციის, ფოტოების, აუდიო და ვიდეოფაილების გაზიარება); შემეცნებითი და საგანმანათლებლო კუთხით განვითარების ხელშეწყობა: საგანმანათლებლო პროექტები, ონლაინ სწავლა/სწავლება და სხვა. ციფრულ სამყაროსთან ურთიერთობას თან ახლავს გამოწვევებიც და საფრთხეებიც; კერძოდ: მედია და ინფორმაციული წიგნიერების უნარების დეფიციტი; ინფორმაციის გამოყენებასთან, გავრცელებასა და საავტორო უფლებებთან დაკავშირებული ფაქტორები; ყალბი ინფორმაციის იდენტიფიცირება და გაუვრცელებლობის პასუხისმგებლობა; პირადი მონაცემების ხელყოფა; კიბერბულინგი და ღირსების შემლახველი მასალის გამოქვეყნება; პროვოცირება/ტროლინგი; სექსუალური ხასიათის ონლაინზეწოლა; სოციალური ქსელის მეშვეობით მართული სუიციდური თამაშები: „ლურჯი ვეშაპი“, „F 57“, „Momo challenge“ „ვეშაპების ზღვა“ და სხვა; Granny, Bully, RapeLay – საშინელებათა ჟანრის ან ძალადობრივი აბლიკაციები/თამაშები; ფსიქო-ემოციური ფაქტორები: დამოკიდებულება, ნევროზები, ფსიქოზები, დეპრესია, მშობლებთან დაპირისპირება.

**მნიშვნელოვანია, თანამედროვე
რეალიანი უფრო
სიუჟეტ საუბარში
უსაუბრო და პოლიტიკა
გამოყენებისათვის
საჭირო კომპიუტერულ,
ილუსტრაციულ და კარგ
სიუჟეტ მოქალაქე
აქვას. აღნიშნული
კომპიუტერული
მანიპულაცია უნდა იყოს
სკოლისა და ოჯახის
ერთ-ერთი პოლიტიკა
საუბრად.**

სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია, თანამედროვე ადამიანი ფლობდეს ციფრულ სამყაროში უსაფრთხო და ეთიკური გამოყენებისათვის საჭირო კომპეტენციებს, რომლებიც მას კარგ ციფრულ მოქალაქედ აქცევს. აღნიშნული კომპეტენციების განვითარება უნდა იყოს სკოლისა და ოჯახის ერთ-ერთი მთავარი საზრუნავი. ეროვნული სასწავლო გეგმის მოქმედ რედაქციაში მოსწავლეების ციფრულ მოქალაქეებად ჩამოყალიბების ხელშეწყობა განხილულია როგორც გამჭოლი კომპეტენცია (ეროვნული სასწავლო გეგმა 2018–2024, პირველი კარი). ამ თემამ მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა ასევე, საგნის – ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები – სტანდარტებში.

საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში საკითხის აქტუალობას განაპირობებს ჩვენი მობარდების უდიდესი ნაწილის მაღალი ხარისხის ჩართულობა სოციალურ ქსელებში, ინტერნეტში; ზოგადად, ტექნოლოგიური გაჯეტებისა და სოციალური ქსელების გამოყენების მაღალი ტენდენცია, მათრიგებში („სკოლის ორგანიზაციული კულტურის კვლევა“, სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი, 2015), მშობელთა/მეურვეთა, პედაგოგთა და სკოლის ადმინისტრატორთა არცთუ ისე მაღალი კომპეტენცია ინფორმაციული საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებისა („სკოლის ორგანიზაციული კულტურის კვლევა“, სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი, 2015). ეთიკის თვალსაზრისით, აღსანიშნავია ყოველდღიური მზარდი საფრთხეები, რომლებიც დღითიდღე იჩენს თავს მსოფლიო მასშტაბით, სხვადასხვა გამოწვევისა თუ მართული თამაშის სახით და რომელსაც, ზოგ შემთხვევაში, ლეტალურ შედეგამდეც კი მივყავართ („Online-harassment 2017“ – Pew Research Center, 2017). აქედან გამომდინარე, უკიდურესად მნიშვნელოვანია, ხელი შევუწყოთ ციფრული მოქალაქეობის კომპეტენციის განვითარებას სასკოლო საზოგადოებაში.

კვლევის მიზანი და აქსიომატი:

თემის აქტუალობიდან და საქართველოს წინაშე არსებული გამოწვევებიდან გამომდინარე, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მკვლევართა ჯგუფმა, რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით, აღნიშნული გამოწვევები კვლევის საგნად აქცია და მიზნად დაისახა საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში ციფრული მოქალაქეობის კომპეტენციის დანერგვის ხელშეწყობა.

კვლევის მიზნის მისაღწევად, პროექტის ჯგუფის წინაშე დადგა შემდეგი ამოცანები:

- ციფრული მოქალაქეობის შესახებ საერთაშორისო და ადგილობრივი სამეცნიერო ლიტერატურის, პროექტებისა და ანგარიშების, აგრეთვე, ჩარჩო-დოკუმენტების, არსებული საუკეთესო პრაქტიკისა და ციფრული კომპეტენციების განვითარების მოდელების შესწავლა და ანალიზი;
- წარმატებული საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით, საქართველოში სასკოლო საზოგადოების წევრთა (მოსწავლეები, მასწავლებლები, მშობლები/მეურვეები) ციფრული კომპეტენციის დადგენა.
- სავლე კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, ტრენინგ-პროგრამის შემუშავება, ტრენინგების ჩატარება სამიზნე სკოლების პედაგოგებისთვის, ადმინისტრატორებისთვის, მშობლებისთვის/მეურვეებისთვის.
- ცალკეული სამიზნე სკოლის საჭიროებიდან გამომდინარე, პრაქტიკის კვლევის განხორციელება;
- ინტერვენციების შედეგებზე დაყრდნობით, მეთოდური გზამკვლევის შემუშავება;
- კვლევის შედეგების ამსახველი სამეცნიერო სტატიებისა და მონოგრაფიის მომზადება.

სა ახლ სოციალური პოლიტიკა?

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კაცობრიობის ისტორიაში ყველაზე სწრაფგანვითარებადი მოვლენა საინფორმაციო ტექნოლოგიებია. მათი ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოყენება დიდი ხანია ყოფით რეალობად იქცა. თუმცა, გლობალურ ქსელში ჩართულობამ, ინფორმაციის უსაზღვრონაკადთან შეუზღუდავმა წვდომამ და სოციალური ქსელების ხელმისაწვდომობამ წარმოშვა ონლაინეთიკისა და ინტერნეტის უსაფრთხოდ გამოყენების საკითხი, კიბერუსაფრთხოებისა და კიბერჰიგიენის პრობლემები, გამოაშკარავა ონლაინბუ-ლინგისა და ონლაინჩაგვრის აღმოფხვრა-რეფერირების გზების სიმწირე; აგრეთვე, მედია და ინფორმაცი-ული წიგნიერების დეფიციტი, მართული ძალადობრივი ონლაინთამაშებისგან მოზარდთა დაუცველობის მაღალი ხარისხი, ისევე, როგორც მათი ონლაინუფლებების საკითხი (The state of the world's children, 2017; Children in a digital world; United Nations Children's Fund, December 2017). გემოხსენებულ მწვავე საკითხებს შეისწავლის თანამედროვე გამჭოლი საგანმანათლებლო მიმართულება, რომელსაც ეწოდა „ციფრული მოქალაქეობა“ (Digital Citizenship Education, volume 1 – Overview and perspectives; CoE, 2017). ციფრული მოქალაქეობა, როგორც საგანმანათლებლო ცნება, შედარებით ახალია არა მარტო საქართველოს საგან-მანათლებლო სისტემისათვის, არამედ თანამედროვე მსოფლიოსთვისაც. კვლევები თუ ანგარიშები მისი მდგომარეობის შესახებ მწირია, თუმცა, თემის აქტუალობა დღითიდღე მატულობს. ციფრული მოქალაქეობის კვლევა კიდევ უფრო აქტუალურია ზოგადსაგანმანათლებლო საფეხურზე, რადგანაც ტექნოლოგიების აქ-ტიური მომხმარებლები გემოხსენებული საფეხურის წარმომადგენლები, ანუ მოზარდები არიან (ბავშვთა მიმართ ძალადობის შესახებ საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში – „ზოგადსაგან-მანათლებლო დაწესებულებებში მოსწავლეთა მიმართ ძალადობის კუთხით არსებული მდგომარეობა“, 2017 წელი). ციფრული მოქალაქეობის კომპეტენცია უშუალო კავშირშია მოზარდთა ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობასთან, განვითარებასთან და კეთილდღეობასთან (The state of the world's children, 2017; Children in a digital world; United Nations Children's Fund, December 2017).

ციფრული მოქალაქეობა წარმოადგენს ევროპის საბჭოს დემოკრატიული კომპეტენციების ჩარჩოს ოთხივე კომპეტენციის (უნარები, დამოკიდებულებები, ცოდნა და კრიტიკული გააზრების უნარი) ნაწილს, ხოლო დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციები აღიარებულია, როგორც ინტერდისციპლინური ჩარ-ჩო ნებისმიერი სასკოლო კონტექსტისათვის (Digital Citizenship Education, volume 2 – Multi-stakeholder consultation report; CoE, 2017). ციფრული მოქალაქეობა წარმოადგენს გამჭოლ სწავლებას, რომელიც ეხება უკლებლივ ყველა საგანსა და დისციპლინას. მეტიც, თუკი გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ ტექნოლოგი-ებით სწავლება თანამედროვე ცივილიზებული სამყაროს არსებული რეალობაა, ციფრული მოქალაქეობის კომპეტენციის განვითარება ტექნოლოგიების მეშვეობით სწავლების ქვაკუთხედს წარმოადგენს (Digital Citizenship Education, volume 1 – Overview and perspectives; CoE, 2017).

ციფრული მოქალაქეობის არსი ამყარებს ტექნოლოგიების პოზიტიურ მხარეს, რათა ყველას შეეძლოს სრულფასოვნად იმუშაოს და იცხოვროს ციფრულ სამყაროში (Ribble and Bailey 2007, 9-10). ციფრული ტექნოლოგიები ყველასთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს, რაც წინაპირობა იქნება ციფრული მოქალაქის ჩამოყალიბებისა. ციფრული მოქალაქეობა შეიძლება შევაფასოთ, როგორც გარკვეული ნორმების ცოდნა ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებით, ესენია: 1. ციფრული წვდომა: სრული ელექტრონული ჩართულობა (მონაწილეობა) საზოგადოებაში; 2. ციფრული კომერცია: საქონლის ყიდვა-გაყიდვა ინტერნე-ტით; 3. ციფრული კომუნიკაცია: ინფორმაციის ელექტრონული გაცვლა; 4. ციფრული წიგნიერება: ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენების შესაძლებლობა და იმის ცოდნა, როდის და როგორ გამოვიყენოთ ის; 5. ციფ-

რული ეტიკეტი: ქცევის სტანდარტები, რომლებსაც ველით სხვა ციფრული მოქალაქეებისგან; 6. ციფრული კანონი: იურიდიული უფლებები და შეზღუდვები, რომლებიც არეგულირებს ტექნოლოგიების გამოყენებას; 7. ციფრული უფლებები და მოვალეობები: პრივილეგიები და თავისუფლებები, რომელიც ვრცელდება ყველა ციფრულ მომხმარებელზე და, ასევე, ის ქცევითი მოლოდინები, რაც არის მათთან დაკავშირებული; 8. ციფრული ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა: ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებული ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობა. 9. ციფრული უსაფრთხოება: სიფრთხილის ზომები, რომლებიც უნდა უზრუნველყოს ტექნოლოგიის ყველა მომხმარებელმა მათი პირადი უსაფრთხოებისა და ქსელის უსაფრთხოებისთვის (Ribble and Bailey 2007, 10). ეს ცხრა ელემენტი წარმოადგენს ამოსავალ წერტილს ადამიანებისთვის, რომ გახდნენ ციფრული მოქალაქეები.

2016 წელს ევროპის საბჭოს განათლების პოლიტიკის დეპარტამენტმა დაადგინა ციფრული მოქალაქეობის 10 განზომილება, რომლებიც, თავის მხრივ, ერთიანდება სამ მსხვილ მიმართულებაში: ჩართულობა ონლაინსივრცეში (წვდომა და ინკლუზია; სწავლა და შემოქმედებითობა, მედიაწიგნიერება და ინფორმაციული წიგნიერება); კეთილდღეობა ონლაინსივრცეში (ეთიკა და ემპათია, ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა, ინტერნეტსივრცეში თავის წარმოჩენა) და უფლებები ონლაინსივრცეში (აქტიური მონაწილეობა, უფლებები და პასუხისმგებლობები, პერსონალურ მონაცემთა დაცვა და უსაფრთხოება, სამომხმარებლო ცნობიერება) (Council of Europe 2019, 12-27).

მაშასადამე, ციფრული მოქალაქე არის ადამიანი, რომელიც თავის კომპეტენციებს ივითარებს ყველა მიმართულებით. მას შეუძლია იყოს ჩართული სხვადასხვა საქმეში როგორც გლობალურად, ისე ელოკალურად. ციფრული მოქალაქეობა და ჩართულობა მოიცავს მრავალფეროვან აქტივობებს – შექმნას, გაზიარებას, გამოგონებას, კომუნიკაციას, სწავლება/სწავლასა და მუშაობას. კომპეტენტურ ციფრულ მოქალაქეებს შეუძლიათ გაუმკლავდნენ ყოველდღიურ გამოწვევებს, როგორიცაა მუშაობა, სწავლა, საზოგადოებაში კომუნიკაცია და სხვა (Council of Europe 2019, 10-12).

წინამდებარე სტატიაში წარმოგიდგენთ ზემოხსენებული კვლევითი პროექტის მხოლოდ ერთ აქტივობას – ერთ-ერთ სამიზნე სკოლაში განხორციელებულ პრაქტიკის კვლევასა და მის შედეგებს. კვლევა განხორციელდა ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების ადმინისტრირების სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტებისა და სამიზნე სკოლის მასწავლებლების მიერ, პროექტის მკვლევართა ჯგუფის ხელმძღვანელობით.

კვლევის აპოლოგია

კვლევის დროს გამოყენებულია პრაქტიკული კვლევის დიზაინი, რომელიც სკოლებში სასწავლო გარემოს ცვლილების, სკოლის პერსონალის, პედაგოგებისა და მოსწავლეების ემანსიპაციასა და გაძლიერებას ისახავს მიზნად. ციფრული მოქალაქეობა დემოკრატიული კულტურის შემადგენელი ნაწილია. ამით ის თანხვედრაშია პრაქტიკის კვლევის ზოგად მიზანთან, სასკოლო ცხოვრებაში პრაქტიკისა და თეორიის განვითარებით, აღნიშნული სამეცნიერო კვლევითი პროექტის შერჩევაში მოხვედრილ ქართულ საჯარო სკოლებში დემოკრატიული ღირებულებებისა და მიდგომების განვითარების ხელშეწყობასთან. სკოლებში ციფრული მოქალაქეობის განვითარების ხელშეწყობით, სკოლის პერსონალი – დირექტორები, მოსწავლეები და მშობლები გაძლიერდებიან. ითვლება, რომ მხოლოდ რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის მეთოდებით შეგროვებული პირველადი სოციოლოგიური ინფორმაცია, მისი ანალიზი და ინტერპრეტაცია ხშირად, აკადემიურ სივრცეში, ბიბლიოთეკის თაროზე შემოიდება ხოლმე და არ მოჰყვება პრაქტიკული ნაბიჯები, რომელიც კვლევის ობიექტების რეალურ ემანსიპაციას იწვევს. პრაქტიკის კვლევა კი ეფუძნება კრიტიკული თეორიისა და კრიტიკული განათლების

კვლევის პრინციპებს, რომელთა მთავარი ამოცანა მხოლოდ ინფორმაციის შეგროვება და ანალიზი კი არა, ამ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, მოქმედება და ცვლილებების გამოწვევაა.

აღნიშნული კვლევის მიზანიც სწორედ ღირებულებების, პროფესიული განვითარებისა და სასკოლო პროცესის ისე შეცვლაა, რომ მასწავლებლები, მოსწავლეები და მშობლები ციფრული წიგნიერების მიმართულებით იყვნენ განვითარებულები და ეს მათ თანასწორი და ემანსიპირებული საზოგადოების ასაშენებლად გამოადგეთ.

დიაგნოსტიკების ეტაპზე განხორციელდა როგორც რაოდენობრივი, ისე თვისებრივი კვლევა. რაოდენობრივი კვლევა განხორციელდა საბაზო-საშუალო საფეხურის ყველა მოსწავლესთან. რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში, გამოყენებულია თვითადმინისტრირებული კითხვარები მოსწავლეებისთვის, მასწავლებლებისა და მშობლებისთვის. კითხვარები დაყოფილი იყო სამ ბლოკად: დემოგრაფიული, ინფორმაციულ-ტექნოლოგიური და ციფრული მოქალაქეობის ბლოკები. კითხვარები შემუშავდა ევროსაბჭოსთან არსებული განათლების პოლიტიკის დეპარტამენტის მიერ შემოთავაზებული კითხვარების ადაპტირების საფუძველზე. თვისებრივი კვლევის მეთოდებიდან გამოვიყენეთ ფოკუსგუფი მშობლებთან, მასწავლებლებთან და სიღრმისეული ინტერვიუ მოსწავლეებთან, რათა დაგვეზუსტებინა რაოდენობრივი კვლევის შედეგად გამოკვეთილი ზოგიერთი საკითხი.

შედეგები

მოსწავლეებთან (გამოკითხვაში მონაწილეობდა საბაზო-საშუალო საფეხურის 165 მოსწავლე) ჩატარებული კითხვარის ანალიზმა გვიჩვენა, რომ დაბალია ცნობადობა ციფრული მოქალაქეობის გარკვეული საკითხების მიმართ. უჭირთ ზოგიერთი ტერმინის სწორად განმარტება, არ იციან როგორ დაიცვან პერსონალური მონაცემები სოციალურ ქსელში ან ინტერნეტში ინფორმაციის მოძიების დროს. შეინიშნება ონლაინთამაშებზე დამოკიდებულება და სხვა.

მშობლებთან (გამოკითხვაში მონაწილეობდა 123 მშობელი) ჩატარებულმა გამოკითხვამ აჩვენა, რომ მათშიც არის ციფრული მოქალაქეობის ცნობადობის დეფიციტი. უმეტესობას არ გაუგია კონტროლის ფილტრების შესახებ და, შესაბამისად, არ იყენებს მათ. შვილების გაჯეტებზე დამოკიდებულებას აკონტროლებენ ისეთი ხერხებით, როგორიცაა: ტელეფონის ჩამორთმევა, ინტერნეტის გათიშვა და სხვა. აგრეთვე, საძიებო სისტემების გამოყენების დროს არ აქცევენ ყურადღებას ვებ-გვერდების სანდობას. მშობლები უმეტესად არ ფლობენ ინფორმაციას თავიანთი შვილების ონლაინცხოვრებისა და ონლაინმეგობრების შესახებ.

მასწავლებლების (გამოკითხვაში მონაწილეობდა 28 მასწავლებელი) გამოკითხვამ აჩვენა, რომ ისინი მეტნაკლებად ფლობენ ციფრულ ტექნოლოგიებს, აკვირდებიან მოსწავლეების აქტიურობას სოციალურ ქსელში, იმ მიზნით, რომ დაადგინონ მათი ინტერესები და შემდეგ ეს გამოიყენონ სასწავლო პროცესში. მასწავლებლები, პრევენციის მიზნით, ესაუბრებიან მოსწავლეებს ბუღინგის შესახებ. შეუძლიათ ტერმინების სწორად განმარტება. თუმცა უჭირთ ინფორმაციის სანდობის დადგენა, ხშირ შემთხვევაში ენდობიან იმ საიტებს, რომლებსაც პირველივე ცდაზე აჩვენებს საძიებო სისტემა. მასწავლებლების პასუხებზე დაყრდნობით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ მათში ცნობადობა შედარებით მაღალია, მაგრამ ესაჭიროებათ მეტი მხარდაჭერა მეთოდოლოგიური კუთხით – როგორ იმუშაონ მოსწავლეებთან ციფრული მოქალაქეობის კომპეტენციის განვითარებისთვის.

კითხვარის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა ორი კლასი, სადაც ცნობადობა ციფრული მოქალაქეობის შესახებ ყველაზე დაბალი იყო და ინტერვენციებიც სწორედ ამ ორ კლასში განხორციელდა. კვლევისთვის შერჩეული კლასის მასწავლებლებთან და მშობლებთან დამატებით ჩატარეთ ფოკუსგუფები, ხოლო

მოსწავლეებთან ჩაღრმავებული ინტერვიუები, რათა ჩავღრმავებოდით იმ საკითხებს, რაც კითხვარებმა ვერ დაგვანახა.

ინტერვიუები

რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის შედეგების ანალიზზე დაყრდნობით, ციფრული მოქალაქეობის თითო მიმართულებიდან გამოვყავით თითო დომენი, სადაც ყველაზე მეტად დაფიქსირდა პრობლემა რესპონდენტებში და ამ მიმართულებით განვახორციელეთ ინტერვენციები.

ეს მიმართულებები და დომენებია:

- ჩართულობა ონლაინსივრცეში – მედიაწიგნიერება და ინფორმაციული წიგნიერება.
- კეთილდღეობა ონლაინსივრცეში – ეთიკა და ემპათია,
- უფლებები ონლაინსივრცეში – პერსონალურ მონაცემთა დაცვა და უსაფრთხოება.

ინტერვენციები დაიყო სამ ეტაპად:

პირველ ეტაპზე სამიზნე აუდიტორიასთან (მოსწავლეები, მასწავლებლები, მშობლები) განხორციელდა შეხვედრები, დისკუსიები, ფილმებისა და ქეისების განხილვები, ექსპერტებთან შეხვედრები, ზოგადად, ციფრული მოქალაქეობის შესახებ ცნობადობის ამაღლების მიზნით. მასწავლებლებთან და მშობლებთან ჩატარებული შეხვედრების მიზანს, ასევე, წარმოადგენდა საკუთარი როლის გააზრება მოსწავლეებისა და საკუთარი შვილების ციფრულ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებაში.

მეორე ეტაპზე ფოკუსირებულად ვმუშაობდით იმ სამ დომენზე, რომელიც გამოიკვეთა დიაგნოსტიკური კვლევის დროს ყველაზე პრობლემურად.

გთავაზობთ თითო დომენზე ჩვენ მიერ განხორციელებულ თითო აქტივობას და რეკომენდაციებს, რაზე უნდა გავაკეთოთ აქცენტები მოსწავლეებში ამ კომპეტენციების განვითარებისას.

პირველი ეტაპი: ინფორმაციული წიგნიერება

აქტივობის ნიმუში:

მოსწავლეებს დავავალეთ გაკვეთილზე მოეტანათ თავიანთი ნამუშევრები: იქნება ეს ხელნაკეთი, მოქსოვილი, შეკერილი, გამოძერწილი ნივთები თუ სცენარები, მოთხრობები, ლექსები, ესეები და სხვა. მათ მიერ შესრულებული ნამუშევრების წარდგენა კლასის წინაშე დავავალეთ სხვა თანაკლასელს. შემდეგ ვასაუბრეთ ნამუშევრების ავტორები თავიანთი გრძნობების შესახებ.

აღნიშნული აქტივობა დააფიქრებს მოსწავლეებს, რატომ არის მნიშვნელოვანი საავტორო უფლებებისა და სხვისი ნამუშევრის/ნაშრომის დაცვა.

რეკომენდაციები:

- ასწავლეთ მოსწავლეებს, როგორ მოიძიონ ინფორმაცია თუ რესურსები სანდო წყაროებიდან, მათ ასაკსა და შესაძლებლობებზე მორგებული მედიაპლატფორმებიდან;
- აუხსენით მოსწავლეებს ინფორმაციის გავრცელების მექანიზმები და გადამოწმების ხერხები; შეეცადეთ დაანახოთ მათ, თუ როგორ მუშაობს სხვადასხვა მედია გარკვეული საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებაზე;

მესამე ეტაპზე მოსწავლეებმა დამოუკიდებლად დაგეგმეს და განახორციელეს პროექტები, რომელთა მიზანი იყო სასკოლო საზოგადოების თუ თემის ცნობადობის ამაღლება ციფრული მოქალაქეობის შესახებ.

ინტერვენციის შედეგები

ინტერვენციების შედეგები შეფასდა:

1. მოსწავლეებთან დიაგნოსტიკების ფაზაზე გამოყენებული კითხვარით. მოვასხდინეთ კითხვარის ადაპტირება. კითხვარში დავტოვეთ მხოლოდ ის მიმართულებები, სადაც განხორციელდა ჩარევა.
2. კვლევაში ჩართული მასწავლებლების რეფლექსიური დღიურებით, რომელსაც ისინი აწარმოებდნენ კვლევის პროცესში.
3. მოსწავლეთა მიერ განხორციელებული პროექტებით.

ინტერვენციების შედეგების ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ მნიშვნელოვნად არის გაზრდილი სამიზნე ჯგუფებში ციფრული მოქალაქეობის შესახებ ცნობადობა, მასწავლებლები და მშობლები აცნობიერებენ მათ პასუხისმგებლობას, ხელი შეუწყონ ბავშვებს ჩამოყალიბდნენ ციფრულ მოქალაქეებად.

- მოსწავლეთა გაზრდილ კომპეტენციაზე მეტყველებს მათ მიერ განხორციელებული პროექტები.
- მასწავლებელთა კითხვარისა და რეფლექსიური დღიურების ანალიზმა ცხადყო, რომ ისინი ფლობენ მეტ ინფორმაციას ციფრული მოქალაქეობის შესახებ და შეუძლიათ მოსწავლეებამდე მიიტანონ ეს ცოდნა.
- მშობლები ფლობენ მეტ ინფორმაციას კიბერბულინგზე, პერსონალურ მონაცემთა დაცვაზე და, რაც მთავარია, ინტერესდებიან შვილების ონლაინცხოვრებით – იციან, როგორ ესაუბრონ შვილებს ონლაინეთიკაზე, კიბერბულინგზე, პერსონალური მონაცემების დაცვის აუცილებლობაზე, როგორ დააკვირდნენ მათ სოციალურ ქსელში და ა.შ..

დასკვნის სახით გვსურს დავძინოთ, რომ მართალია ჩვენ მიერ ჩატარებულ ინტერვენციებს ჰქონდა დადებითი ეფექტი, მაგრამ თუ არ გაგრძელდება ამ მიმართულებით მუშაობა და არ გავრცელდება მთელ სასკოლო საზოგადოებაზე, ეს ეფექტი იქნება მოკლევადიანი და ვერ ვისაუბრებთ მის მდგრადობაზე.

ლიტერატურა

1. Digital Citizenship Education Handbook (Being online, Well-being online, Rights online) 2019. Council of Europe Publishing. E-book.
2. Digital Citizenship. 2017. Canada: printed in Canada. E-book.
3. Divina Frau-Meigs Brian O'Neill Alessandro Soriani Vitor Tomé, DIGITAL CITIZENSHIP EDUCATION Overview and new perspectives, 2017, Council of Europe INTERNET LITERACY HANDBOOK, 2017, Council of Europe
4. James, Carrie, Emily Weinstein and Kelly Mendoza. Teaching Digital Citizens in Today's World. 2019. San Francisco, CA: Common Sense Media. E-book.
5. Online Safety in the Age of Artificial Intelligence, Family Online Safety Institute, November 2019
6. Ribble, Mike and Geraid Bailey. Digital Citizenship In Schools. 2007. Washington: International society for technology in education (ISTE). E-book.
7. Suson, L. Roberto. 2019. Appropriating Digital Citizenship In The Context Of Basic. International Journal of Education, Learning and Development, № 4: pp. 44-66.
8. კინწურაშვილი, თამარ და სხვები. მედია და ინფორმაციული წიგნიერების სწავლება. 2019. მედიის განვითარების ფონდი. ელ. წიგნი http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/105/file/media_da_informaciuli_wignierebis_s_wavleba.pdf
9. სწავლება ციფრული მოქალაქეობის შესახებ, 10 დომენი, 2017,
10. ევროპის საბჭო სწავლება ციფრული მოქალაქეობის შესახებ – სახელმძღვანელო, 2019, ევროპის საბჭო
11. კიბერცნობიერების მოკლე ლექსიკონი, TPDC, 2019
12. სოფიკო ლოზუანიძე, მარიკა სიხარულიძე, გიორგი ურჩუხიშვილი. 2022. ციფრული მოქალაქეობა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში, გზამკვლევი, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი, თბილისი.

განათლების მნიშვნელობა კიბერუსაფრთხოების განვითარებაში



ზაურბეკ სვანიძე

ა(ა)იპ „ინტერნეტის განვითარების
ინიციატივა“ – ხელმძღვანელი

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის 2021 წლის გლობალური რისკების ანგარიშის მიხედვით, კიბერსივრცეში არსებული რისკები კვლავ შედის გლობალური რისკების რიცხვში. პანდემიამ COVID-19 დააჩქარა ტექნოლოგიების დანერგვის პროცესი, თუმცა, გამოავლინა კიბერსისუსტეები და არამზაობა. ამავდროულად, გაამწვავა ტექნიკური უთანასწორობა როგორც სხვადასხვა საზოგადოებას შორის, ისე მათ შიგნითაც¹.

იგივე ანგარიშის მიხედვით, „მომავალ წელს (2022) ძალზე მნიშვნელოვანია კიბერუსაფრთხოება განხილულ იქნეს, როგორც სტრატეგიული ბიზნეს-საკითხი და განვითარდეს მჭიდრო საპარტნიორო ურთიერთობები ინდუსტრიებს, ბიზნესის ლიდერებს, მარეგულირებელ ორგანოებსა და პოლიტიკოსებს შორის. ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა სტრატეგიული საზოგადოებრივი გამოწვევა, კიბერუსაფრთხოებაც ვერ მოგვარდება იზოლირებულად“².

ზოგადად, ქვეყნის კრიტიკულ ინფრასტრუქტურაზე განხორციელებული წარმატებული კიბერშეტევების აღკვეთა დამოკიდებულია არსებულ კვალიფიციურ კადრებზე და, შესაბამისად, განათლების სისტემაზე, რომელსაც შეუძლია შექმნას მსგავსი კვალიფიციური ადამიანური რესურსი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ შესაძლებელია მოხდეს უცხოელი სპეციალისტების მოზიდვა ან ბევრი კიბერთავდაცვითი ღონისძიება გადაეცეს კერძო სექტორს, ანუ გატანილ იქნეს ე.წ. „აუთსორსინგად“. თუმცა, ორივე ეს ფაქტორი წარმოშობს სხვა პრობლემებს, რაც უკავშირდება როგორც დიდ ფინანსურ საშუალებებს, ისე ნდობის საკითხს, დაკავშირებულს კრიტიკული ინფრასტრუქტურის სუბიექტების კიბერთავდაცვით უზრუნველყოფაზე გადაცემასთან უცხო კომპანიებისთვის; ეს კი, ეროვნული უსაფრთხოების თვალსაზრისით, ყოვლად დაუშვებელია. ბევრი ექსპერტი ამახვილებს ყურადღებას მოცემულ ფაქტორზე და იძლევა სტრატეგიულ რეკომენდაციებს კიბერუსაფრთხოების სფეროში ეროვნული საკადრო რესურსის

¹ The Global Risks Report 2021, 16th Edition of the World Economic Forum, In partnership with Marsh McLennan, SK Group and Zurich Insurance Group, 19 January, 2021 <https://www.weforum.org/agenda/2021/01/top-cybersecurity-challenges-of-2021/>

² The Global Risks Report 2021, 16th Edition of the World Economic Forum, In partnership with Marsh McLennan, SK Group and Zurich Insurance Group, 19 January, 2021 <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021>

მომზადების, გადამზადებისა და განვითარების შესახებ, რაც ნებისმიერი ქვეყნისთვის ასე აუცილებელი და მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

კიბერუსაფრთხოების სფეროში კვალიფიციური ადამიანური რესურსის ყოლა არის საკმაოდ დეფიციტური არა მარტო განვითარებადი, არამედ განვითარებული ქვეყნებისთვისაც. მოცემული პროფესიის ადამიანებზე მოთხოვნა გაიზარდა განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ინტერნეტისა და ინტერნეტ ტექნოლოგიების სწრაფმა განვითარებამ და გლობალურმა ვითარებამ, განსაკუთრებით კი პანდემიამ, გაზარდა ციფრული ტრანსფორმაციის დანერგვაზე მოთხოვნილების ტემპი. ციფრული ტრანსფორმაციის დანერგვის პროცესში, კერძო სექტორში იქნება ეს თუ საჯაროში, აუცილებელია მოხდეს ბალანსის შენარჩუნება ტექნოლოგიურ ინოვაციებსა და კიბერუსაფრთხოებას შორის, რაც კომპლექსური პროცესია და მოითხოვს ორგანიზაციის ყველა სტრუქტურული ერთეულის ჩართულობას. ეს კი, თავის მხრივ, ხელს უწყობს, ციფრული ტრანსფორმაციის ფარგლებში, კიბერუსაფრთხოების სტრატეგიისა და პოლიტიკის სწორი მიმართულებით შემუშავებას, პროცესის სწორ დაგეგმვას. ყოველივე ეს მოითხოვს კიბერუსაფრთხოების მიმართულებით კვალიფიციურ და გამოცდილ ადამიანურ რესურსს, რაც, თავის მხრივ, პირდაპირ კავშირშია განათლების სისტემასთან.

კიბერუსაფრთხოების შესახებ განათლების ზრდის ხელშეწყობა და ცნობიერების ამაღლება ქვეყნებისთვის იმდენად პრიორიტეტულ და მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს, რომ ის შეყვანილი არის თითოეული ქვეყნის კიბერუსაფრთხოების ეროვნულ სტრატეგიებში³. ამ მხრივ, არც საქართველოს კიბერუსაფრთხოების ეროვნული სტრატეგიები არის გამონაკლისი, სადაც მოცემული მიმართულება ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად არის მოხსენიებული, კერძოდ:

1. კვლევა და ანალიზი;
2. სამართლებრივი ბაზის შემუშავება და სრულყოფა;
3. კიბერუსაფრთხოების სფეროში შესაძლებლობათა ამაღლება;
4. საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება და საგანმანათლებლო ბაზის შექმნა;
5. საერთაშორისო თანამშრომლობა.

უნდა ითქვას, რომ სტრატეგიებში განათლების სფეროს ასახვა ნათლად აჩვენებს ქვეყნების დიდ ინტერესს, განავითარონ თავიანთი კიბერუსაფრთხოებითი შესაძლებლობები, რაც პირდაპირ კავშირშია პროფესიული და კვალიფიციური ადამიანური რესურსის არსებობასთან. აქვე, ცალკე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სტრატეგიებში მოცემული კიბერუსაფრთხოების ძირითადი მიმართულებები, იქნება ეს კვლევა და ანალიზი, საერთაშორისო თანამშრომლობა, სამართლებრივ ბაზებზე მუშაობა და მისი განვითარება თუ თავად კიბერუსაფრთხოების სფეროს შესაძლებლობების განვითარება და საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება, პირდაპირ კავშირშია სწორად დაგეგმილი და ძლიერი საგანმანათლებლო ბაზის განვითარებასთან, რადგან სტრატეგიის ყველა ჩამოთვლილი მიმართულება მოითხოვს კვალიფიციურ კადრს.

³ GUIDE TO GOOD GOVERNANCE IN CYBERSECURITY, DCAF Business and Security Division, Directorate for Security Cooperation and Defence (DCSD) of the French Ministry of Europe and Foreign Affairs, 19 January, 2021 https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/CyberSecurity_Governance_ENG_Jan2021_0.pdf

როცა ვსაუბრობთ კვალიფიციურ კადრზე, ვგულისხმობთ აკადემიური განათლების მქონე პირებს, რომლებსაც მიღებული აქვთ სულ ცოტა ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი. გარდა ამისა, არსებობს საერთაშორისო დონეზე აღიარებული სერტიფიცირებული კურსები, თუმცა, მათი უმრავლესობა კონკრეტულ მიმართულებით ითხოვს საბაზისო ცოდნას, რაც შესაბამისობაშია ბაკალავრის დონესთან. ასევე, დამსაქმებელთა დიდი ნაწილი, ვაკანტური ადგილის დასაკავებელი კონკურსის მოთხოვნათა განათლების სექციაში, პირდაპირ უთითებს მინიმუმ ბაკალავრის დონეს. შესაძლებელია კიდევ ბევრი მაგალითის მოყვანა, თუმცა ეს ორი, ერთმანეთისგან განსხვავებული მაგალითი პირდაპირ მიუთითებს კიბერუსაფრთხოების სფეროში აკადემიური განათლების მნიშვნელობაზე. აქვე თუ დავამატებთ იმ ფაქტს, რომ გლობალურად კიბერუსაფრთხოების სპეციალისტთა აშკარა დეფიციტია, ხოლო მათზე მოთხოვნა სულ უფრო იზრდება, შეიძლება ითქვას, რომ ეს იქნება უახლესი მომავლის ერთ-ერთი მოთხოვნადი სპეციალობა. ამასთან ერთად, თუ გავითვალისწინებთ ასეთ მზარდ მოთხოვნას, თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ მოცემული მიმართულების სპეციალისტების შრომითი ანაზღაურება არის საკმაოდ მაღალი. მაგალითისთვის, <https://www.payscale.com/>-ის მიხედვით, უსაფრთხოების ოპერაციების ცენტრის (Security Operations Center (SOC)) დამწყები ანალიტიკოსის წლიური ხელფასი 81,351 აშშ დოლარს შეადგენს. იგივე წყაროს ინფორმაციით, საკმაოდ მაღალანაზღაურებადი არის ისეთი სპეციალობები, როგორიცაა⁴:

- Penetration Tester (შელწევადობის ტესტერი);
- Information Security Analyst (ინფორმაციული უსაფრთხოების ანალიტიკოსი);
- Security Analyst (უსაფრთხოების ანალიტიკოსი);
- Ethical Hacker (ეთიკური ჰაკერი).

ჩამოთვლილი სპეციალობების საშუალო წლიური ანაზღაურება დაახლოებით 83,968 აშშ დოლარს შეადგენს. ალბათ, ყველაზე უფრო გასათვალისწინებელი ფაქტი არის ის, რომ მოცემული სპეციალობების ადამიანთა დასაქმება სირთულეს არ წარმოადგენს, რადგან საერთაშორისო და ადგილობრივ ბაზარზე ძნელად მოიძებნება კვალიფიციური კადრები. ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ კიბერუსაფრთხოების მიმართულებით მაღალი დონის განათლების მიღებაში ფინანსების „დაბანდილა“ საკმაოდ წარმატებულ ინვესტირებას უნდა წარმოადგენდეს⁵.

შედარებისთვის, საქართველოში მოცემულ დარგში დასაქმებულთა სა-
ხელფასო ანაზღაურება გაცილებით დაბალია. აქ გასათვალისწინებელია ის
მომენტიც, რომ კერძო სექტორში დასაქმებულთა შემოსავალი გაცილებით
აღემატება საჯარო სამსახურებში დასაქმებულთა შემოსავალს. საქართველო-
ში კიბერუსაფრთხოებისა და ინფორმაციული უსაფრთხოების სპეციალისტთა
წლიური შემოსავალი საშუალოდ 18,000–დან 84,000 ლარამდე მერყეობს. თუმცა
საქართველოს კანონში „ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ“ 2021 წლის
ივნისში შესული ცვლილებები, რომლის მიხედვითაც, კანონი კრიტიკული ინ-
ფორმაციული სისტემის სუბიექტებს ავალდებულებს იყოლიონ ინფორმაციული
უსაფრთხოების მენეჯერები და კიბერუსაფრთხოების სპეციალისტები, ზრდის

ԽՈՒՅԻՐՈՒ ՕՒՆԵՆՑՄԻՏԻՆՈՒՆ
ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՅԻՄՆԱՆՈՒ, ԴՆԻՊ
ԼՆՈՒՄԻՆՈՒ ՈՒՆԵՆՆԱ ՅԵ ՈՒ
ԼՆՈՒՄԻՆՈՒ, ՆԱԽԸՆԴՆԵՐՈՒ
ՄՈՒՆԵՐՆ ԵՆԵՆԵՆ
ՅԱՆԿԱՅԵՆՆԱ ՕՂԵՐՈՒՄԻՆ
ՈՒՄՆԱԽՈՒՆՆԱ ԲԱ
ԴՈՒՅԻՆՆԱՅԻՄՆՈՒՆՆԱ ՄՈՒՆԸ,
ԿԱՅ ԴՄԱՐԵՆՆԱԿՈՒ ՅԻՄՆԱՆՈՒ
ԲԱ ՄՈՒՄՈՒՄՆԱ ՄԻՅԱՆՈՒՄԻՆ
ԿՅԱՐԵՆ ԼՈՒՅԻՄՆԱՆՈՒ ՅԻՄՆԱՆՈՒ
ԿԱՅԻՄՈՒՆՆԱ. ՅԵ ԴՈ, ՈՒՅԻՆ
ՅԵԿՈՒ, ԿԱՐԸ ՆԵՄՈՒՆ,
ԽՈՒՅԻՐՈՒ ՕՒՆԵՆՑՄԻՏԻՆՈՒՆ
ՉԱԿԱՅԵՆՆԱ, ԴՈՒՅԻՆՆԱՅԻ-
ՄՆՈՒՆՆԱ ԼՈՒՅԻՄՆՈՒՆ
ԲԱ ՆՄՈՒՄՈՒՄՆԱ ՆՄՈՒՆ
ՄՈՒՅԻՄՆԱՆՈՒ ՅԱՅԵՆՆԱՆՆԱ,
ՅԻՄՆԱՆՈՒ ՆՄՈՒ ԲԱՅԱՅԱՆՆԱ.
ԿՄՈՒՄՆԱ ՅԵ ՄՈՒՄՈՒՄՆԱ
ԴՈՒՅԻՆՆԱՅԻՄՆՈՒՆ
ՄՈՒՅԻՄՆԱՆՈՒ ՅԱՐՈՒՄԻՆ
ԲԱ ՅԱՐՈՒՄԸ ԵՆԵՆՆԱ
ԿԱՅԿԱՆ, ԿԱՅ, ՈՒՅԻՆ
ՅԵԿՈՒ, ՅՈՒԲԱՅՈՒ ԴՆԵՆՆԱ
ՅԱՅԻՄՆԱՆՈՒ ԼՈՒՅԱՆՆԱ.

4 <https://www.cybrary.it/>
5 მაგალითად, Capitol Technology
University-ს კურსდამთავრე-
ბულთა საშუალო ხელფასი
100 ათას ამერიკულ დოლარზე
მეტს შეადგენს
<https://www.captechu.edu/>

მოთხოვნას მოცემულ ორსპეციალობაზე, რაც შესაბამისად აისახება სახელფასო ანაზღაურების ბრდაზე.

განვითარებად ქვეყნებში კიბერუსაფრთხოების მიმართულებით განათლების განვითარების პროცესი არათანმიმდევრულად და რთულად მიმდინარეობს, ხოლო ხშირ შემთხვევაში, ეს პროცესი საერთოდ არ არსებობს ან თუ არსებობს, სრულიად არის მოწყვეტილი დარგის განვითარებისა და მდგრადობის თემას. გამოწვევის არც საქართველო წარმოადგენს. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ საქართველოში კიბერუსაფრთხოების მიმართულებით აკადემიური განათლება საერთოდ არ არსებობს; არის მხოლოდ სხვადასხვა უნივერსიტეტში არსებული ცალკეული მოდულები⁶. ქვეყანაში არ არის შესაბამისი საბაკალავრო⁷ და სამაგისტრო⁸ პროგრამები და ეს მაშინ, როცა საქართველოს კიბერსივრცე, კრიტიკული ინფრასტრუქტურა დგება სულ უფრო ახალი გლობალური გამოწვევების წინაშე.

საქართველოს კიბერსივრცეზე, დაწყებული 2008 წლის „აგვისტოს ომიდან“, დღემდე, განხორციელდა არაერთი სერიოზული კიბერთავდასხმა, რომლის დროსაც დარღვეული იყო კიბერსივრცის მდგრადობა. თითქმის ყველა კიბერთავდასხმის აღკვეთის ან გამოძიების პროცესში ჩართული იყვნენ ქვეყნის სტრატეგიული პარტნიორები და მათი დახმარებით ხდებოდა ქვეყნის კრიტიკული ინფრასტრუქტურის ერთიანობის შენარჩუნება. ქვეყნის წინაშე მდგარი საფრთხეების, კვალიფიციური კადრების აშკარა დეფიციტის ფონზე და ასევე, მიუხედავად სამივე სტრატეგიაში⁹ განათლების განვითარების მნიშვნელობის დაფიქსირებისა¹⁰, ქვეყანაში მაინც ვერ მოხერხდა კიბერუსაფრთხოების საგანმანათლებლო აკადემიური პროგრამების დანერგვა და განვითარება. ეს პროცესი დაკავშირებულია არაერთ სხვა საკითხთან. კერძოდ, ქვეყნის წამყვანი უნივერსიტეტები არის კერძო და მათთვის ყოველი ახალი პროგრამის დანერგვა დაკავშირებულია გარკვეულ ფინანსურ დანახარჯებთან; ისინი ყველა ამ პროცესს უყურებენ მოგების მიღების თვალსაზრისით, ანუ ორიენტირებული არიან მოგებაზე და ბიზნესის განვითარებაზე, რაც ბუნებრივია. შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ კერძო უმაღლეს სასწავლებლებს ამ ეტაპზე არ უღირთ კიბერუსაფრთხოების მიმართულებით საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამების დანერგვა, თუკი ამაში მოგებას არ დაინახავენ. მეორე მხარეა, სახელმწიფო, რომლის ინტერესებშიც შედის იყოლიოს მაღალი კვალიფიკაციის კადრები, რათა დააკომპლექტოს ის საჯარო სამსახურები, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ქვეყნის კრიტიკული ინფრასტრუქტურის დაცვაზე¹¹ და, ასევე, დააკომპლექტოს კრიტიკული ინფრასტრუქტურის სუბიექტები, რასაც ავალდებულებს კანონი „ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ“.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ 2021 წელს კანონში „ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ“¹² შევიდა ცვლილებები, რომლის მიხედვითაც, არსებული კრიტიკული ინფრასტრუქტურის სუბიექტების ნუსხას დაემატა კერძო სექტორის სუბიექტები, რომლებიც ვალდებული იქნებიან, იყოლიონ როგორც ინფორმაციული უსაფრთხოების მენეჯერები, ისე კიბერუსაფრთხოების სპეციალისტები. გარდა ამისა, ამ ყოველივეს ემატება ის გარემოებაც, რომ მოცემულ კანონში შეტანილი ცვლილებების გათვალისწინებით, კრიტიკული ინფორმაციული სისტემის სუბიექტების რაოდენობა კიდევ უფრო გაიზრდება. ფაქტობრივად, შეიძ-

⁶ მსგავსი მოდულები ბოლო სამი წელია არსებობს საქართველოს უნივერსიტეტში, კავკასიის უნივერსიტეტში, თავისუფალ და ბიზნესისა და ტექნოლოგიების უნივერსიტეტებში.

⁷ მხოლოდ, კავკასიის უნივერსიტეტმა ხელი მოაწერა New Jersey City University-სთან ერთობლივ საბაკალავრო პროგრამის დანერგვაზე, რომელიც ვერ გაშვებული არ არის.

⁸ ანდრია პირველწოდებულის სახელობის უნივერსიტეტში იწყება სამაგისტრო პროგრამის დანერგვას ჩრდილოეთ კენტუკის უნივერსიტეტთან ერთად.

⁹ 2013-2015, 2017-2018 და 2021-2024 წლების სტრატეგიები.

¹⁰ ეს ჩაწერილი იყო როგორც 2013-2015, ისე 2017-2018 წლების „საქართველოს კიბერუსაფრთხოების ეროვნული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა“-ში. ასევე ჩაიწერა კიბერუსაფრთხოების განათლების მიმართულების განვითარება მესამე 2021- 2024 წლების სტრატეგიაშიც.

ლება ითქვას, რომ ქვეყანაში სულ უფრო იზრდება მოთხოვნა კიბერუსაფრთხოების და, მათ შორის, ინფორმაციული უსაფრთხოების მაღალი კვალიფიკაციის კადრებზე. თუმცა სახელმწიფოს მხრიდან, ამ მიმართულებით, სამწუხაროდ, არაფერი კეთდება; ვერცერთ სახელმწიფო უმაღლეს სასწავლებელში ვერ მოხერხდა შესაბამისი პროგრამების ჩამოყალიბება და განვითარება. სტუდენტები და კურსდამთავრებულები თავად ცდილობენ აიმაღლონ კვალიფიკაცია სხვადასხვა სერტიფიცირებული კურსების გავლით როგორც საერთაშორისო, ისე ლოკალურ დონეზე. თუმცა აქაც გარკვეულ პრობლემებს აწყდებიან, რადგან საერთაშორისო სერტიფიცირებული კურსები, რომლებიც, ფაქტობრივად, სპეციალობას იძლევა, არის საკმაოდ ძვირადღირებული, ხოლო ლოკალურ დონეზე არსებული კურსები¹³ არ იძლევა იმ დონის კვალიფიკაციას, რომ შესაძლებელი იყოს კარგად დასაქმება. სამწუხაროდ, არც სახელმწიფო სთავაზობს რაიმე სახის კვალიფიკაციის ასამაღლებელ კურსებს.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მოცემული მიმართულებით დარღვეულია კავშირი საჯარო სექტორსა და აკადემიურ წრეებს შორის, როცა ამ უკანასკნელისთვის შეიძლება თავად სახელმწიფო ყოფილიყო დამკვეთი მისთვის აუცილებელი კადრების მომზადებასა და გადამზადებაში. არ შეიძლება არ აღინიშნოს ასევე, თანამშრომლობის აუცილებლობა სამეცნიერო კვლევების ჩატარების მიმართულებითაც, რაც დღეს, ფაქტობრივად, საერთოდ მოშლილია. არ ტარდება აკადემიური სამეცნიერო კვლევითი საქმიანობა.

მსგავსი თანამშრომლობა იქნებოდა ე.წ. „სტიქიჭოლდერიზმის“ კარგი მაგალითი, რაც ასე აპრობირებულია დასავლეთში¹⁴. ეს არის აუცილებელი როგორც დარგის აკადემიურ დონეზე განვითარებისთვის, ისე, ზოგადად, ქვეყნის კრიტიკული ინფრასტრუქტურის დაცულობის მაქსიმალურად გაზრდისთვის.

ფაქტობრივად, კიბერუსაფრთხოების განვითარებისა და მდგრადობისთვის მის ყველა მიმართულებაზე, აუცილებელია შესაბამისი განათლებული და კვალიფიციური კადრების არსებობა, რაც, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს კრიტიკული ინფრასტრუქტურის დაცულობის მაღალ ხარისხს როგორც გლობალურ და რეგიონალურ, ისე ეროვნულ დონეზე.

- ¹³ იუსტიციის სამინისტროს „ციფრული მმართველობის სააგენტო“, თავდაცვის სამინისტროს „სსიპ – კიბერუსაფრთხოების ბიურო“, შინაგან საქმეთა სამინისტროს კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის კიბერდანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის სამმართველო, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის „სსიპ – ოპერატიული ტექნიკური სააგენტო“
- ¹⁴ გავლილი აქვს საპარლამენტო ორი მოსმენა, საგარეუდოდ გაივლის მესამე მოსმენასაც და მოხდება მისი მიღება
- ¹⁵ ფაქტობრივად, შეიძლება ითქვას, რომ სულ ორი ორგანიზაციაა, რომელიც იძლევა შედარებით კარგ განათლებას სხვადასხვა სერტიფიცირებული კურსების შეთავაზებით. ესენია: Scientific Cyber Security Association <https://scsa.ge/en/> და IT Academy Step <https://ge.itstep.org/>
- ¹⁶ „სტიქიჭოლდერიზმი“, ანუ ყველა დაინტერესებული მხარის (საჯარო და კერძო სექტორები, სამოქალაქო საზოგადოება და აკადემიური წრეები) ჩართულობა და ერთობლივი თანამშრომლობა კონკრეტული დარგის განვითარებისთვის.

ლიტერატურა

1. The Global Risks Report 2021, 16th Edition of the World Economic Forum, In partnership with Marsh McLennan, SK Group and Zurich Insurance Group, 19 January, 2021;
2. GUIDE TO GOOD GOVERNANCE IN CYBERSECURITY, DCAF Business and Security Division, Directorate for Security Cooperation and Defence (DCSD) of the French Ministry of Europe and Foreign Affairs, 19 January, 2021;
3. Cybersecurity education in a developing nation: the Ecuadorian environment, Frankie E. Catota^{1,2,*}, M. Granger Morgan¹ and Douglas C. Sicker, Journal of Cybersecurity, 2019, 1-19
4. საქართველოს კიბერუსაფრთხოების 2017-2018 წლების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა, საქართველოს მთავრობა, 13 იანვარი, 2017;
5. Cybercrime in Georgia: Current Challenges and Possible Developments, Nata Goderdzishvili, Shalva Khutsishvili, PMCG Research Center, 2021;
6. საქართველოს კანონში „ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ“ შეტანილი ცვლილებები, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 2021;
7. კიბერთავდაცვა. კიბერსივრცის მთავარი მოთამაშეები. კიბერუსაფრთხოების პოლიტიკა, სტრატეგია და გამოწვევები (ნაშრომების და სტატიების კრებული), ვლადიმერ სვანაძე, ანდრია გოცირიძე, 2015;
8. Sergiy Gnatyuk , Maksim lavich , Giorgi Iashvili , Andriy Fesenko ENSURING EUROPEAN CIVIL AVIATION CYBERSECURITY, Scientific and practical cyber security journal, 2019;
9. ვლადიმერ სვანაძე „კიბერუსაფრთხოების ახალი გამოწვევები და საქართველო“, 2022;
10. ვლადიმერ ნაფეტვარიძე, ელექტრონული მმართველობის დაწერვა საქართველოში: პრობლემები და პერსპექტივები, 2020;
11. ვლადიმერ სვანაძე „საერთაშორისო კიბერუსაფრთხოების ინდექსები და საქართველო“, 2021.



გეოგრაფიის დოქტორი,
მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული ცენტრის
გეოგრაფიის ექსპერტ/კონსულტანტი,
ევროპის უნივერსიტეტის პროფესორი,
განათლების ექსპერტი

— XXI | სურათი 3

[illegible]

მდგრადი განვითარების თეორია, ფაქტობრივად, ახალი, XXI საუკუნის სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულების თეორიაა, რომლის მიზანი საზოგადოების განვითარების ჰარმონიული, ეკონომიკურ-ეკოლოგიური პროცესების მართვის მოგვარებაა. თანამედროვე მსოფლიოში მდგრადი განვითარება, შეიძლება ითქვას, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი თემა და საზოგადოების ყველა სფეროს – პოლიტიკოსების, ჟურნალისტების, ბიზნესმენების, მეცნიერების, მასწავლებლების, სტუდენტებისა და მოსწავლეების ყურადღების ცენტრშია. დღესდღეობით, მდგრადი განვითარება ფუნდამენტურ სტრატეგიას წარმოადგენს მსოფლიოს ეკონომიკური და სოციალური ტრანსფორმაციის პროცესში და მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია თითქმის ყველა დარგსა და სფეროში.

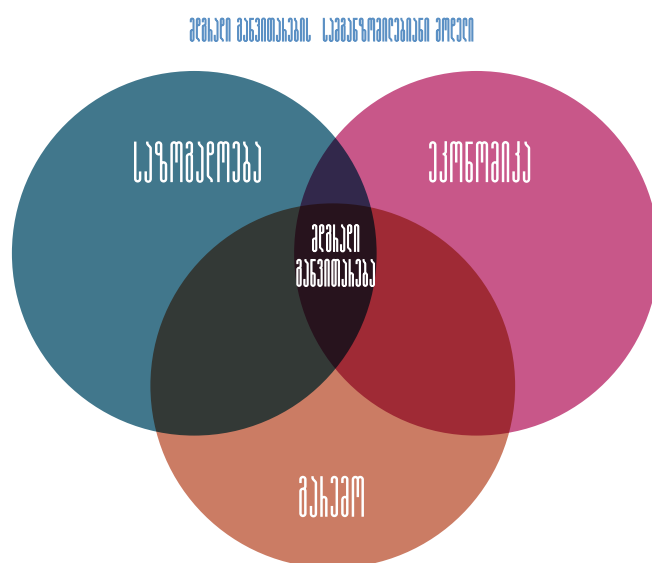
ტერმინი მდგრადი განვითარება პირველად 1987 წლის გაეროს გარემოსა და განვითარების კომისიის ანგარიშში იყო მოხსენიებული. მდგრადი განვითარების განსაზღვრება, რომელიც შემდეგი 25 წლის განმავლობაში გამოიყენებოდა, მოხსენებაში ასე იყო ჩამოყალიბებული: „მდგრადი განვითარება ისეთი განვითარებაა, რომელიც აკმაყოფილებს აწმყოს მოთხოვნებს ისე, რომ არ უქმნის საფრთხეს მომავალი თაობების შესაძლებლობას, დააკმაყოფილონ თავიანთი საჭიროებები“.

ამ განმარტებას შემდგომში მდგრადი განვითარების კიდევ სამი განზომილება დაემატა: ეკონომიკური განვითარება, სოციალური ჩართულობა და გარემოს მდგრადობა. სამგანზომილებიანი მდგრადი განვითარების მნიშვნელობას ხაზი გაესვა 2012 წლის რიოს +20 კონფერენციამ.

დღეისათვის, მდგრადი განვითარების 50-ზე მეტი განმარტება არსებობს და მათი რაოდენობა იზრდება. მდგრადი განვითარება გაეროს განმარტებებით „საზოგადოების განვითარების ისეთ სისტემას გულისხმობს, რომელიც, საზოგადოების ეკონომიკური განვითარებისა და გარემოს დაცვის ინტერესების გათვალისწინე-

ბით, უზრუნველყოფს ადამიანის კეთილდღეობას, ცხოვრების დონის ხარისხის ზრდას და მომავალი თაობების უფლებას, ისარგებლონ შექცევადი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისაგან მაქსიმალურად დაცული ბუნებრივი რესურსებითა და გარემოთი“.

მდგრადი განვითარება მოიაზრებს ეკონომიკური განვითარებისა და ზრდის ისეთ ფორმას, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების კეთილდღეობას როგორც მოკლე და საშუალო, ასევე ხანგრძლივი ვადით; მდგრადი განვითარება გულისხმობს პირობების შექმნას გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარებისათვის, გარემოს დაცვის საკითხების მაქსიმალური გათვალისწინებით. მდგრადი განვითარება ეკონომიკური და სოციალური განვითარებაა, რომელიც ბუნებრივი რესურსების შემცირების გარეშე მიმდინარეობს;



მდგრადი განვითარების ცნება მოიაზრებს თანასწორობის გრძელვადიან, შორსმჭვრეტე ხედვასა და სისტემურ აზროვნებას, რომლის ფარგლებშიც წინა პლანზე იწევს თანასწორობისა და სამართლიანობის პრინციპები. სამართლიანობა გულისხმობს, რომ ყოველ ერს უნდა ჰქონდეს თავისი კულტურული და სოციალური ფასეულობების განვითარების შესაძლებლობა და, ამასთანავე, ყოველმა ერმა პატივი უნდა სცეს სხვა ერების განვითარების უფლებას. თანასწორობა, თავის მხრივ, ითვალისწინებს მომავალ თაობათა ინტერესებს, კონკრეტულად კი, ისეთი ღონისძიებების გატარებას, რომლებიც საშუალებას მისცემს მომავალ თაობებს, იცხოვრონ და განვითარდნენ ჯანსაღ გარემოში და ხელი მიუწვდებოდეთ მათი განვითარებისათვის საჭირო რესურსებზე. გამომდინარე იქიდან, რომ არსებული ეკონომიკური და სახელმწიფო მართვის სისტემები ვერ უზრუნველყოფს რესურსების ხელმისაწვდომობის თანასწორობას, აუცილებელია ამ სისტემების გადახედვა.

რესურსების მდგრადი გამოყენება და თანაბარი ხელმისაწვდომობა მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენს რესურსების ოპტიმალური გამოყენების, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და რეგენერაციისთვის, რადგან ასეთი გამოყენებით მიღებული სოციალური და ეკონომიკური სარგებელი მნიშვნელოვანი სტიმულია ხალხისათვის, დაიცვას პლანეტა. ცოცხალი რესურსებით სარგებლობისას, 111 ადამიანი ზრუნავს, რომ შეამცირონ ბიომრავალფეროვნების განადგურება; მდგრადი გამოყენება მოიაზრებს ამ რესურსების მოხმარების პრინციპების განვითარებას.

მსოფლიოს მოსახლეობის რაოდენობის სწრაფ ზრდასთან ერთად, იზრდება რესურსებზე მოთხოვნა, ამიტომაც მნიშვნელოვანია რესურსების მდგრადი გამოყენება.

აუცილებელია გვესმოდეს, რომ მდგრადი განვითარების მიღწევა შეუძლებელია არსებული მიდგომებისა და ტენდენციების შეცვლის გარეშე და სულ უფრო ცოტა დრო გვრჩება მდგრად სისტემაზე რაციონალური

და შეუფერხებელი გადასვლისათვის. არსებული განვითარების ტენდენციის შედეგად, დღეს უკვე წამოჭრილია მრავალი გარემოსდაცვითი და ეკოლოგიური პრობლემა: ტროპიკული ტყეების მასობრივი გაჩეხვა, მცენარეთა სახეობების გადაშენება, ქალაქებში ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება, კლიმატის ცვლილება და სხვა. შესაბამისად, საჭიროა სწრაფი რეაგირება და ინოვაციური გზების მოძებნა, რათა მოხდეს ინდივიდუალური ქცევის, ინსტიტუციური სტრუქტურებისა და პოლიტიკის შეცვლა მდგრადი განვითარების პრინციპების დასაწესებლად და განსახორციელებლად. კერძოდ კი, მდგრადი განვითარების მიღწევა გულისხმობს გარკვეული ქმედებების ახლებური ხედვით განხორციელებას სახელმწიფოსა და ინდივიდუალურ დონეზე როგორც წარმოებისა და მოხმარების არსებულ პრაქტიკაში, ასევე სათანადო სახელმწიფო მართვაში.

მდგრადი განვითარების მისაღწევად დიდი მნიშვნელობა ექნება წარმოებაში ეფექტიანობის გაზრდასა და ნედლეულის ხელახალი გამოყენების დანერგვას. ეკო-ეფექტური საწარმოებისა და კომპანიების არსებობა შესაძლებელს გახდის, ერთი მხრივ, წარმოებულ პროდუქციასა და სერვისებზე კონკურენტუნარიანი ფასების ხარჯზე, მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას, მეორე მხრივ კი, გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირებასა და, ამავდროულად, ნედლეულის ეკონომიურ გამოყენებას, ისე რომ, არ დაირღვეს ეკოსისტემების ბუნებრივი წონასწორობა.

მდგრადი განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა მდგრადი მოხმარების დანერგვა. აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოში მოხმარების დონე ყოველდღიურად იზრდება. მოხმარება, რა თქმა უნდა, ცხოვრების აუცილებელი ნაწილია – ყველა ორგანიზმი, თავისი ბიოლოგიური არსებობის შენარჩუნების მიზნით, რაღაცას მოიხმარს, თუმცა საკითხის აქტუალობა გამომდინარეობს იქიდან, თუ როგორ ხდება მოხმარება, რა რაოდენობით და რა გავლენას ახდენს. მაგალითად, განვითარებული ქვეყნების უმეტესობის არსებული მოხმარების დონე და ფორმა არამდგრადია და ასეთი მოხმარების ზეგავლენა როგორც გარემოს მდგრადობაზე, ასევე სოციალური კუთხით, დღეს უკვე თვალსაჩინოა ადგილობრივ თუ გლობალურ დონეზე. სწორედ გადაჭარბებული და არამდგრადი მოხმარების შედეგია დაბინძურებული გარემო და საზოგადოებებს შორის გაუცხოება. გლობალური მასშტაბით კლიმატის ცვლილება და ოზონის შრის დაშლა, რაც გადაჭარბებულ მოხმარებას უკავშირდება, საკმარისია, რომ დავფიქრდეთ ჩვენი მოხმარების წესის ზემოქმედებაზე.

მოხმარების დონის შეფასების ერთ-ერთი საშუალებაა „ეკოლოგიური ნაკვალევის (ანაბეჭდის)“ მეთოდის გამოყენება, რომელიც გვიჩვენებს, თუ რამდენი ბიოლოგიურად პროდუქტიული ფართობი (ჰექტრებში) და წყალია აუცილებელი ჩვენ მიერ ყველა საჭირო რესურსის წარმოების, მოხმარებისა და მოხმარების შედეგად წარმოქმნილი ნარჩენების განთავსებისათვის. შესაბამისად, აუცილებელია სათანადო პოლიტიკის შემუშავება, რაც ხელს შეუწყობდა ჩვენი „ეკოლოგიური ანაბეჭდის“ შემცირებას ისე, რომ არ შეიზღუდოს მოსახლეობის კეთილდღეობა. ასეთი პოლიტიკა, ასევე, უნდა ითვალისწინებდეს 1 მილიარდი ლარიბი მოსახლეობის (რომლისთვისაც მიუწვდომელია სათანადო კვება, თავშესაფარი და ელემენტარული მოხმარების საგნები) ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას. აღსანიშნავია ყოველი ჩვენგანის, როგორც მოხმარებლის, როლი შეგნებული გადაწყვეტილების მისაღებად. საჭიროა დავფიქრდეთ, რამდენად საჭიროებისამებრ ხდება ჩვენ მიერ ამა თუ იმ პროდუქტისა ან სერვისის მოხმარება.

იუნესკოს ერთ-ერთ მოხსენებაში მდგრადი განვითარების ამოცანები შემდეგნაირად ხაიათდება:

- ეკონომიკური ზრდის ამაღლება;
- გარემოს დაცვა მდგრადი ბუნებრივი ეკოსისტემების აღდგენით;
- სოციალური თანასწორობის მიღწევა.

მდგრადი განვითარების საერთაშორისო პრინციპებია:

1. გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური გადაწყვეტილებების ინტეგრირება:

- ეკონომიკური გადაწყვეტილება ადეკვატურად უნდა ასახავდეს გარემოს, ადამიანთა ჯანმრთელობისა და სოციალურ ასპექტებს;
 - ჯანდაცვისა და გარემოსდაცვით სფეროში არსებული ინიციატივების განხორციელებისას, შეძლების-
დაგვარად, უნდა მოხდეს მოსალოდნელი ეკონომიკური შედეგების გათვალისწინება.
2. ხელმძღვანელობა:
- გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი, ჯანდაცვისა და სოციალური კეთილდღეობის საკითხები თანაბრად უნდა იყოს გათვალისწინებული;
 - დღევანდელი გადაწყვეტილებები უნდა ითვალისწინებდეს სამომავლო შედეგებს.
3. პასუხისმგებლობის გაზიარება და გაგება:
- მოქალაქეები პატივს უნდა სცემდნენ განსხვავებულ ეკონომიკურ და სოციალურ შეხედულებებს, განსხვავებულ ღირებულებებს, ტრადიციებსა და მისწრაფებებს;
 - მოქალაქეები პასუხისმგებლობას უნდა იღებდნენ ეკონომიკის მდგრადობის, ჯანსაღი გარემოს, ადამიანის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად.
4. პრევენცია:
- გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გათვალისწინებული უნდა იყოს საფრთხეების მინიმიზაცია გარემოსდაცვითი, ეკონომიკური, ჯანდაცვისა და სოციალური მიმართულებებით.
5. კონსერვაცია და გაძლიერება:
- საზოგადოებამ უნდა შეინარჩუნოს ეკოლოგიური პროცესები, ბიოლოგიური მრავალფეროვნება და ეკოსისტემები;
 - მდგრადად და გონივრულად უნდა იქნეს გამოყენებული განახლებადი და არაგანახლებადი რესურსები;
 - საზოგადოება გრძელვადიან პერსპექტივაში უნდა ცდილობდეს ეკოსისტემების ხარისხისა და პრო-
დუქტიულობის გაუმჯობესებას.
6. რეაბილიტაცია და აღდგენა:
- საზოგადოება უნდა ცდილობდეს დაზიანებული და დეგრადირებული გარემოს აღდგენას;
 - სამომავლო ქმედებები და გადაწყვეტილებები უნდა დაიგეგმოს ისე, რომ მასში გათვალისწინებული იყოს გარემოზე მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ხარჯები.
7. გლობალური პასუხისმგებლობა:
- ადგილობრივი მოქმედებისას, საზოგადოება უნდა ფიქრობდეს გლობალურად. ქვეყნები უნდა თანამშ-
რომლობდნენ საერთაშორისო დონეზე ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი, ჯანდაცვისა და სოციალური
ასპექტების ინტეგრირების მიზნით გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

აღსანიშნავია, რომ მდგრადი განვითარების თეორია ბოლო პერიოდის ყველაზე გამოკვლევადა, სწრა-
ფად განვითარებად და პოპულარულ ახალ თეორიად ჩამოყალიბდა. მას მიეძღვნა უამრავი კონფერენცია,
მონოგრაფია, სახელმძღვანელო. ამასთან, ის არის უაღრესად პრაქტიკული თეორია.

მსოფლიოს ყველა განვითარებულმა სახელმწიფომ განაცხადა მდგრადი განვითარების გზით სიარულის
სურვილი. მოწინავე ქვეყნების ლიდერები საერთაშორისო დოკუმენტების საბაზო იდეოლოგიად მდგრადი
განვითარების დებულებებს იყენებენ.

პირობები

1. მ. ბლიაძე – მდგრადი განვითარების მიზნები 2022
2. მდგრადი განვითარების მიზნები – <https://sdg.gov.ge/goals-all>
3. <https://sustainabledevelopment.un.org/rio0>
4. <https://www.unglobalcompact.org/>



ԶԵՄԱՆԻՆ, ԲԱՆԱԼԻ ԺԱՌՈՒՄԻՆԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ,
 ԶԻՆՆԱԾՈՒՅԱԼԻ ՆԱԿԻՏՎԱԼՈՒ
 ԿԱՆՈՒ ԿՅՈՒՄԵՆԻՆ ԶԱՅԱԼՈՒԹՅՈՒՆ

თანამედროვე მოქალაქის აღზრდა საჭიროებს მოსწავლეთა მიერ ისეთი ცოდნის ათვისებას, მათში ისეთი უნარების განვითარებას და ისეთი დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებას, რომლებიც ხელს შეუწყობს სამომავლოდ მათ მიერ პრობლემების ფართოდ დანახვას და მათ საზოგადოებრივ აქტიურობას. ამ მხრივ, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პროექტებით სწავლებას. პროექტი კი განსაკუთრებით ღირებულია, როცა რეალური პრობლემის გადაჭრას ემსახურება. წინამდებარე სტატიამ, შესაძლოა, არაერთი პროექტის განხორციელებისკენ უბიძგოს მასწავლებელსა და მოსწავლეს.

ტურიზმი მრავალი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების წამყვან სექტორს წარმოადგენს, რადგან იგი ასაქმებს მოსახლეობას, ქმნის შემოსავალს, რაც დადებითად აისახება ქვეყნის ეკონომიკაზე. ტურიზმი, როგორც ქვეყნის განვითარების უმნიშვნელოვანესი გამოწვევა, ყოველ წელს უფრო და უფრო მზარდი ინდუსტრია ხდება. ხდება ადგილობრივი ბაზრის ხელშეწყობა თავისი მიდგომებით: ტერიტორიის მემკვიდრეობის მდგრადი კონსერვაცია, გლობალური ბაზრისთვის შესაბამისი მარკეტინგის დაგეგმვა, ნაკლებად ცნობილი და პერსპექტიული უბნების პიარი, რეგიონების წახალისების ამოცანების შემუშავება, თანამშრომლობა ადგილობრივ თუ საერთაშორისო დონეზე.

ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელშემწყობია გეოპარკები, რომელიც საიხლეა სამხრეთ კავკასიის რეგიონისთვის და შესაბამისად, საქართველოსთვისაც, თუმცა გამოცდილი სტრატეგიაა მსოფლიოსთვის.

გეოპარკები ბრენდია, რომელსაც აქვს ხარისხის ნიშანი და ენდობიან მსოფლიოში. ამის გამო, ყოველწლიურად უფრო და უფრო მზარდი მოთხოვ-

ნაა სხვადასხვა ქვეყნიდან, გახდნენ იუნესკოს გეოპარკების წევრი ქვეყნები, რათა მოხდეს ტერიტორიის საერთაშორისო აღიარება.

გეოპარკის კონცეფციის ძირითადი განმარტებაა: ერთიანი ტერიტორია, რომელიც აძლიერებს გეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვას და გამოყენებას მდგრადი გზით, ხელს უწყობს იქ მცხოვრები ადამიანების ეკონომიკურ კეთილდღეობას [1]. თუმცა ვფიქრობ, რომ გეოპარკის კონცეფცია არ გულისხმობს მხოლოდ გეოლოგიურად მნიშვნელოვანი უბნის შესწავლას, მთავარი ამრი მდგომარეობს იმაში, რომ მოხდეს იმ კონკრეტული კავშირების გამოვლენა, რაც არსებობს გეოლოგიურ მემკვიდრეობასა და ტერიტორიის ბუნებრივ, კულტურულ და არამატერიალურ მემკვიდრეობათა ყველა სხვა ასპექტს შორის.

გეოპარკი არის ოფიციალური დაცული ტერიტორია, რომელსაც გააჩნია დადგენილი საზღვრები, საკუთარი ადმინისტრაციული სისტემა, რომელიც იცავს გეოლოგიურ, ბუნებრივ, კულტურულ ღირშესანიშნაობებს მდგრადი განვითარების მიზნით. ეს არის ხარისხის ნიშანი სამხრეთი მიდგომით: ბუნების კონსერვაცია, განათლება, მდგრადი განვითარება, რომელსაც მოსდევს ეკონომიკური სარგებელი რეგიონში.

გეოპარკს აქვს თავისი მიდგომები და მისი მოწყობა განსაკუთრებით ამართლებს მთიან რეგიონებში, რადგან მათ აქვთ მდიდარი სამთო გეოლოგიური ისტორია, არქეოლოგიური უბნები, ჰყავთ მოსახლეობა, რომელიც კავშირშია დედამიწასთან ყველა დონეზე, წარსულიდან დღემდე.

რატომ მთიანი რეგიონი? გარდა გეოპარკის კონცეფციისა – დავიცვათ უნიკალური გეოლოგიური მემკვიდრეობა და საერთაშორისოდ ცნობადი გავხადოთ ესა თუ ის ადგილი, პრიორიტეტს ქმნის ადგილობრივი მოსახლეობა, რომელიც გარკვეული ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო, ტოვებს საკუთარ სახლს და ემიგრაციაში მიდის. ამიტომ გეოპარკის ერთ-ერთი უმთავრესი მიდგომა – იყოს სათემო ინიციატივა, რომელიც ითვალისწინებს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებს ყველა დონეზე. მოსახლეობის ინტერესის გარეშე გეოპარკი ვერ შედგება. 2018 წელს, იუნესკომ გეოპარკების პარტნიორ ქვეყნებს მოუწოდა, შეუერთდნენ კამპანიას „მთების როლი ჩვენი პლანეტისა და საზოგადოების ცხოვრებაში“, რადგან მთები ასრულებენ გადამწყვეტ როლს ეკოსისტემების შენარჩუნებაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში პლანეტა დაუცველი რჩება გლობალური, კლიმატური ცვლილებების წინაშე. გარდა ამისა, გამორჩეული ლანდშაფტების უმეტესობა მთიან რეგიონებში მდებარეობს, მთები ინახავს პლანეტის უწყვეტ ევოლუციას, დედამიწის გეოლოგიურ ისტორიას, მტკნარი წყლის რესურსებს, რომელსაც ჩვენი დაცვა სჭირდება ჩვენსავე საკეთილდღეოდ. ბოლო კლიმატურმა გამოწვევებმა აჩვენა, რომ მსოფლიოში 600 მყინვარზე მეტი გაქრა, რაც მომავალში პირდაპირ აისახება რამდენიმე მილიარდ ადამიანზე. მთა წარმოადგენს ადგილს, სადაც ერთმანეთს ენაცვლება ბუნებრივი კატასტროფები: მეწყერი, ზვავი, ღვარცოფი; ნადგურდება მთის ფერდობები, შიშვლდება ტყეები, იტბორება დასახლებები. მსოფლიო ტურიზმის სტატისტიკამ აჩვენა, რომ მოსახლეობის 20%-ს მთის ტურიზმი იზიდავს, რადგან გარდა ბუნებრივი მრავალფეროვნებისა, მთა მულტიკულტურული ტრადიციების მატარებელია. მაგალითად, მთის სამზარეულო. მთა არაა განებივრებული ისეთივე სამზარეულოთი, როგორც ბარი. სამზარეულო კი მართო საკვები არ არის, ის წარმოადგენს კავშირს ადამიანსა და ბუნების კარგად ცოდნას შორის, რომელიც საბოლოოდ ტრადიციებად ყალიბდება. ვიკვებები? ე.ი. შევიმეცნებ სხვათა კულტურებს, მათ ცოდნას მედიცინასთან, ბიოლოგიასთან, ზოოლოგიასთან, იხტიოფაუნასთან.

2018 წელს, გლობალური გეოპარკების ქსელის 140 ქვეყანამ ხელი მოაწერა ინიციატივას, მხარი დაუჭირონ მთის ტურიზმის განვითარებას, რომელიც წარმოადგენს, გეოლოგიურ მემკვიდრეობას, ეკოლოგიურ და კულტურულ ღირებულებას აწმყოსა და მომავალში [2].

იუნესკო და გეოპარკები

იუნესკოს განსაზღვრების თანახმად, ეროვნული გეოპარკი შეიცავს გარკვეული ზომის გეოლოგიურ ადგილს (გეოტოპს) ან რამდენიმე გეოტოპის ერთობლიობას, რომლებიც რეგიონული და ეროვნული გეომეცნიერული მნიშვნელობის, იშვიათობისა თუ სილამაზისაა. ასეთი რამ შეიძლება იყოს მცირე ზომის იშვიათი ლანდშაფტი, გეოლოგიური უბანი და სხვა. იუნესკოს გლობალური გეოპარკები არის ერთიანი გეოგრაფიული სივრცე, სადაც საერთაშორისო გეოლოგიური მნიშვნელობის ადგილები და ლანდშაფტები იმართება დაცვის, განათლებისა და მდგრადი განვითარების ჰოლისტიკური კონცეფციით. მათი მიდგომა კონსერვაციის მდგრად განვითარებასთან შერწყმისას, ადგილობრივ თემებში ჩართვისას სულ უფრო პოპულარული ხდება. დღეისათვის იუნესკოს გლობალური გეოპარკების რაოდენობა 169-მდე გაიზარდა, რომელიც 44 ქვეყანაშია წარმოდგენილი [3].

გეოპარკების კონცეფცია

გეოპარკების კონცეფცია პირველად შემოიღეს დინის (საფრანგეთი) სიმპოზიუმზე 1991 წელს, როგორც გეოლოგიური მემკვიდრეობისა და გლობალური ქსელის მეშვეობით მდგრადი ადგილობრივი განვითარების დაცვა. 1997 წელს, „დედამიწის მეხსიერების უფლებების დეკლარაციის“ უშუალო პასუხად, იუნესკოს დედამიწის შემსწავლელ მეცნიერებათა სამმართველომ შემოიღო იუნესკოს გეოპარკების პროგრამის კონცეფცია, დედამიწის მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო მცდელობების მხარდასაჭერად. 2000 წელს ოთხი ქვეყნის (საფრანგეთი, გერმანია, საბერძნეთი, ესპანეთი) რეგიონების ღარიბმა სოფლებმა, რომლებსაც ჰქონდათ ერთმანეთის მსგავსი ბუნებრივი და სოციალურ-ეკონომიკური მახასიათებლები, განსაკუთრებული გეოლოგიური მემკვიდრეობით, ბუნებრივი სილამაზითა და მაღალი კულტურული პოტენციალით, თუმცა დაბალი ეკონომიკური განვითარებით გამოირჩეოდნენ და მათ უმთავრეს პრობლემას უმუშევრობა და ემიგრაციის მაღალი დონე წარმოადგენდა, ხელი მოაწერეს (კუნძული ლესვოსი, საბერძნეთი) ურთიერთ-თანამშრომლობის დეკლარაციას – რეგიონების გეოლოგიური პარკებისა და მუზეუმების მმართველმა ორგანოებმა გადაწყვიტეს თანამშრომლობის გაძლიერება, რის შედეგადაც შეიქმნა ევროპის გეოპარკების ქსელი, გეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვისა და მათი ტერიტორიების მდგრადი განვითარების ხელშეწყობისათვის. ევროპული გეოპარკების ქსელის – The European Geoparks Network დამფუძნებელი წევრები არიან: ოტ-პროვანსის გეოლოგიური ნაკრძალი (საფრანგეთი), ლესვოს გაქვავებული ტყის ბუნებრივი მუზეუმი, კუნძული ლესვო (საბერძნეთი), გეროლშტეინის ვულკანური რელიეფი (გერმანია) და მასეტრაზგოს კულტურული პარკი (ესპანეთი) [4].

იუნესკოს გეოპარკების მუშაობა 2001 წელს დაიწყო. 2004 წელს პარიზში იუნესკოს შტაბ-ბინაში შეიქმნა გლობალური გეოპარკების ქსელი (GGN), სადაც 17 ევროპული და ერთი აზიური, კერძოდ, ჩინეთის გეოპარკები გაწევრიანდნენ (8 გეოპარკი). 2005 წლიდან აზიის ქვეყნები, ევროპის ქვეყნების შემდეგ, მეორე ადგილზე



არიან იუნესკოს გლობალური გეოპარკების რაოდენობით. ამ მხრივ ლიდერ ქვეყნად სახელდება ჩინეთი (აზიაში 60 გეოპარკიდან 39 გეოპარკი ჩინეთს ეკუთვნის). ქსელი ხელს უწყობს ეროვნული გეოლოგიური მემკვიდრეობის გლობალურ ქსელში ჩართვას, ინფორმაციის გაცვლის, ინფორმაციით სარგებლობისა და ურთიერთთანამშრომლობის გზით. 2015 წლის 17 ნოემბერს იუნესკოს 195 წევრმა სახელმწიფომ 38-ე გენერალური კონფერენციის დროს, იუნესკოს გლობალური გეოპარკის ახალი ეტიკეტის რატიფიცირება მოახდინა. ორგანიზაცია მხარს უჭერს წევრ სახელმწიფოთა ძალისხმევას, რათა იუნესკოს გლობალური გეოპარკები შეიქმნას მთელ მსოფლიოში, გლობალური ქსელთან მჭიდრო თანამშრომლობით [5].

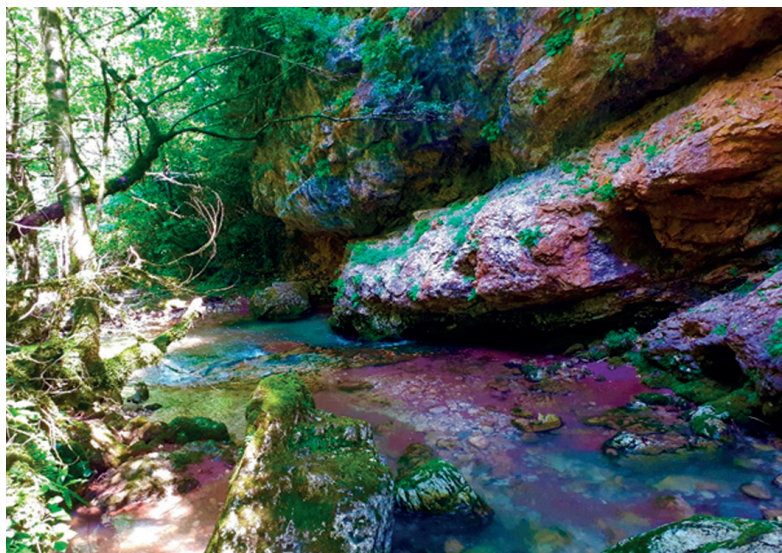
იუნესკოს გეოპარკების მუშაობის პრინციპები:

საერთაშორისო ღირებულების გეოლოგიური მემკვიდრეობა – იმისათვის, რომ ტერიტორიას მიენიჭოს გლობალური გეოპარკის სახელი, ის უნდა იყოს საერთაშორისო ღირებულების მქონე გეოლოგიური მემკვიდრეობა, რომლის შეფასებაც ხდება მეცნიერების მიერ კომპლექსური კვლევის შედეგად, რათა დადგინდეს, წარმოადგენს თუ არა გეოლოგიური ადგილები საერთაშორისო ღირებულებას; **მენეჯმენტი** – იუნესკოს გლობალური გეოპარკების მართვა ემყარება ეროვნული კანონმდებლობით აღიარებულ იურიდიულ ნორმებს. მმართველი ორგანო უნდა იყოს სათანადოდ აღჭურვილი, რათა მოერგოს მთელ ტერიტორიას, სადაც ჩართულია ყველა შესაბამისი ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების წარმომადგენელი. იუნესკოს გლობალური გეოპარკები საჭიროებენ ყველა პარტნიორთან შეთანხმებულ მართვის გეგმას, რომელიც ითვალისწინებს ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ და ეკონომიკურ საჭიროებებს, იცავს ლანდშაფტს, რომელშიც ისინი ცხოვრობენ და შეინარჩუნებს მათ კულტურულ იდენტობას. ეს გეგმა მოიცავს იუნესკოს გლობალური გეოპარკის მმართველობას, განვითარებას, კომუნიკაციას, დაცვას, ინფრასტრუქტურას, ფინანსებს და პარტნიორობას; **თვალსაზიროება** – იუნესკოს გლობალური გეოპარკები ხელს უწყობენ მდგრად ადგილობრივ ეკონომიკურ განვითარებას ძირითადად გეოტურიზმის საშუალებით. რეგიონში გეოტურიზმის სტიმულირებისთვის, მნიშვნელოვანია, რომ იუნესკოს გლობალურ გეოპარკს ჰქონდეს აღქმის საშუალება. ვიზიტორებს და ადგილობრივ მოსახლეობას უნდა შეეძლოთ იუნესკოს გლობალური გეოპარკის შესახებ შესაბამისი ინფორმაციის მოძიება. როგორც ასეთი, იუნესკოს გლობალურ გეოპარკებს სჭირდებათ ინფორმაციის მიწოდება სპეციალური ვებსაიტის, ბუკლეტებისა და ტერიტორიის დეტალური რუკის საშუალებით, რომელიც აკავშირებს ტერიტორიის გეოლოგიურ და სხვა ადგილებს. იუნესკოს გლობალურ გეოპარკს, ასევე, უნდა ჰქონდეს კორპორატიული იდენტობა; **ქსელი** – იუნესკოს გლობალური გეოპარკი არის არა მხოლოდ იუნესკოს გლობალური გეოპარკის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ადგილობრივ მოსახლეობასთან თანამშრომლობა, არამედ იუნესკოს სხვა გლობალურ გეოპარკებთან თანამშრომლობა გლობალური გეოპარკების ქსელის (GGN) და იუნესკოს გლობალური გეოპარკების რეგიონული ქსელების მეშვეობით. ვისწავლოთ ერთმანეთისგან, გავაუმჯობესოთ იუნესკოს გლობალური გეოპარკის ეტიკეტის ხარისხი. საერთაშორისო პარტნიორებთან ერთად მუშაობა არის ერთ-ერთი მთავარი გზა, რომ იუნესკოს გლობალური გეოპარკები გახდეს ისეთი საერთაშორისო ქსელის წევრი, როგორიცაა GGN. აქ გაწევრიანება სავალდებულოა იუნესკოს გლობალური გეოპარკებისთვის. საზღვრებს მიღმა ერთობლივი თანამშრომლობით, იუნესკოს გლობალური გეოპარკები ხელს უწყობენ სხვადასხვა თემს შორის ურთიერთ-გაგების გაზრდას და, როგორც ასეთი, ეხმარებიან მშვიდობის დამყარების პროცესებს. იუნესკოს უმთავრეს

გზავნილს – მშვიდობის შენარჩუნება და ურთიერთთანამშრომლობა – წარმოადგენს ტრანსსასაზღვრო – ტრანსნაციონალური გეოპარკი. პირველი ტრანსნაციონალური გეოპარკი დაარსდა 2010 წელს უნგრეთსა და სლოვაკეთს შორის, რეგიონში, რომელიც გასული საუკუნეში ორ ნაწილად, ხელოვნურად ჰყოფდა თემებს და ლანდშაფტებს პოლიტიკური საზღვრით. ამჟამად მსოფლიოში ოთხი ტრანსნაციონალური გეოპარკია, რომელთა ძირითადი მიზანია ურთიერთთანამშრომლობით პოლიტიკური უთანხმოების დაძლევა და ბუნების კონსერვაცია-მდგრადი გამოყენებისთვის.

მუშააქის პოსტდრეინული სუბსტრუქტი, ჩაოს ჩაიონის პარკი:

2019 წლიდან, რაჭის რეგიონში მიმდინარეობს გეოპარკის დაგეგმარებისთვის კომპლექსური კვლევა (კვლევა დაფინანსდა პროექტის ფარგლებში, შოთა რუსთაველის საქართველოს სამეცნიერო ფონდის მიერ). მთავარი მიზანია, გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარება, მნიშვნელოვანი გეოლოგიური და გეომორფოლოგიური უბნების, ლანდშაფტების გამოვლენა-პოპულარიზაცია, რეგიონის ბუნების საერთაშორისო ცნობადობა, რათა გახდეს ევროპული გეოპარკის ოჯახის წევრი.



თხმორი

1. რეგიონს გააჩნია 200 მილიონი წლის გეოლოგიური და 5000 წლიანი სამთო გეოლოგიური ისტორია, რომელიც ძირითადად დაკავშირებულია მეტალურგიულ რაიონებთან, კავკასიონის ცენტრალურ ნაწილთან და მის სამხრეთ კალთებთან;
2. წიაღის ეროვნული სააგენტოს მიერ მოწოდებული მასალების მიხედვით, 2020 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, რაჭის რეგიონში ლითონური წიაღისეულის 48 და არაღებულად 31 საბადოა, რომელთა ძირითადი ნაწილი ონის მუნიციპალიტეტშია თავმოყრილი. რაჭაში გეოპარკის დაფუძნების შემთხვევაში, რეგიონში მოხდება გარკვეული საბადოების კონსერვაცია, მათი მდგრადი გამოყენება ან ტერიტორიების ღია გეოლოგიურ მუზეუმებად გარდაქმნა;
3. დაცული ტერიტორიების ეროვნული სააგენტოს მიხედვით, რაჭის ტერიტორიაზე არც ერთი ბუნების ძეგლი არ გვხვდება, რომელსაც იცავს და აღიარებს კანონმდებლობა. აქ არსებული ბუნების ფორმები

– მღვიმეები, კანიონები და ღრმა ხეობები, კლდის სვეტები, ჩანჩქერები, მყინვარული და ღვარცოფული ლოდები, ტროგული ხეობები, მწვერვალები, მყინვარული ტბები და სხვა მნიშვნელოვანად საყურადღებოა ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით.

4. რეგიონში არსებობს 11 კურორტი და საკურორტო ადგილი, რომელსაც აქვს ტურისტულ-რეკრეაციული, სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი მნიშვნელობა (სამედიცინო თვალსაზრისით, კურორტებზე თერთმეტი ტიპის სამკურნალო მიმართულებით შეიძლება მკურნალობა). აუცილებელია მინერალური წყლების მდგრადი ათვისება (ბოლო კვლევებმა აჩვენა, რომ ჰესების მშენებლობის შემთხვევაში, მდინარე რიონის აუზში მდებარე მინერალურ წყლებს საფრთხე ემუქრება).
5. მევენახეობა-მეღვინეობა წარმოადგენს რეგიონის მეურნეობის ერთ-ერთი უმთავრეს და წამყვან დარგს, რომელიც ძირითადად განვითარებულია ქვემო რაჭაში, მდინარე რიონის აუზის ორივე მხარეს.

ვენახების გავრცელების არეალი მუდმივად იცვლებოდა რაჭაში (კლიმატის ცვლილება, ისტორიული მოვლენები, მიგრაციები, მივიწყებულია ვაზის მწიფობის ზონალურობის მიხედვით გაშენების ტრადიცია, გადაშენდა ბევრი ყურძნის ჯიშ და ადგილობრივი შემოტანილმა ჩაანაცვლა. დღეს რთულია ვისაუბროთ და გადაჭრით ვამტკიცოთ თუ რა ტერიტორიის სავენახე ადგილები არსებობდა რაჭის ტერიტორიაზე.

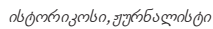
გეოპარკის კონცეფციის თანახმად, უმთავრესი მიდგომა არის განათლება და მეცნიერების ხელშეწყობა. შესაძლებელია მივიწყებული მევენახეობის ტრადიციების აღდგენა, ვაზის ჯიშების კვლევა და სხვა [6].

მნიშვნელოვანია კონცეფციის სწორად გააზრება, რათა შემდგომში საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში დაგეგმარდეს გეოპარკი, რაც ხელს შეუწყობს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას; ეს კინიშნავს რეგიონში ეკონომიკურ სარგებელს, მეტდასაქმებულ ადამიანს, მკაცრი დებოპულაციის თავიდან აცილებას. ტრანსნაციონალური გეოპარკები, ხელს შეუწყობს კონფლიქტური რეგიონების ხალხთა თანამშრომლობას.



შაორის წყალსაცავი / თ. ჭიჭინაძე

1. <https://en.unesco.org/globalgeoparks/list>
2. <https://globalgeoparksnetwork.org/?p=3387>
3. <https://en.unesco.org/global-geoparks/list>
4. N.Zouros.(2004)The European Geoparks Network. Geological Heritage protection and local development; Episodes 27(3): p.165-171.
5. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/>.
6. თ. ჭიჭინაძე. (2021) გეოპარკის დაგეგმარება და პერსპექტივები რაჭის რეგიონის მაგალითზე, თბილისი.



გენერალ-ლეიტენანტი

[illegible]

ავსტრიელი მწერლის ფელიქს ზალტენის ნაწარმოებთან „ბემბი“, რომელიც საფუძვლად დაედო ამერიკელი მულტიპლიკატორის დარეჟისორის, უოლტ დისნეის ცნობილ ნახატ ფილმს – „ბემბი“. სიუჟეტით და დრამატიზმით ეს ორი ნაწარმოები, მართლაც, თითქმის იდენტურია. მოსწავლეებთან „შვლის ნუკრის ნამბობის“ განხილვისას, თვალსაჩინოების სახით, მშვენივრად შეგვიძლია „ბემბის“ გამოყენება, თემატურად სათანადოდ ჩაშლით:

1. შვლის ნუკრი და ბემბი, როგორც ბრაკონიერობის (როგორც დიდი პრობლემის) მსხვერპლნი;
2. როგორ შეიძლება განვითარებულიყო ამ ორი ეკოგემირის ბედი დაცულ ტერიტორიებზე;
3. რა განსხვავებაა ვაჟასეულ შვლის ნუკრსა და ბემბის შორის?
4. ფლორის და ფაუნის რამდენი წარმომადგენლის ჩამოთვლაა შესაძლებელი ერთი და მეორე ნაწარმოებიდან.

ვაჟა-ფშაველას ეკოლოგიური მიმართულება, რასაკვირველია, მხოლოდ „შვლის ნუკრის ნამბობით“ არ ამოიწურება. მისი ნაწარმოებები: „ხმელი წიფელი“, „კლდე მხოლოდ ერთხელ სთქვა“, „როგორ გაჩნდნენ ბუები ქვეყანაზე“ და სხვა (თუნდაც დიდ პოემებში ბუნების აღწერის ამსახველი ეპიზოდები), არის ამოუწურავი მასალა იმისთვის, რომ პატარებთან ეკოლოგიაზე მარტივად და მათთვის გასაგებად ვისაუბროთ. განსაკუთრებით უნდა გამოვყო „როგორ გაჩნდნენ ბუები ქვეყანაზე“. ეს ტექსტი, როგორც წესი, მიიჩნეოდა საშინელებათა ჟანრის ლიტერატურის ნიმუშად, რომელიც აგებულია ხალხურ ლეგენდებზე და შესაბამისად, ნაკლებად მეცნიერულია. ამ კუთხით რომ შევხედოთ, საერთოდ უარი უნდა ვთქვათ მსოფლიოს ხალხურ ეპოსზე და ყველაფერ იმაზე, რისგანაც თანამედროვე ლიტერატურა საზრდოობს. საკუთრივ აღნიშნულ მოთხრობა-ზღაპარში კი ჩვენი თემისთვის საყურადღებოა:

1. უზარმაზარი, ასაკოვანი ხეები, რომელთა ფულურობებში სახლიდან გაგდებული და-ძმა იმალება;
2. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის დიდი, გაუვალი ტყეები, დაახლოებით 150 წლის წინ (როდესაც მოთხრობა იწერებოდა), თავისი მისტიურობითა და საიდუმლოებებით;
3. მიწაში როგორ ჩაიღვენთა ბავშვების მომლოდინე იოთამის მეგობარი ვეფხვი და ამ ნაღვენთზე, სიმბოლიზებულიად, როგორ ამოვიდა მთის ორი ყვავილი – დეკა და პირიმზე.

„სასწაულო“ — კეთილი რიო „მამა“

რაკი აღმოსავლეთ საქართველოს მთით დავიწყეთ, ასევე გავაგრძელოთ და გავიხსენოთ გოდერძი ჩოხელი თავისი შესანიშნავი ნაწარმოებებით: „მგელი“, „წერილი ნაძვებს“, „ბალახის ცხოვრება“, „შავი არაგვი“ და სხვა... ყველა ეს ნაწარმოები გაჟღენთილია ჩვენი საარსებო გარემოს და ბუნების არა მხოლოდ სიყვარულით, არამედ ცოდნით, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ვაჟა-ფშაველას ნაწარმოებების მსგავსად, გოდერძი ჩოხელის მოთხრობები შეიძლება პირდაპირ იქნეს გამოყენებული როგორც ეკოლოგიური თემატიკის ლიტერატურა, თუმცა განსაკუთრებით მაინც ერთ-ერთი მოთხრობაა ყურადსაღები.

ესაა პატარა მოთხრობა „ცასწავლა“. მოთხრობა პატარა, სუსტ ჩიტზეა, რომელიც უცნაური ვნებით აღვსილი ცდილობს ცაში აფრინდეს და გაცვალოს იმ ადგილს და იმ რეალობას, სადაც ცხოვრობს. მისი მცდელობები და წვალება, როგორც წესი, მარცხისთვისაა განწირული, მაგრამ ჩიტი მაინც ჯიუტად ცდილობს გაფრენას და არად აგდებს სხვა ფრინველებისა თუ არსებების დაცინვას და აბუჩად აგდებას. ეს ჩიტი შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც საქართველოს სიმბოლო, რომელიც, ხშირ შემთხვევაში, „ცასწავლას“

მსგავსად იყო სუსტი, უსასოო, მაგრამ საუკუნეების განმავლობაში მაინც მუდამ ცდილობდა ცივილიზებულ სამყაროსთან ყოფნას, „სამშვიდობოს გასვლას“, თუმცა, მისი მცდელობები, სამწუხაროდ, ხშირად ისევე ტრაგიკულად სრულდებოდა, როგორც ამ პატარა ჩიტის სიცოცხლე დასრულდა.

მოთხრობის განხილვისას, კარგი იქნება ბავშვები თუ ისაუბრებენ:

1. თავად როგორ დაასრულებდნენ მოთხრობას. როგორ წარმოუდგენიათ ტექსტის უკეთესი ფინალი?
2. რატომ სურდა „ცასწავლას“-ს მუდმივად ცაში აფრენა და შორს წასვლა?
3. ბავშვებმა ჩამოთვალონ ფლორის და ფაუნის ყველა ის წარმომადგენელი, რომლებიც ამ პატარა ტექსტშია.

მოდული — ბუნება იმდენს უსწავლობს!

ინგლისელი ჯონ რონალდ რუენ ტოლკინის „ჰობიტი“ და „ბეჭდების მბრძანებლის“ სამწიგნულო (განსხვავებით ამ ავტორის სხვა წიგნებისგან), მართალია დაგვიანებით, მაგრამ მაინც იქცა ქართველი ახალგაზრდების საყვარელ მხატვრულ ლიტერატურად. ამ წიგნების პოპულარობა, ცხადია, ძირითადად პიტერ ჯექსონის რეჟისორობით გადაღებულმა ჰოლივუდურმა ფილმებმა განაპირობა და ტოლკინის ქართულ ენაზე თარგმნილი წიგნებისადმი ინტერესი განუხრელად გაზარდა.

ჩვენთვის საინტერესო ეკოლოგიური თემატიკა ტოლკინის წიგნებში მართლაც უხვადაა. უპირობო ბოროტებად წარმოდგენილი საურონის და სარუმანის სამეფოები (იზენგარდი და მორდორი) პირდაპირ ეწევიან ეკოციდს (ბუნების მოსპობას). ჯარის გასაძლიერებლად ანადგურებენ ნაყოფიერ მიწებს, სპობენ ტყეებს, აგუბებენ მდინარეებს და ყოველგვარი ირიბი მინიშნების გარეშეც ჩანს, რომ ბოროტება ამ ტექსტებში არა მხოლოდ ადამიანებს, არამედ ბუნებასაც ებრძვის. ორკთა ჯარის წინააღმდეგ გალაშქრება, ადამიანთა მოდგმის გადარჩენასთან ერთად, ბუნების გადარჩენისთვის ბრძოლასაც ნიშნავს.

ფენტების ჟანრის ლიტერატურით დაინტერესებულ ბავშვებთან საუბრისას, სასურველია, განსაკუთრებით აღინიშნოს „ბეჭდების მბრძანებლის“ მეორე წიგნის — „ორი ციხესიმაგრის“ ეპიზოდი, როდესაც ტყის უძველესი ხე-პატრიარქები — ენტები ჯანყდებიან მათი მთავარი მტრის — სარუმანისა და მისი არმიის წინააღმდეგ. მეტად ემოციური მომენტია, როდესაც ხეები ერთმანეთს მოუწოდებენ, დაიცვან მოძმეები და გადაარჩინონ განადგურების პირას მყოფი ტყეები. ხეები პირდაპირ იწყებენ ბრძოლას ბოროტებასთან. ანადგურებენ კაშხლებს, რომლებიც აგუბებენ მდინარეებს, ანგრევენ მოწყობილობებს, რომლებიც ტრიან და წვავენ ტყეებს და რაც მთავარია, ებრძვიან ბოროტების მთავარ წყაროს — ჯადოქარ სარუმანს და მის ორკებს.

ტექსტში ბუნების ჯანყის ეს ეპიზოდი გამორჩეულად ემოციურია და მისი განხილვა მოსწავლეებთან საკმაოდ ეფექტურადაა შესაძლებელი შემდეგი კუთხით:

1. რატომ არის ამ წიგნში ბუნების განადგურება და ადამიანთა მოდგმის მოსპობა თანაბარ ბოროტებად განხილული?
2. ბავშვების აზრით, ომმა რა ზიანი შეიძლება მიაყენოს ეკოლოგიას?

ჯეოსფი „კომიკაჟი“

ბოლო ოცი წელია, თანამედროვე ახალგაზრდებში განსაკუთრებით პოპულარულია ცნობილი ბრიტანელი მწერალი ქალის — ჯოან როულინგის „ჰარი პოტერის“ შვიდწიგნული. გამონაკლისი, ცხადია, არც

ქართველი ბავშვები არიან და ყველას უყვარს შუბლზე ელვის მსგავსი ნაიარევის მქონე „ბიჭი, რომელიც გადარჩა“ და მისი ერთგული მეგობრები.

ჰარის ერთ-ერთი პირველი მეგობარია ნახევრად გოლიათი ტყის მცველი ჰაგრიდი, რომელსაც სიგიჟემდე უყვარს ჯადოსნური არსებები და რაკი ამ არსებების დიდი ნაწილი ადამიანებისთვის სახიფათოდაა მიჩნეული, ჰაგრიდი იძულებულია, ისინი ადამიანის თვალისგან მოშორებულ ადგილებში, ტყეში დამალოს. ჰაგრიდი შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ჯადოსნური სამყაროს ტყის მცველად, რომელსაც ამ გზაზე მრავალი წინააღმდეგობის გადალახვა უწევს და ბევრი უსამართლობის ატანაც უხდება.

ჰარი პოტერს მეგობრებიდან, ჰერმიონ გრეინჯერი შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც, თანამედროვე მსოფლიო ლიტერატურაში, ერთ-ერთი პირველი გარემოს დამცველი და უფლებადამცველი აქტივისტი გოგონა. შვიდწიგნეულის მიხედვით, იმ ჯადოქრულ სამყაროში, რომელსაც როულინგი აღწერს, შინაური ელფები ერთ-ერთი ყველაზე მეტად ჩაგრული და დაუცველი რასაა. მათ ჯადოქრები იყენებენ სხვადასხვა საოჯახო საქმეში და ამუშავებენ ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე. ჯადოქრულ სამყაროში ამ გონიერი არსებების ჩაგვრა ერთგვარ მავნე ტრადიციად და ქცეული. ჰერმიონი კი, რომელიც მაგლების ოჯახიდანაა (მაგლი—არაჯადოქარი, ჩვეულებრივი ადამიანი), მაგიის სკოლაში სწავლის პირველივე წელს იწყებს ბრძოლას შინაური ელფების უფლებებისთვის და საამისოდ ერთგვარ მებრძოლ ორდენსაც კი აარსებს. ჰერმიონი სხვა მხრივაც გამოირჩევა ეკოაქტივისტური უნარებით. იგი ეწინააღმდეგება ტყეების განადგურებას, ჯადოქრული არსებების წამებას. ამ გოგონას მაგალითი მრავალი მოზარდისთვის სანიმუშო და მისაბაძია.

„ჰარი პოტერის“ განხილვა მრავალი კუთხით შეიძლება. ჩვენთვის საინტერესო უნდა იყოს:

1. ბავშვებმა დაასახელონ მინიმუმ ხუთი ჯადოსნური მცენარე და ცხოველი, რომელიც „პოტერიადის“ წიგნებშია ნახსენები.
2. რა შედეგები შეიძლება მოიტანოს ჰერმიონ გრეინჯერისთანა ეკოაქტივისტების ბრძოლამ გარემოს დასაცავად?
3. მოსწავლეებს რომელი ჯადოსნური ცხოველების დასახელება შეუძლიათ ქართული მითოლოგიიდან და ეპოსიდან?

პეტი პეტი

ასტრიდ ლინდგრენის მრავალ საოცარ გმირთაგან, სანიმუშო და მისაბაძი შეიძლება იყოს ერთი, რომელიც, ვფიქრობ, განსაკუთრებით უკავშირდება ეკოლოგიას და ბუნების სიყვარულს. ეს გმირი გახლავთ პატარა ბიჭი სახელად პელე, წიგნიდან „ჩვენ სალკტროკელები ვართ“. რატომ დაარქვა ასტრიდმა შვედ ბიჭუნას პელე და რატომ შეიძლება ერქვას ეს სახელი შვედ ბავშვს, ამაზე პასუხს არც მეტი, არც ნაკლები, ფეხბურთი გვაძლევს. 1958 წელს, შვედეთში გაიმართა მსოფლიო ჩემპიონატი ფეხბურთში, სადაც ბრაზილიის საფეხბურთო ნაკრებმა ღირსეულად იასპარეზა. ბრაზილიელთა შორის კი განსაკუთრებული აღიარება მოიპოვა 17 წლის პელემ. ბრაზილიის ნაკრების და შემდეგში „ფეხბურთის მეფედ“ სახელდებული პელეს ხილვამ შვედებზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა და სწორედ იმ მსოფლიო ჩემპიონატის შემდეგ ბევრმა მშობელმა თავის ვაჟიშვილს პელე დაარქვა. გასული საუკუნის 60-70-იან წლებში შვედეთში ამიტომაც მომრავლდნენ სკანდინავიური გარეგნობის პატარა პელები. აი ამ თაობის ერთ-ერთი წარმომადგენელი გახლავთ ასტრიდ ლინდგრენის გმირი, შვიდი წლის პელე, რომელსაც დედა ადრე გარდაეცვალა და ცხოვრების ყველაზე ბედნიერ დღეებად ზაფხულობით პატარა და მიყრუებულ კუნძულ სალკტროკაზე

გატარებული დღეები ექცა. ამ კუნძულზე სტოკჰოლმელ პელეს, თავის და-ძმებთან და მეგობრებთან ერთად, მრავალი თავგადასავალი გადახდებოდა.

პელეს გამორჩეულობა იმაში მდგომარეობს, რომ ბავშვი შეყვარებულია უკლებლივ ყველა სულიერ არსებაზე – უყვარს ნებისმიერი ცხოველი, მწერი თუ ქვეწარმავალი, განურჩევლად ზომისა და გარეგნობისა. მისთვის დიდი ტრაგედიაა, როდესაც ვინმე ცხოველებს ერჩის და ძალიან უკვირს, რატომ არ აძლევენ ბზიკები მოფერების საშუალებას. პელე ებრძვის ყველას, ვინც რაიმე ფორმით ტკივილს აყენებს სულიერ არსებებს და ბუნების ქმნილებებისადმი მისი განუზომელი სიყვარული ხშირად კომიკურ სახესაც კი იღებს.

თუკი ჩვენს დროში მოსწავლეები ამ წიგნით დაინტერესდებიან, მათგან ბევრ საინტერესო რამეს გავიგებთ, მაგალითად:

1. თუ იცნობენ პელეს მსგავს თანატოლებს და როგორი საზოგადოებრივი დამოკიდებულება არსებობს ასეთი ადამიანების მიმართ?
2. წიგნში აღწერილი ფაუნის წარმომადგენლებიდან, რომელთა დაცვა მიაჩნიათ 21-ე საუკუნეში შესაძლებელად?
3. მათი აზრით, რომელი პროფესია და საქმიანობა შეიძლება იყოს ყველაზე რელევანტური პელეს მსგავსი ადამიანებისთვის, როდესაც ისინი სრულწლოვნები გახდებიან?

კონკრეტული შედეგები

კანადელი მწერლის ერნესტ სეტონ-თომფსონის საბავშვო რომანი „როლფი ტყეში“, გასული საუკუნის 80-იანი წლების შემდეგ, რამდენიმე წლის წინ ქართულ ენაზე მეორედ გამოიცა. ეს წიგნი ძირითადად სათავგადასავლო ჟანრის მოყვარულ მოზარდებს მოსწონდათ და ალბათ, ახლაც მოსწონთ, თუმცა თუკი ტექსტს ეკოლოგიური ცნობიერების ამაღლების კუთხით შევხედავთ, ბევრ საინტერესო რამეს აღმოვაჩინებთ.

პირველყოვლისა აუცილებლად უნდა ვთქვათ ის, რომ 1860-1946 წლებში მცხოვრები სეტონ-თომფსონი, ბუნებრივია, ვერ გაითვალისწინებდა ჩვენს დროში არსებულ გამოწვევებს და მის წიგნ(ებ)ში ბევრი ისეთი დეტალია, რაც დღეს ნამდვილად არ დაიწერებოდა. ყველაფრის მიუხედავად, წიგნი „როლფი ტყეში“ ნამდვილად უსწრებს მისი დაწერის დროს. შესანიშნავადაა გადმოცემული ამერიკის მკვიდრი მოსახლეობის ყოფისა და კულტურის ისეთი დეტალები, რომელიც გვაჩვენებს, რომ ავტორს არა მხოლოდ აინტერესებს ამერიკის აბორიგენთა ცხოვრება და წეს-ჩვეულებები, არამედ ძალიან უყვარს ეს ხალხი და გული სტკივა, რომ იმ დროში მათ მიმართ არცთუ სასურველი დამოკიდებულება არსებობდა.

წიგნის მთავარი გმირი, პატარა ბიჭი როლფ კიტრინგია, რომლის მშობლები ადრე გარდაიცვალნენ. იგი ცხოვრობს ნათესავებთან და არის იძულებითი შრომის მსხვერპლი. მისთვის ნამდვილი ხსნა და ბედნიერებაა მეგობართან – კუონებთან და ძაღლ სკუკუმთან ერთად ტყეში გატარებული ყოველი წუთი. ეს მას ასწავლის ყველაფერს, რაც ადამიანს ტყეში საცხოვრებლად და თავის გადასარჩენად სჭირდება. როლფთან ერთად, წიგნის მკითხველიც სწავლობს წვიმიან ამინდში თავის შესაფარებლად დაცული და მშრალი ადგილის პოვნას, ბრაკონიერებთან ბრძოლას, ცეცხლის მარტივად დანთებას, ნანადირევის მოძიებას, სასარგებლო მცენარეების გარჩევას და მოგროვებას, ამინდის პროგნოზირებას და სხვა...

როგორც უკვე ვთქვით, წიგნის მთავარ გმირთან ერთად, მკითხველიც ბევრ რამეს სწავლობს და ეს, პირველ რიგში, ბუნების სიყვარული და ტყის რესურსების სწორად გამოყენებაა.

ბავშვებთან „როლფი ტყეში“-ს განხილვისას, ბევრი საინტერესო და სახალისო თემა შეიძლება გამოჩნდეს. მათ შორის:

1. რატომ არის მნიშვნელოვანი ბრაკონიერობასთან ბრძოლა?
2. რომელ თანამედროვე სამ ნივთს მისცემდით (რაც ადრე არ არსებობდა) ტყეში წასულ როლფს, რაც ყველაზე მეტად გამოადგებოდა?
3. საქართველოს ტყეებში თუ შეუძლია ცივილიზაციიდან მოწყვეტილ ადამიანს თავის გატანა და რამდენ ხანს შეძლებს ტყეში მარტო ცხოვრებას?

შედეგი 2. პრაქტიკა

ჯონათან სვიფტის „გულივერის მოგზაურობა“ ერთ-ერთი იმ ტექსტთაგანია, რომელიც არასდროს ძველდება და დღემდე ყველა თაობის მკითხველს მოსწონს. ვის არ იზიდავს უცნაური ბედის მქონე გულივერის თავსგადამხდარი ამბები ლილიპუტიაში თუ გოლიათების მიწაზე. ვინ არ აღფრთოვანებულია მეცნიერების მიერ შექმნილი მფრინავი კუნძულით და იქ მცხოვრებთა უცნაური, მაგრამ მახვილგონივრული ქცევებით. თუმცა, როდესაც ამწიგნვესაუბრობენ, სამწუხაროდ, არცთუ დიდ დროს უთმობენ გულივერის მოგზაურობას ჰუინჰემების ქვეყანაში. აქ სახელმწიფოს მართავენ ბრძენი ცხენები (ჰუინჰემები), ხოლო ადამიანის მოდგმა წარმოდგენილია როგორც ადამიანის მსგავსი არსების (იაჰუს) შთამომავლობა.

ადამიანის ყველა ცუდი ცხოველური თვისება გაერთიანებულია იაჰუებში. აქ ჩანს, როგორი უარყოფითი როლი შეიძლება ჰქონდეს ადამიანთა მოდგმას, როდესაც ის „ბუნების დამორჩილებას“ გადაწყვეტს და როგორ შეიძლება იმართოს სახელმწიფო ისე, რომ გათვალისწინებული იყოს სხვა ყველა სულიერი არსების უფლება დედამიწაზე.

სხვათაშორის, ცნობილ ინტერნეტ-პორტალ „YAHOO“-ს სახელწოდება სწორედ ჯონათან სვიფტის მიერ მოგონილი ამ არსებებიდან გამომდინარეობს. პორტალის შემქმნელებმა აღნიშნული სახელწოდებით ხაზი გაუსვეს იმას, რომ მათი პროდუქტის მოხმარება იმდენად მარტივია, თვით ველური იაჰუებიც კი მოახერხებდნენ.

„გულივერის მოგზაურობის“ მოსწავლეებთან განხილვისას, საინტერესოა:

1. მწერალმა მაინცდამაინც ცხენები რატომ გამოიყვანა ყველაზე გონიერ არსებებად და ბავშვების აზრით, ცხენის გარდა კიდევ რომელ ცხოველს შეუძლია განვითარების ასე მაღალ საფეხურზე ასვლა?
2. ჰუინჰემების მაგალითზე, რა პასუხისმგებლობა აკისრია ადამიანს ბუნების წინაშე?

მხატვრულ ლიტერატურაში ეკოლოგია და გარემოს დაცვა იმდენად დიდი და ამოუწურავი თემაა, რომ ამაზე ცალკე წიგნები შეიძლება დაიწეროს. კარგი წიგნები, განსაკუთრებით ჩვენს დროში, არ დაილევა, როდესაც ინტერნეტის საშუალებით, მთელი მსოფლიოს ლიტერატურა, ფაქტობრივად, ხელისგულზე გვაქვს. თუმცა, რამდენიც არ უნდა ვიკითხოთ ან გავიხსენოთ ადრე წაკითხული წიგნები, გურამ დოჩანაშვილის ცნობილი გმირისა არ იყოს, მაინც ყოველთვის „მისალოცები“ ვიქნებით. ეს მუდმივი პროცესია.

პედაგოგების, მშობლების და, ზოგადად, ჩვენი საზოგადოების მთავარი საზრუნავი კი მაინც ის უნდა იყოს, რომ მოზარდებმა იკითხოთ. იკითხოთ ბევრი და იცოდნენ, რომ გარემოზე ზრუნვა ადამიანის ერთ-ერთი უპირველესი მოვალეობაა.



კეთევან ჭიკლაური

განათლების დოქტორი, პროფესორი,
ფიზიკური განათლების
ექსპერტ-კონსულტანტი

ოლიმპიუხი თაგაბაგი ჯეხთიანებს ასოფლიოს

სკოლის საპაიროსო ხოცის
უაქოხა კერძიანის კვარ
საგაჩნათი პიარნი,
სერაჲ ოლიმპიუხი
თაგაბაგის რხოს
საუპაღოთო რაგაგა
ხერეგოლა. რუსელონიტ,
სკოლით პოქაგაჲს ხოძოხ
სოხილაჲი სისეჲა,
სოხილაჲი ინსიტიჲი,
ხოგაღიჲს უღიჲს გავრეჲს
გერჲს თანაგერჲს
საუგაღოგაჲს გიჲაჲ
სუაჲოგა რა სხაგაგა
უგაგა.

ოლიმპიური თამაშები ეფუძნება ანტიკური სამყაროს კეთილშობილურ ტრადიციებს. ისინი დიდი სოციალური მნიშვნელობის ღონისძიებად გარდაიქმნენ და ხელს უწყობენ მსოფლიოს სხვადასხვა კონტინენტის ახალგაზრდობის ერთობას, მშვიდობის და პროგრესის განვითარებას. საერთაშორისო ოლიმპიური მოძრაობის ემბლემა — ხუთი გადაჯაჭვული რგოლი, ერთ-ერთი ყველაზე ცნობადია მსოფლიოში. ეს არის სიმბოლო ხუთი კონტინენტის კავშირისა და მთელი მსოფლიოს სპორტსმენების გაერთიანებისა (ცისფერი რგოლი ევროპის სიმბოლოა, შავი — აფრიკის, წითელი — ამერიკის, ყვითელი — აზიის, მწვანე — ავსტრალიის).

თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების ძირითადი ღირებულებები მსოფლიოს ჰუმანურ ფასეულობებზეა დაფუძნებული, ესენია: ურთიერთგაგება, დემოკრატიულობა და თანასწორუფლებიანობა ხალხებისა. სპორტულ შეჯიბრებებში არა მარტო მონაწილეობის მიღებაა მნიშვნელოვანი, არამედ საკუთარი მიღწევების ამაღლებისათვის, მაქსიმალური შედეგებისათვის მუდმივი სწრაფვა და ბრძოლა, რაც ხდება იმ ზნეობრივ პრინციპებზე დაყრდნობით, რომელსაც სამართლიანი თამაში გულისხმობს. ოლიმპიელი არის პიროვნება, რომლისთვისაც დამახასიათებელია აქტიურობა, მიზანდასახულობა, თვითშემეცნებაზე ორიენტაცია, თვითსრულყოფაზე მუშაობა, ფიზიკური, ფსიქიკური და სულიერი თვისებების ჰარმონიული განვითარება.

თანამედროვე ოლიმპიური თამაშების ფუძემდებლად სამართლიანად მიიჩნევენ თვალსაჩინო ფრანგ განმანათლებელს, საზოგადო მოღვაწეს, ისტორიკოსს, ლიტერატორს და სოციოლოგს — ბარონ პიერ დე კუბერტენს. მისმა დაუღალავმა შრომამ და მიზანმიმართულმა მოღვაწეობამ არა მარტო განაპირობა

ოლიმპიური თამაშების აღორძინება, არამედ, მსოფლიო თანამეგობრობის საზოგადოებრივი ცხოვრების წესად აქცია ის.

მე-19 საუკუნის 60-იან წლებში საფრანგეთის მთავრობა, რომელიც შეშფოთებული იყო ერის ფიზიკური მდგომარეობით, სკოლებში სავალდებულოს ხდის ტანვარჯიშული პროგრამებით სწავლებას. ამ მიზნით პ. კუბერტენს დაევალა საფუძვლიანად შეესწავლა მოწინავე ქვეყნების განათლების სტრუქტურები და მათი ანალიზის საფუძველზე შეემუშავებინა ფიზიკური აღზრდის ფრანგული მოდელი. უნდა აღინიშნოს, რომ კუბერტენმა ბრწყინვალედ გაართვა თავი ამ დავალებას და წამოაყენა ისეთი რეკომენდაციები, რომლებიც კარდინალურად ცვლიდნენ განათლებისა და აღზრდის სისტემას.

საფრანგეთის ახალგაზრდობის აღზრდის სისტემის სრულყოფის ძირითად რეზერვს კუბერტენი ფიზიკური აღზრდისადმი დამოკიდებულების შეცვლაში ხედავდა, რადგან ფიზიკური აღზრდა მიაჩნდა ერის ჯანმრთელობის განმტკიცების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად. სხვადასხვა ქვეყნის ხალხის ჯანმრთელობაზე, კულტურაზე, განათლებაზე და აღზრდაზე სპორტის ზეგავლენის შესწავლის წყალობით, კუბერტენმა ჩამოაყალიბა საკუთარი დამოკიდებულება სპორტის მიმართ არა მხოლოდ როგორც აღზრდისა და განათლების საშუალებაზე, არამედ როგორც საერთაშორისო თანამშრომლობის, მშვიდობისა და ხალხთა შორის მეგობრობის განმტკიცების ფაქტორზე.

სპორტის მიმართ ამგვარი დამოკიდებულების ფორმირებაში კუბერტენს არა მხოლოდ მე-19 საუკუნისათვის არსებული ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სისტემების სრულყოფილი შესწავლა დაეხმარა, არამედ ის ისტორიული გამოკვლევები, რომლებიც მან ჩაატარა მრავალი ქვეყნის ხალხთა ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სისტემების განვითარების საქმეში.

ოლიმპიური თამაშების აღდგენის კომპანია კუბერტენმა 1887 წლიდან დაიწყო. მან გადაწყვიტა ოლიმპიური თამაშების აღდგენის ორგანიზებისათვის მოეზიდა სხვადასხვა ქვეყნის თვალსაჩინო სპორტული მოღვაწეები, რათა თავიდანვე მიეცა ოლიმპიური მოძრობისათვის საერთაშორისო ხასიათი. ამ მიზნით 1899-1890 წლებში ის აწყო სხვადასხვა სახის საერთაშორისო შეჯიბრებებს, ახორციელებს საქმიან ვიზიტებს ინგლისსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში. 1890 წელს კუბერტენის თაოსნობით პარიზში იმართება საერთაშორისო სამეცნიერო კონგრესი, რომელიც ასევე, წვრთნის პრობლემებს მიეძღვნა. ამ კონგრესის მაღალ დონეზე ჩატარებამ საგრძნობლად აამაღლა კუბერტენის ავტორიტეტი და პოპულარობა. ინგლისისა და ჩრდილოეთ ამერიკის სპორტულ ორგანიზაციებთან მყარდება მჭიდრო კავშირი. ამავე პერიოდში საფრანგეთში იქმნება სპორტულ საზოგადოებათა კავშირი, რომლის პირველ გენერალურ მდივნად პიერ დე კუბერტენს ირჩევენ.

1894 წლის 16 ივნისს პარიზის სორბონის უნივერსიტეტის დიდ სხდომათა დარბაზში 2000-მდე კაცმა მოიყარა თავი. კუბერტენმა შეგნებულად აირჩია კონგრესის ჩასატარებლად მეცნიერების ეს ტაძარი, რადგან ყველასათვის გასაგები ყოფილიყო, რომ საქმე გვექონდა გაცილებით უფრო დიდ და მასშტაბურ მოვლენასთან, ვიდრე უბრალოდ სპორტულ თათბირთან. ფორუმს ესწრებოდა 12 ქვეყნის 49 სპორტული ორგანიზაციის 79 დელეგატი, მოსაწვევ ბარათებზე ეწერა – „ოლიმპიური თამაშების აღორძინების კონგრესი“. მოგვიანებით ეს კონგრესი ისტორიაში შევა, როგორც პირველი ოლიმპიური კონგრესი.

კონგრესზე გადაწყდა, რომ როგორც ძველბერძნული ტრადიცია, თანამედროვე ოლიმპიური თამაშები გაიმართება ყოველ ოთხ წელიწადში ერთხელ, რომ თამაშები (ძველი ოლიმპიადებისაგან განსხვავებით) იქნება თანამედროვე და საერთაშორისო, რომ მის პროგრამაში შევა სპორტის ის სახეობები, რომლებიც

მე-19 საუკუნეში არის კულტივირებული, რომ თანამედროვე ოლიმპიური თამაშები რიგრიგობით ჩატარდება სხვადასხვა კონტინენტის სხვადასხვა ქვეყანაში.

საბერძნეთის დელეგაციის დაჟინებული მოთხოვნის გათვალისწინებით და საბერძნეთის ბრწყინვალე წარსულის პატივისცემის ნიშნად, გადაწყდა თანამედროვეობის პირველი ოლიმპიური თამაშები 1896 წელს ათენში ჩატარებინათ.

ოლიმპიური ცეცხლი ოლიმპიური თამაშების ტრადიციული ატრიბუტია, რომელიც ანტიკური ხანიდან იღებს სათავეს. ოლიმპიური ცეცხლის მზის სხივებით სპეციალური ლინზების მეშვეობით დანთების იდეა ეკუთვნის პიერ დე კუბერტენს. ტრადიციისამებრ, ოლიმპიაში ქალღმერთ ჰერას ტაძრის ნანგრევებში ანტიკურ სამოსელში გამოწყობილი მანდილოსნები გამადიდებელი შუშის საშუალებით მზის სხივებისაგან ანთებენ ცეცხლს და შემდეგ ოლიმპიურ ჩირაღდანს. ოლიმპიური ჩირაღდანი ესტაფეტის საშუალებით მიაქვთ იმ ქალაქამდე, სადაც ტარდება ოლიმპიური თამაშები. ამ ესტაფეტაში სატრანსპორტო საშუალებებსაც იყენებენ: მანქანებს, თვითმფრინავებს, გემებს. ჩირაღდნის მოგზაურობის ბოლო ეტაპზე მას გადასცემენ ოლიმპიური თამაშების მასპინძელი ქვეყნის საუკეთესო სპორტსმენს, რომელიც მთავარ სტადიონზე აღმართულ ვეება ფიალაში ცეცხლს ანთებს. ოლიმპიურ თამაშების საზეიმო გახსნის ცერემონიაზე დანთებული ცეცხლი თამაშების ბოლომდე უნდა ენთოს.

პირველად ოლიმპიური ცეცხლი 1929 წელს ამსტერდამის ზაფხულის ოლიმპიურ თამაშებზე აინთო. თუმცა იგი ჩირაღდნის ესტაფეტის გარეშე მოხდა. ოლიმპიურ ცეცხლთან დაკავშირებული ცერემონიალი პირველად 1936 წელს ბერლინის ოლიმპიურ თამაშებზე გაიმართა.

ოლიმპიური თამაშების გახსნის ცერემონიალის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რიტუალია ოლიმპიური ფიცი; ფიცის ტექსტი ეკუთვნის პიერ დე კუბერტენს, რომელმაც საერთაშორისო ოლიმპიურ კომიტეტს იგი 1913 წელს შესთავაზა. ოლიმპიური ფიცის ტექსტი პირველად 1920 წელს ანტვერპენის VII ოლიმპიურ თამაშებზე გაჟღერდა. ქართის თანახმად, მასპინძელი ქვეყნის სპორტსმენი ადის ტრიბუნაზე, მარცხენა ხელში უჭირავს ოლიმპიური დროშა, მარჯვენა ხელს ზეაღმართავს და საზეიმოდ დებს ფიცს: „ყველა სპორტსმენის სახელით გპირდებით, რომ ჩემი გუნდის სპორტული იდეებისა და ღირსებისათვის, ჭეშმარიტი სპორტული სულისკვეთებით, მონაწილეობას მივიღებ ოლიმპიურ თამაშებში, პატივს ვცემ და დავიცავ მის კანონებს“. 1968 წლიდან მოყოლებული საერთაშორისო ოლიმპიურმა კომიტეტმა მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ანალოგიური ფიცი მიეღოთ ოლიმპიური თამაშების მსაჯებსაც.

ჯერ კიდევ უძველეს ხანაში შენიშნეს სპორტის მნიშვნელოვანი თავისებურება—სპორტული შეჯიბრებები მაყურებელთა დიდ ინტერესს იწვევს; ემოციური ინტენსივობა, თამაშების მსვლელობისა და შედეგების არაპროგნოზირებადობა, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზეზია გულშემატკივრების ძლიერი მიზიდვისა.

სპორტის სამშვიდობო როლის ფაქტორმა კულმინაციას ძველ საბერძნეთში მიაღწია, სადაც ოლიმპიური თამაშების დროს საყოველთაო დაზავება ცხადდებოდა. დღესდღეობით, სპორტი მოქმედებს როგორც სოციალური სისტემა, სოციალური ინსტიტუტი, რომელიც უდიდეს გავლენას ახდენს თანამედროვე საზოგადოების მრავალ სფეროზე და სხვადასხვა ფენაზე. სპორტის ზეგავლენის ორბიტაში ჩართულია საინფორმაციო საშუალებები, პოლიტიკა, ეკონომიკა, ტექნიკა, მეცნიერება. იზრდება მისი როლი მოზარდი თაობის სოციალიზაციისა და აღზრდის საკითხში, მათი ცხოვრების სტილის ფორმირებაში.

სპორტის უნარი, შეასრულოს სამშვიდობო ფუნქცია სოციალურ ურთიერთობებში, გამოვლინდება ისეთი საერთო შეხედულებებისა და დამოკიდებულებების ჩამოყალიბებაში, რომელიც იწვევს ურთიერთპატივის-

ცემის გრძნობას, ხელს უწყობს სოციალური კავშირების გამყარებას, სხვადასხვა კულტურას შორის ბარიერების გადალახვას.

სპორტის ფუნქცია მშვიდობის ხელშეწყობაში, დაკავშირებულია მის თავისებურებასთან, კერძოდ, სპორტული თამაშების დროს მეტოქეობა ხელოვნურადაა შექმნილი ჰუმანურ სიტუაციაში. ხდება სპორტული შეჯიბრების მონაწილეთა დაახლოება მაშინაც კი, როდესაც ისინი განსხვავებული სახელმწიფო მოწყობის ქვეყნებიდან არიან.

საერთაშორისო ურთიერთგაგებისა და პატივისცემის საწინდარია სხვადასხვა ქვეყნის ხალხთა ურთიერთგაცნობა. ცნობილია კუბერტენის აზრი, რომ მოთხოვნა სხვადასხვა ხალხს შორის ურთიერთსიყვარულსაა.

რულისა მიაძიმება, მაგრამ იმის მოთხოვნა, რომ იყოს ურთიერთპატივისცემა არ არის უტოპია. ამისათვის საჭიროა სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენლები შეხვდნენ ერთმანეთს, გაიცნონ ერთმანეთი. მხოლოდ ასეთი გზით შეიძლება აცილებულ იქნას ზედმეტი ეთნოცენტრიზმი.

სპორტის სამშვიდობო ფუნქციას ხელს უწყობს მისი კომუნიკატიური შესაძლებლობები. სპორტული შეჯიბრებების პირობები და წესები ერთნაირია ყველა მონაწილისათვის, რაც ენობრივი ბარიერის ადვილად გადალახვის საწინდარია – სპორტის „ენა“ ინტერნაციონალურია.

სპორტი და საერთაშორისო ოლიმპიური მოძრაობა ხელს უწყობს სხვადასხვა ხალხის გაერთიანებას და საერთაშორისო პრობლემების გადაწყვეტას. ოლიმპიური მოძრაობის მთავარი მიზანია შეიცვალოს სამყარო უკეთესობისაკენ. აღსანიშნავია, რომ 2016 წელს, რიო-დე-ჟანეიროში, ოლიმპიურ თამაშებზე პირველად გამოვიდა ლტოლვილების გუნდი სახელწოდებით „დამოუკიდებელი ოლიმპიური სპორტსმენების ნაკრები“. მაშინ ამ გუნდში მხოლოდ 10 სპორტსმენი ასპარეზობდა. ისინი წარმომადგენდნენ იმ მილიონობით ლტოლვილს, რომლებიც უსახლკაროდ დარჩნენ, მთელ მსოფლიოში ომებისა და სხვადასხვა კონფლიქტის გამო. ეს იყო კიდევ ერთი მცდელობა იძულებით მიგრაციაზე ყურადღების გამახვილებისა. ტოკიოს ოლიმპიურ თამაშებზე ლტოლვილთა ნაკრებში უკვე 11 ქვეყნის სპორტსმენი გამოდიოდა, რომლებიც იძულებითი გადაადგილებით გაექცნენ სამხედრო კონფლიქტებს თუ პოლიტიკურ დევნას აზიაში, აფრიკაში, შუა აღმოსავლეთში და ა.შ. ამ ნაკრების სპორტსმენების გამოსვლა იმედის სიმბოლოდ იქცა სხვა ლტოლვილებისათვის, რომლებმაც დაინახეს, რომ ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია თავისი წვლილი შეიტანოს საზოგადოების განვითარების საქმეში.

ოლიმპიური სოფელი შეიძლება ჩაითვალოს ნიმუშად გამთლიანებისა და თანაარსებობისა, სადაც 206 ნაციონალური კომიტეტის სპორტსმენები ერთად ცხოვრობენ ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე. ისინი უკეთ უგებენ ერთმანეთს, გამოხატავენ ურთიერთპატივისცემას და აჩვენებენ მსოფლიოს ასეთი მშვიდობიანი თანაარსებობის შესაძლებლობას.

**თანაპროექტი
ოლიმპიური თამაშების
მიხედვით ოლიმპიური
მსოფლიო ჰუმანური
უწყობისათვის
დასაწყისად, ასევე:
რეაქციური, ასევე:
უბიკუიტური,
რეაქციური და
თანამშრომლობითი
სახეობა. სპორტი
პოლიტიკაში არ
არის მონაწილეობის
მოქმედი
მნიშვნელოვანი, არამედ
საერთაშორისო
პოლიტიკის
პოლიტიკური, არამედ
საერთაშორისო
პოლიტიკური
პოლიტიკური და
არამედ, არამედ იმ
ფაქტორი პოლიტიკური
დასაწყისად, რომელიც
საერთაშორისო
პოლიტიკური თამაშის
პოლიტიკური.**

ԱՄՈՒՍՈՒ ՉՆԱԻՈ,
 ԶԱՆԿԵՐՄՈՆ ԱՅԺՅՈՐՄՈՐ
 ԶՆԵՄՍՈՆԻ ԼՄՍՈՒՐՆԻ
 ՆԻՏՈՒՆԻՏՈՐՆԵՐՈՒ,
 ԵՅՄՈՐՈՐՈՐԵՆՆԵՐՈՒ ՈՆՏՈՒ
 ԱՆԻՏՈՐ ԶՆԵՐՉԵՆՆԵՐՈՒՆ
 ԸՆ ԸՅՄՈՐՈՐՆԵՐՆԵՐՈՒՆ
 ԴՅՄՈՐՈՐՆԵՐՆԵՐՈՒ,
 ԿՐՁԵՐՈՒՄ ՈՐՁՆՆՈՒ
 ՆԻՏՈՒՆԻՏՈՒՆՈՒՆՈՒՄՈՒՆ
 ՁԻՄԵՐՈՒՆ, ԵՎԸ ՉԵՄՈՒՆ
 ԼՄՍՈՒՐՆԻ ԴՅՄՈՒՆՈՒՆ
 ԵՅՄՈՐՈՐՆՆՈՒ, ԵՅՄՈՐՆՆՈՒ
 ԴՅՄՈՒՆՈՒՆ
 ԴՅՄՈՒՆՈՒՆ ԵՅՄՈՒՆ

ასევე, მნიშვნელოვანია სპორტულ ასპარეზობებზე შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების ჩართვა. ეს იდეა უკავშირდება ინგლისელი ნეიროქირურგის ლუდვიგ გუტმანის სახელს, რომელმაც მეორე მსოფლიო ომის დროს ქალაქ ეილსბერიში, სტიქ-მენდევილის ჰოსპიტლის ბაზაზე, ხერხემლის ტრავმების სამკურნალო ცენტრი დააარსა. მან პირველმა ჩართო აქტიური სპორტი იმჯარისკაცთა რეაბილიტაციის პროცესში, რომლებსაც ზურგის ტვინი ჰქონდათ დაზიანებული. 1948 წლის 28 ივლისს სტოქ-მენდევილის ჰოსპიტალში გაიმართა პირველი შეჯიბრება მშვილდოსნობაში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე სპორტსმენებს შორის. მონაწილენი სარბიელზე ეტლებით გამოვიდნენ. ტურნირი სიმბოლურად დაემთხვა ლონდონის ოლიმპიური თამაშების გახსნის თარიღს.

1988 წელს, სეულის ოლიმპიადის დასრულების შემდეგ, ორგანიზატორებმა ოლიმპიური დარბაზები და სტადიონები შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს დაუთმეს. აქედან მოყოლებული, ამ შეჯიბრებას პარაოლიმპიური თამაშები ეწოდება.

1989 წლიდან ჩამოყალიბდა საერთაშორისო პარაოლიმპიური კომიტეტი. დღეს მის შემადგენლობაში შედის 163 ქვეყნის ეროვნული პარაოლიმპიური კომიტეტი და 5 საერთაშორისო სპორტული ფედერაცია. პარაოლიმპიელები მონაწილეობენ 20-ზე მეტ სპორტულ დისციპლინაში. მათ შორისაა: მშვილდოსნობა, ტყვიის სროლა, მძლეოსნობა, ძალოსნობა, ველოსპორტი, კალათბურთი, ფეხბურთი, ჰოკეი, ფარიკაობა, თხილამურობა, მაგიდის ჩოგბურთი და სხვა სახეობები.

ოლიმპიური სპორტის გლობალურ გამაერთიანებულ ფაქტორად ითვლება მისი თანასწორუფლებიანობა სხვადასხვა ხალხთან მიმართებაში. სპორტი არის ის იშვიათი სფერო ადამიანის მოღვაწეობისა, სადაც ყველგან ერთი კანონი მოქმედებს, მიუხედავად იმისა, თუ სად ჩატარდება შეჯიბრებები. ჩვენი სამყაროს გლობალიზაციის პირობებში, სპორტს უნიკალური ძალა შესწევს, გააერთიანოს ადამიანები. ოლიმპიური თამაშები გვაძლევს უფრო სამართლიანი სამყაროს აშენების იმედსა და შესაძლებლობებს, რადგან თვით ეს თამაშები წარმოადგენს მშვიდობიანი თანაარსებობის მაგალითს.

ბიბლიოგრაფია

1. ჰაგანია გ. ოლიმპიური თამაშები. თბილისი, 2004.
2. ჰაგანია გ. ყველაფერი ოლიმპიურ თამაშებზე, 2018.
3. https://geonoc.org.ge/museum/index.php?lang_id=GE0&sec_id=12
4. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Document-Set-Teachers-The-Main-Olympic-Topics/Olympism-and-the-Olympic-Movement.pdf>
5. <https://www.kidsnews.com.au/olympics/olympics-part-3-games-highlight-shared-values/news-story/ac2bc724558bb05dab655c70809ca3ba>
6. <https://www.peace-sport.org/opinion/think-peace-through-olympic-values-and-sports/>

